

ORSZÁGOS HIRLAP

Előfizetési árak:
Egész évre 14 frt, fél évre 7 frt, negyed évre 3 frt 50 kr.
Egy hónapra 1 frt 20 kr.
Egyes szám ára helyben 4 kr., vidéken 5 kr.

Főszerkesztő
MIKSZÁTH KÁLMÁN

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VIII. kerület, József-körút 65. szám.
Megjelenik mindennap, hétfőn és ünnepnap után is.

II. év.

Budapest, 1898, vasárnap, szeptember 11-én.

250. szám.

A királyné meghalt.

Megölték. Gyilkos kéz oltotta ki életét. Annak a törekeny szelid asszonynak az életét, aki sohase vétett a világon senkinek. Aki szent volt a maga anyai fájdalomában és beteg volt, inkább csak árnyék, egy szenvedő madonna. És mégis törrel verte át a szivét egy gyilkos örök szégyenére és gyalázatára az emberi nemnek — csak emberben akadhat ily utálatos állat. Nincs ehhez fogható legenda a világon. A legszörnyűbb a földkerekség rémmeséi közt. Olyan megrázó, mintha a gondviselés szűz Máriát, akinek a szive sebekből vérzett, orgyilkos kezére engedi át, hogy az is verjen a szívébe még egy tört.

Messze idegenből jön a rettentő hír, mely mélységes gyászba borítja az egész országot. Nem lehet azt szavakkal leírni, mit vesztett Magyarország. Mi volt ő nekünk. Nem is tudjuk első pillanatra, vagy soha se. Valami misteriózus dicsfény fűdi az ő alakját, mintha régen, nagyon régen élt volna egy királyné, aki minket nagyon szeretett, aki értünk sokat tett. Hogy mit tett, nem bírjuk elemezni, történetkönyvek, okmányok, krónikák nem hirdetik világosan, de az érzésekben ott él és mint bizonyosság él az a tudat, hogy ez a szent asszony örködött a nehéz órákban Magyarország fölött, hogy az ő szívéből, melyet most átvert a gyilkos töre, fakadtak ki elsőbbsen azok a sugarak, melyek most előtennek fényükkel, melegükkel. A másik szöke asszony az isten anyja, akinek az alakja a pénzeinkre van verve, csak édesestvére ennek a mi érzéseinkben. Egyforma rangban él a kettő a hármassal halom és kettős kereszt országában.

Hiszen más nemzetnek is van királynéja — de az csak a király felesége egyebütt. S ha az meghal, a nemzet sajnálja a királyt ha szereti, részt vesz az ő gyászában, sir vele, leteszi végső hódolatát a koporsónál.

De ez más. Oh, ez más. Hiszen belejátszik mélységes bánatunkba szegény jó királyunk fájdalma, akit ragyogó trónusán kemény próbákra tett ki a végzet és nincsen magyar ember, aki ne gondolna az ő végtelen bánatára is, hallani lehetett az utcákon, mikor a hír elterjedt estefelé, a hangos felkiáltásokat: „Szegény királyunk! Szegény királyunk!” — de ez csak egyik fele a megmérhetetlen gyásznak és szomorúságnak, mely a nemzetet elfogja. Elég csapás az, ami ebből magunkat ért.

Mintha egy jótékony nemtő halt volna meg. Nem érezzük többé fölöttünk, vagy magunk mellett. Üresnek tetszik a világ köröskörül ő nélkül. Egy fogalom tűnt el, melyhez hozzá nőtt egész lelkünk, egy szinte észrevehetetlen, de biztosan sejtett erő, mely nevelte a mi erőnket, egy templom omlott össze a hittel, vigasztalással együtt. Mind ennek vége azzal a királyi árnyékkal, mely tova suhant az örökléthez, az enyészet fonséges boltívei alatt; összeressenünk, megrázkódunk és úgy érezzük, mintha magunkra maradtunk volna.

Királynénk hiszen sok volt, királyaink mindig házasodtak, hogy utódaik legyenek, de messze-messze kellene mennünk a történelemben, át a Habsburgokon, az Anjoukon, az Árpádokig és még az Árpádoknál se lehetne megállni mindjárt közel, hogy egy ilyen alakra találjunk, mint Erzsébet királyné, akit a nemzeti érzés poétikus aranyszálakkal oda kapcsolt, oda szőtt minden mozzanathoz, mely fejlődését, boldogságát jelezi.

Az országgyűlés holnap összeül s kimondja a harmincznapos gyászt. Az ország minden kis templomában megszólalnak a gyászharangok. Meggyulnak a gyertyák az oltárok körül és eljönnek őt siratni az egyszerű földmivesek. Mind, mind eljönnek. Senki se marad otthon azokon a napokon, mint ahogy nem alszik senki ezen a fekete éjszakán, mikor a hír szerteröppen, hogy őt megölték és mindenki rágondol és a szegény elszomorodott királyra. Aztán megint összejön az országgyűlés, még mindig fekete ruhában fognak ott ülni a honatyák és törvénybe iktatják a szeretett királyné emlékét és elrendelik, hogy pompás szobor emeltessék az ő dicsőségére.

De hát azért ő még se lesz itt többé. Országgyűlés őt vissza nem adhatja. És ha valami nagy bajunk lesz, nagyon szegények, elhagyottak leszünk önelkülre. Olyan jó volt, olyan vigasztaló volt ő reá gondolni olyankor azelőtt.

Szállj, szállj az égbe Wittelsbach Erzsébet, Magyarország patronája s hófehér szárnyaddal oszlasd szét a felhőket mi rólunk onnan is.

M. K.

Erzsébet királynét meggyilkolták.

Genf, szeptember 10.

Erzsébet királynét egy olasz munkás ma törrel szíven szúrta. A királyné kirándulást akart tenni hajón a mikor a hajóba akart lépni, egy munkásembernek sikerült közlébe tolatkodni és törrel megszúrta a szíve táján. Erzsébet királyné vérezve rogyott össze, de még fel tudott állni a maga ment a hajóra. Itt azonban a nagy vérvesztés következtében elvesztette eszméletét, mire a hajó ismét kikötött, hogy a sebesült királynéasszonyt a szállóba viassák. Hordágyra tették és megindult a szomorú menet a királyné lakása felé. De utközben a királyné ki-
szenvedett.

A gyilkos munkást a parton álló népfelügyelő fogta. Azt mondja, hogy anarchista.

Genf, szeptember 10.
óra 40 percz délután.)

Erzsébet királyné ma délután két óra negyven perczkor elhagyta a Beaurivage-fogadót és a gőzhajó állomásra ment. Utközben egy ember rávetette magát ő felségére és erős szurást ejtett rajta. A királyné összeeszerogyott, azután ismét talpra állítás elérte a gőzöst, ahol csakhamar elájult. A hajó kapitánya nem akarta elindítani a hajót, de később ő felsége kíséretének kérésére jelt adott az indulásra. A kikötő elhagyása után a hajó megállt és visszatért az állomásra. Ő felsége nem tért többé magához. Hordágyon visszavitték a fogadóba. Ő felsége ruhája véres volt. A merénylőt elfogták. Kiletét még nem tudják.

Genf, szeptember 10.
(3 óra 50 percz.)

A királyné néhány perczcel azután, hogy visszahozták a fogadóba, meghalt. Konstatálták, hogy törzsurást kapott a szíve tájára. A gyilkos állítólag egy olasz anarchista.

Genf, szeptember 10.

Erzsébet királyné gyilkosa Luccheni párisi születésű olasz anarchista.

Bern, szeptember 10.

Luccheni olasz szülőknél Párisban született gyermeke. A legutóbbi időben Luzonban volt alkalmazva, ahol a szövetségi postaépület építési munkáiban vett részt. A rendőrség ismerte, mert nyíltan anarchista-nak vallotta magát. Hogy vajon a királyné bejelentette-e a genfi rendőrségnek a mai kirándulását, azt még nem tudni.

Luccheni tettét a saját elhatározásából követte el és nem összeesküvés részese. Bűntársai aligha vannak.

A genfi cantonban, amelynek törvény-széke elé a bűntett tartozik, nem ismerik a halálbüntetést, úgy, hogy a gyilkost csakis életfogytiglan tartó fegyházzal sújt-hatják.

Bern, szeptember 10.

A gyilkos szerszáma hir szerint egy dikics volt. A svajczi franczia követ azt táviratozta kormányának, hogy a királyné kétszúrást kapott az altestébe.

Bern, szeptember 10.

A gyilkosság miatt nagy a rémület a lakosság körében. A nép átkozza a gyilkost.

A szövetségtanács külön vonatot szervezett, amely ma hat óra tíz perczkor Bernből Genfbe vitte a közönséget. A berni osztrák-magyar követ gróf Kufstein és Hödler szövetségi ügyész is Genfbe utaztak. A szövetségtanács nem tudta azt, hogy a királyné Genfben van. A felséges asszony inkognito jött a Svájcba és a szövetségtanácstól csak azt tudakolta még Giskra által, hogy mely cantonokon utazzék keresztül.

Róma, szeptember 10.

Az itteni rendőrigazgató valamennyi vidéki rendőrséghez azt a parancsot küldte, hogy kutassák át az anarchistákról vezetett könyveket, hogy konstatálhassák, vajon Luccheni neve előfordul-e bennük. A belügyminisztérium által vezetett anarchista-lajstromban nem fordul elő. A római rendőrség azt hiszi, hogy Luccheni olasz ugyan, de alnevet választott és nem a maga neve alatt szerepel.

Síralom.

A föld hemizség a kizsákmányoltaktól. E százmilliókból álló klasszis, melyben magas-rangu ur találkozik a penna emberével, melyben a középosztály embere ölelkezik a szub-nyos munkással, a világrend kérelhetetlen törvényének e nyüzsgő szimbóluma, a letipott százmillió, csöndben viseli a jármot. Mert a kérelhetetlen törvény szívet helyezett belé kárpótlásul; mert ő jó és más ölni, neki fáj. Mert vigasztalást és jobbulást vár a jövőtől, mert vagy a vallás, vagy pedig az erkölcs alapja, a részvét, a nagy altonista tantja arra, hogy csöndben tünjön és békén és tanulja meg, hogy az élet örömei nem a természeti klasszifikáció szerint oszlanak meg; nagyok és hatalmasok lévén találhatók, kiknek mártírság a földi pálya és találhatók lévén kicsinyek és földhöztapadtak, kiknek a szeretet és a nap-sugár gyémántokat pótol. A kizsákmányoltak jók, a szenvedők nem járnak törrel, szívükben nem kisebbek ők uraiknál.

E nyüzsgő tömegből, a haloványarcuak sokaságából néha kivetődik egy homunculus a csöndes, némán illatozó bókorból, egy vadóc. Csapzott haját, iszonytató tekintetét, szívtel homlokát ismerjük, leírását pszichopaiák könyveiből tudjuk: az anarchista ő. A korlátolt szívé, aki a világrend természetét megkérdőjelezi.

nem ismeri fel, hanem azt papok koholmányának mondja; a beszámíthatatlan, aki véres magot ültet anélkül, hogy várhatná az aratásra; a förtelmes lelkű, aki életét rabol attól, akit sohasem látott; az örült, a legborzalmasabb örült, akit az épelméjűek szabadjára hagynak. Ő az, az anarchista.

Az alvilágnak egy ilyen földön hagyott szörnyetege dőlt ma át Erzsébet királynéasszony szívére, a szívet, melynek élteben rózsát és hódolatot, holtában ciprust és könyvet eleget adni nem tudunk. Az alvilágnak egy ilyen borzalmas alakja fonta ma tovább a hosszú gyászfátyolt, mely az élő héroszra, első Ferencz József-re borul évtizedek óta. A vadóc tette, a kifajzott tette ezt. S a becsületes nyomorultak szava így szól: „Vigyétek őt, tépjétek szét, semmi közünk hozzá...” Így szól az igazak szava és utána sírásba fulad.

Mit ér a szó, a borzalom órájában, mit vigasztal a boszu? Mit ér a gyász, mit ér a zokogás, ha quid-quid humani, minden emberi dolog tökéletlen? Mit ér, hogy követet hordunk a porhanyó földre és emelünk büszke tornyokat? Mit ér, hogy elménk az élet tökéletesítésén, szívünk a szívek nemesítésén fárad évezredek óta? Jogrendünk a szigazság védelme, a gonoszok üldözése, a tömlöcz, a javítóház és az érdemek koszorúja mit ér, ha a gyilkos kétszúrásával a vadóc és a mártír

Genf, szeptember 10.

A merénylet Károly braunschweig herceg emlékszobrá közelében, a Beaurivage fogadó és a Quai-Montblancor levő hajóállomás között történt. A merénylő, aki egy ősz szakállu férfi kíséretében szembejött a királynéval, hirtelen rávetette magát ő felségére és erős csapás mért rája. Ő felsége kíséretének egy hölgy tagja és néhány utas segítségével talpraállt és a hajóra ment. Eközben a merénylőt letartóztatták. A hajóra érve a királyné állapota rosszabbra fordult és ő felsége elvesztette eszméletét. A kapitány vonakodott elindítani a hajót. Nemsokára rémülettel vették észre, hogy a királyné nem tér magához. A kíséretében levő hölgyek, akik körülötte segédkeztek, egy kis vérfoltot vettek észre ruháján. A gőzhajó erre megfordult és kikötött az állomáshelyen. A királynét czezőkből és vitorlavászonból hirtelen készített hordágyon a Beaurivage fogadóba vitték. Golax és Mayer orvosok és egy lelkész azonnal segélyére siettek. Nyomban táviratoztak Ferencz József ő felségének. Mindent elkövettek, hogy a királynét megmentse, de minden fáradozás hasztalan volt. Délután három óra tájban a felséges asszony meghalt.

A törvényszéki orvosi vizsgálat kiderítette, hogy a gyilkos háromélű hegyes fűrészeszelővel szúrta le ő felségét. Tetének elkövetése után futásnak eredt a rue des Alpesen keresztül, a nagy Place des Alpesre akart menekülni, ahol elrejtőzködhetett volna. De két kocsis, név szerint Vuillemin Viktor és Chamartin Lajos, akiknek állomása a rakodóparton volt és akik látták a merényletet, megragadták őt és átadták Siaux Albert hajósnak és Kaiser csendőrnek, akik a legközelebbi rendőri őrszobába vitték. A gyilkos nem ellenkezett, sőt utközben dalolt és többek között így szolt:

kettévághat?! Feragile quid-quid humani, törekény és tökéletlen minden emberi mű, jogunk és védelmi rendszerünk is olyan, mert lábbal tiporhatja egy gonosz féreg, az anarchista. Aki vérben forgó szemekkel áll és rekedten kacag: „Ti ősz és ifju tudósai a tiz tábláknak, hát mutassátok meg e szurás után a kiegye n l i t ő igazságot!!!...”

En, alacsony szolgálja a tollnak, kinek idegein először fut át a borzalom, millióknak tovább adandó; én, ki látom e nagy városban az esti rémületet, mit eddig még nem ismert az utca: ki a torló sokaságból, szakgatott szökből, a sötét gyászból, miről nem hazug betű szól most, ki mindebből egy óriási szeretetet olvasok, én fellázadt szívemmel e féreg ellen fordulok, ő szoritja kezem ököibe, az anarchista.

Mert zsoltárhoz nem tudok, miről Erzsébetről szóljak. Csak könyvemben látom, hogy a mi Urunkhoz Istenünkhöz száll egy tisztá lélek, ki előtt ragyogóbb a fény, ki körül dusabb a tömjén, kinek az Elysium előtt hajlong az örökzöld és a pálma. S kinek az angyalok kara szolt:

— Jöjj be, Erzsébet, te koronás mártír, te szenvedő, te beteg, te áldozat, te jó; te, ki kétszer érdemeleg menyországot.

Papp Dániel.

— Azt hiszem, jól találtam. Alkalmasint halálos volt a döfés.

Az őrszobában a gyilkos azt vallotta, hogy foglalkozás nélkül levő anarchista és nem a munkások, hanem a gazdagok ellen tör. Erre átvitték a gyilkost a törvényszéki palotába és a kantoni kormány három tagja: a főügyész, a rendőri ügyosztály titkára és egy rendőrbiztos jelenlétében Lechet vizsgálóbíró kihallgatta. Itt azt mondta, hogy nem ért francziául és megtagadott minden választ. Egy katonakönyvet találtak nála, amelyből kitűnt, hogy 1873. április 21-én született Párisban, párizsi illetőségű és Luccheni Luiginek hívják.

Genf, szeptember 10.

A gyilkos kihallgatása után a vizsgálóbizottság azonnal a merénylet színhelyére ment. A Beaurivage fogadó előtt, ahol óriási néptömeg gyűlt össze, rendőrök tartották fenn a rendet. A merénylet színhelyét és a szomszédos utcákat csendőrök vizsgálták át a legszorgosabban, hogy megtalálják a gyilkos által használt szerszámot. A rendőrség erőyes nyomozást indított, hogy kiderítse, nincsenek-e Luccheninek czinkostársai. Egy hajós azt állítja, hogy a múlt pénteken látta, hogy három ember mindenütt nyomában volt a királynénak, aki több üzletben bevásárlásokat tett. A kanton kormánya tanácskozára ült össze és elhatározta, hogy a városházára gyászflobogót tűznek ki és testületileg a Beaurivage fogadóba mennek, hogy kifejezzék a kanton kormányának legmélyebb részvétét. A lakosság körében az izgatottság egyre nő. A gyász jeléül sok üzletet bezártak. Az Eaux Vives parkjában és a gyógyteremben az előadásokat nem tartották meg.

A gyilkos vallomása végén azt mondta, hogy azzal a szándékkal jött Genfbe, hogy itt valamely magasabb állású személyiséget meggyilkoljon. Első sorban az orleansi herczegre (valószínűleg Henrik herczegre) gondolt, de bizonyos okokból, amelyeket nem vallott meg, nem vihette keresztül ezt a tervét. Később véletlenül hallotta, hogy Erzsébet királyné ő felsége keresztül fog utazni Genfen s ekkor elhatározta, hogy őt öli meg.

A király.

Arról, hogy a gyászshir ő felségére minő hatást gyakorolt, a „N. Fr. Pr.” holnapi száma a következőket fogja közölni:

Thun vállalta magára azt a szomorú kötelességet, hogy a királyt kiméletesen értesitse felséges felesége gyászos végéről.

Mikor a király meghallotta a hirt, le volt sujtva, nyögve feljajdult és így szólt:

— Mir bleibt gar Nichts mehr erspart auf dieser Welt!

(Nem kimélt meg engem a sors semmi csapástól!)

A király ezután szomorú hallgatásba merült el.

A kastélyban ugyiszólván félelmetes sürgős-forgás támadt. Mindenki kétségbe volt esve. Izgalmában a cselédség cél nélkül futkozott egyik helyről a másikra.

Rövid idő múlva a kastély elé érkezett a főherczegek kocsija. A fenséges urak, Ferencz Ferdinánddal élükön, bementek a királyhoz és még most is ottben vannak nála. A király ma még Schönbrunnban marad.

Stefánia özvegy trónörökösöt ép úgy, mint Mária Valéria főherczegnőt, táviratilag értesítették és kérték, hogy azonnal Bécsbe jöjjenek.

Valamennyi osztrák miniszter elutazott ma este Schönbrunnba, hogy a királynak részvétét fejezze ki. A Bécsbe visszatért miniszterek nem győzték magasztalni a felséges ur lelki erejét. A király nagyon erősen tartotta magát. Habár az arcán észre lehetett venni a mély megindulást, de azért nyugalma egy pillanatra sem hagyta el és a legnagyobb higgadtsággal tette meg rendelkezéseit, amelyek iránt már előterjesztést tettek neki. Ezek a rendelkezések a legközelebbi napokban szükséges teendőkre vonatkoznak.

A főudvarmesteri hivatal egyik magas állású tagja a mai gyászshir alkalmából emlékeztetett a királynak ez idén tett egyik mon-

dására, amely azt látszik mutatni, hogy a király mintegy előre sejtette, hogy az idén is nagy szerencsétlenség fogja érni.

A király ugyanis egyszer így szólt:

— Wenn nur das Jubiläumsjahr vorüber wäre.

(Bárcsak már vége volna a jubileumi esztendőnek.)

*

Midőn a legutóbbi időben figyelmeztették a királynét arra, hogy ne exponálja magát annyira, ne járjon egyedül hosszú sétáin, azt felelte a felsége asszony:

— Ne aggódjanak én miattam. Nekem nem esik majd semmi bajom sem. Hiszen engem nem is ismernek. Én csak a férjemért aggódom.

Az első hír Budapesten.

Érdekes, hogy miképen indult el Budapestén a hír. Valami előkelő böze-ember kapta Bécsből a telefon-értesítést, de ez még csak úgy szólt, hogy valami nagy szenzáció történt. Hogy mi, azt a börze-ember nem tudta meg az izenethől. Falk Miksához fordult tehát s azt kérdezte tőle, hogy van-e valami szenzáció, ami Bécsből jött? Falk az felelte, hogy semmi. De egy kis nyugtalansággal sietett fel a szabadelvű klubba, hogy maga is kérdezősködjék. Ott sem tudtak még semmiről. Mikor azonban Falk Miksa visszament a szerkesztőségbe, ott már várta egy telegramm, mely értesítette a rettenetes katasztrófáról.

Most indult meg csak a hír tovább. Falk megtelefonozta a szabadelvű klubba, onnan Josipovich horvát miniszter a miniszterelnöki palotába. De itt a hír egy pillanatra megakadt egy irodatisztnél, aki nem merte a munkába merült miniszterelnököt a valószínűtlennek hangzó hírrel zavarni. Bánffy ugyanis egész délután dolgozott. Az irodatiszt végre mégis elszánta magát s bekopogtatott a miniszterelnöknél.

— Kegyelmes ur, a szabadelvű körből azt telefonozták, hogy a királyné ő felségét meggyilkolták.

Bánffy Dezső, az első pillanatban nem tudott helyéből megmozdulni. Csak nézett az

A királynéről.

Írta: Falk Miksa.

Mikép jutottam én a királyné közelébe? Ez oly kérdés, melyen annak idején igen sokan törték a fejüket, anélkül, hogy arra a feleletet megtalálni képesek lettek volna. Én magam is csak később tudtam meg, mikép történt a dolog, de nem mondhatom meg ma sem; mert én szabadon rendelkezhetem saját titkaim felett, de a mások fölött nem. Tény az, hogy boldogult Majláth György, akkori udvari kancellár, aki köztudomás szerint igen zseniális, de határozottan konzervatív államférfi volt, egyik reggel egész felháborodással jött be egyik udvari tanácsosának szobájába: „Tudja-e ön” — kérdé ismeretes és hangján — „hogy az a Falk, aki a Pesti Naplóba ír, most mindennap királyné ő felségéhez fog járni?” „Hallottam”, válaszolt az udvari tanácsos. „És nem tudja ön” — kérdé tovább Majláth — „kinek a műve ez?” — „Ha excellenciád nem tudja, én nem tudom”, válaszolt az udvari tanácsos a legártatlanabb arc kifejezéssel; pedig — ezt ma már elárulhatom — ő volt egyike azon keveseknek, akik csakugyan tudták. Másnap Majláth György ismét megszólítja ugyanazt az udvari tanácsost: „Most már tudom”, mondá, „hogyan történt ez a dolog! Ezt Eötvös Papi csinálta, hogy bennünket bosszantsa.” Pedig „Eötvös Papi” ebben a dologban éppoly ártatlan volt, mint Majláth Gyuri, amint az kétség-

telenül be fog bizonyulni, ha egyszer a boldogult bárónak hozzám írt levelei nyilvánosságra jutnak.

Külsőleg a dolog lefolyása ez volt: 1866. szeptemberben — én akkor a bécsi első takarékpénztár titkára voltam s épen visszatértem volt rendes szabadság-utamból — kevéssel az osztrák-porosz háború lefolyása után, egyik napon beállit hozzám egy csinos fiatal ember s átadja Königsberg grófné, Erzsébet császárné akkori főudvarmesternőjének látogató-jegyét azon izenettel, hogy a grófné arra kér: látogatnám meg őt másnap déltájban. Fogalmam sem volt, vajjon mit kívánhat tőlem a grófné, akit nem ismertem, sohasem láttam, kivel soha semmi néven nevezendő összeköttetésben nem állottam. De nem sokat rajta törtem a fejemet, gondoltam magamban: „Qui, vivre verra!” Másnap tiszteltemet tettem a grófnénél, aki engem nagyon udvariasan, de meglehetősen hidegen fogadott. Szép asszony volt s igazán impozáns női alak. Rövid szavakban tudatta velem, hogy császárné ő felsége — királynéról akkor még nem volt szó — tőlem kívánna oktatást nyerni a magyar nyelvben és irodalomban. Kérdé: vajjon hajlandó vagyok-e ezt a missziót elfogadni? Erre kijelentém, hogy hálá Istennek régen tul vagyok ugyan azon az időn, amikor még órákat kellett adnom, de ő felsége kíváncsiát magamra nézve nemcsak parancsnak, hanem kitüntetésnek tekintem, s amennyire győnge erőm megengedi, iparkodni fogok a felség bizalmának megfe-

lelni. Erre a grófné utasított, hogy a következő napon déli 1 órakor jelentsem magamat: „in der Kammer Ihrer Majestät”, és ezzel az audienciának vége volt. Másnap elmentem a burgba és kis kérdezősködés után csakugyan megtaláltam az épületnek azt a részét, amelyben ő felségének „kamarája”, azaz lakosztálya volt.

A burg-udvarra nyíló elég hosszú baloldali fal közepetáján két ablak közt egy kis asztalka állott, s szemben egymással két szék. Az egyik előtt ő felsége állott, a terem tulsó végén pedig az utolsó ablak mélyedéséből Ferenczy Ida okos kis feje kandikált ki, pajkos mosoly közben szép fogait villogtatta. A felséges asszony, midőn magamat meghajtva az ajtó mellett maradtam, közelebb írtett és nyájas mosollyal, halk hangon, de tiszta magyar kiejtéssel megköszönte készségemet, melylyel kíváncsiának teljesítésére vállalkoztam. Ezután leültünk az egymással szemben álló két székre és úgy láttam, hogy ő felsége most tőlem várja az első szót. Isméttem ő felségének, mennyire boldognak érzem magamat, hogy bizalma felém fordult s hogy csak attól félek, miszerint nem leszek képes az ő várakozásainak megfelelni. „En ellenkező nézetem vagyok”, mondá a királyné nevetve. E szívélyes fogadtatás által bátorítva, arra kértem ő felségét, legyen kegyes megmondani, hogy eddig mit tanult és mennyire haladt, hogy aztán ahhoz mérjem azt, amire őt még oktatnom kellend. Ő felsége most elég folyékony ma-

irodatisztre, aki a rettenetes hírt maga is rész-
ketre mondotta. Aztán gyorsan átöltözködött
és elhajtattott a szabadelvű körbe, ahol már
csak úgy forrt és zsibongott a képviselők soka-
sága. Itt kapta csak meg a miniszterelnök a
külgyminiszter és gróf Paar távirati értesíté-
sét a katasztrófáról.

Hogy a bánat a szabadelvű párt tagjait
mennyire elfogta, az kitetszett abból a körül-
ményből, hogy a gyász kifejezésére szinte hal-
latlan dimenziókat tanácsoltak. Akadtak, akik
azt kívánták, hogy az elnöki beszédet, amely-
lyel Szilágyi Dezső holnap a katasztrófát a
parlamentnek be fogja jelenteni, falragaszokon
függesszék ki Magyarország minden városában.
Másoknak az volt az indítványa, hogy a magyar
parlament minden tagja jelenjék meg a temetésen,
a törvényhozás pedig nyomban intézkedjék, hogy
a királynénak szobrot emeljen a nemzet. De
volt még túladóbb gyásznyilvánításra is in-
dítvány s igazán csak az udvarhoz közelebb
álló politikusok tudták egy kicsit mérsékelni a
tanácsokat, nehogy a gyász méretei esetleg
terhére is legyenek az udvarnak.

Egyébként a képviselők csakhamar át-
mentek a távirda-szobába, mert ahányan vol-
tak, mindnyájan elsőnek szeretnék volna a
katasztrófa hírének kerületüknek vagy ismerő-
seiknek megtáviratozni. S a külön távirda
helyisége néhány perc alatt a szó szoros érte-
lében megtelt az elkészített blankettákkal. Csak
magából a szabadelvű-körből annyi tá-
viratot küldöttek, hogy a hiva-
taltalok talán még reggel sem
készült el azoknak a táviratoknak lekopo-
gásával, amelyeket este adtak elébe. Éjfélkor
még ölnyi magasságban emelkedett előtte a
teleirt blanketták halmaza.

A miniszterelnök értesülései.

A szabadelvű körben legelőbb a lapokhoz
érkezett tudósítások nyomán tudták meg a
retentő hírt. Megrémtől arccsal rohantak fel
a képviselők, megtudni, mi igaz a szörnyű-
ségből, amelyről félhétkor már az utca is be-
szélt. Aztán jöttek olyanok, akik a színházak
kapujából fordultak vissza, ahol az előadás-
kat persze nem tartották meg.

Félhétkor érkezett ide az első hivatalos

értesítés, még pedig a külgyminiszteriumból.
Most már nem lehetett többé kételkedni a hír
valóságában.

Meghalt a királyné, meghalt Magyaror-
szág védőasszonya.

Felhúzták a Lloyd-épületre a fekete
lobogót.

Micsoda rettenetes végzet sújtja a mi jó
öreg királyunkat! Vajjon elbirja-e ezt a ször-
nyű csapást?

Abbamaradt minden egyéb téma, játék,
politika, csak a királynéről hallatszott beszéd,
meg a királyról.

Milyen kegyetlen végzet, így beszélték
mindenfelé a klubban. Nyolcz éve a trónörö-
kös halt meg rettenetes halállal, ma meg a
királyné; előbb a fiu, aztán a hitves. És föl-
merültek az emlékeztetben a dinasztia mind-
ama tagjai, akik az utolsó időben gyászos
módon váltak meg az élettől. Miksa császár,
a testvér, akit agyonlőttek Mexicóban; Vilmos
főherceg, aki lebukott a lóról; a kis László
főherceg; Albrecht főherceg leánya, aki el-
égett; Orth János, aki eltűnt. Aztán meg a
királyné testvére, aki a párisi bazár-egészkor
pusztult el; meg a bajor-ház egyéb retten-
tességei.

Az első fájdalom lecsillapulása után azon-
nal kifejezésre talált a közérzés abban, hogy
menten kifejezést kell adni az ország mérhe-
tetlen gyászának, még mielőtt az udvar gyásza
tekintetében történnék intézkedés.

Aztán fölemelte szavát a politika. Ki
tudja, mily nagy következtetések lehetnek e szörnyű
ténynek, első sorban ránk, magyarokra nézve.
Csak a kérdést tudták felvetni, de felelni nem
mert arra senki.

Arra is emlékeztek, hogy Rudolf halála-
nak a híre is ép obstrukció közben találta
a parlamentet.

Vitatkoztak azon is, hogy a Svájc ki-
adja-e a gyilkost.

Hét óra tájban érkezett meg a minisz-
terelnök. Az egész párt körbe fogta Bánffy
Dezső bárót, hogy tőle tudja meg a részlete-
ket. De akkor még a kormányelnök kezében
is csak a felhivatalos értesítés volt meg. Azt
olvasták fel mely megilletődés közben, amely-

nek nyomai ott látszottak a miniszterelnök
kemény arcán is.

Az est későbbi folyamán érkezett a mi-
niszterelnökhöz a következő két sürgöny:

„Consul aus Genf berichtet, daß Ihre Ma-
jestät um 1 Uhr 30 Minuten auf dem Wege vom
Hotel zum Schiff von einem Individuum überfallen
und gefährlich verwundet wurde. Einem späteren
Telegramme zufolge ist Ihre Majestät ihren Ver-
wundungen erlegen.“
Goluchowski.

Egy chiffrirozott távirat volt és este hét
órákor érkezett, Jeszenszky hozta fel a körbe.
A másik telegramm így szólt:

„Wegen soeben erfolgter
Hinscheidung Ihrer Majestät
der Kaiserin und Königin wird
Seine Majestät den Manövern
in der Zips nicht beiwohnen.“
Paar.

Negyed nyolczkor érkezett fel a körbe
Szilágyi Dezső feldult ábrázattal. Báró Bánffy
Dezső rögtön tanácskozássra vonult vele vissza,
hogy a gyász kifejezésének formái megállapít-
tassanak.

A törvényhozás gyásza.

A tanácskozás eredménye az, hogy a
képviselelőház holnap délelőtt 11 órákor, a fő-
rendiház pedig 1 órákor rendkívüli ülést tart,
mely a gyásznak lesz szentelve. A Házak
tagjai ez üléseken persze gyászruhában jelen-
nek meg.

Rögtön táviratoztak D a r u v á r y Alajos-
nak, a főrendiház alelnökének, hogy a főren-
dek ülésén elnököljön. (Károlyi Tibor
gróf elnök tartózkodási helyét nem tudták.
Különben azonnal távirati értesítés ment
Tisza Kálmánhoz, valamint a távollevő minisz-
terekhez is.)

A Ház holnapi ülésén Szilágyi Dezső
elnök fogja beszédében tolmácsolni a nemzet
gyászát. Az ülés ceremóniáléja teljesen olyan
lesz, mint Rudolf halála alkalmával volt, azzal
az eltéréssel, hogy az elnök megkéri a Ház
tagjait, hogy a gyász jeléül harmincz napig
fekete ruhát viseljenek.

A politika természetesen megáll; három
nappal a temetés után fog a Ház ülést tar-
tani, hogy a további tennivalók felett határozzon,
de felhatalmazza az elnököt, hogy közben még

gyarsággal előadta, hogy a magyar grammati-
kát megtanulta, nem szerfelett nehéz irányu
magyar könyveket is megérteni képes, de a
magyar irányban szeretné magát tökéletesíteni
s egyszersmind a magasabb színvonalu ma-
gyar irodalommal akarna megismerkedni. A
felség előadásából megértettem, hogy amit ő
eddig tanult, az mind jó és hasznos volt, de
egyszersmind unalmas is. Föltettem magam-
ban, hogy ezt a hibát, amennyire csak lehet,
kerülni fogom s e végre háromfelét proponál-
tam ő felségének; először, hogy én neki elő-
szóval és nagy vonásokban elő fogom adni
Magyarország történetét — a távolabb eső
korszakokat lehetőleg röviden, az újabbakat
részletebben; — másodsor, el fogom neki
hozni, amennyiben azok az ő kis könyvtá-
rban meg nem volnának, a legújabb kori ma-
gyar íróknak kitűnő műveit, ezeket együtt el-
fogjuk olvasni s én, amennyire szükséges, ma-
gyarázatokkal fogok szolgálni; végre pedig
megígérttem, hogy valami érdekes munkát ke-
resek ki, amelyet ő „otthon“ lefordíthat, úgy,
hogy én mindig a legközelebbi órában fordítá-
sát revideálhassam és arra nézve netalán
észrevételeimet megtehessem. Ő felsége nagy
örömmel fogadta e javaslatomat és azonnal
hozzá is láttunk a munkához. Ami a fordítá-
sokat illeti, épen akkor jelent meg, Arneht
által kiadva, II. József császár és Katalin
 orosz császnő levelezése. A levelek francia
nyelven vannak írva, s ő felsége kettős kész-
séggel vállalkozott e levelek fordítására. mint-

hogy ez uton egyszersmind a francia nyelv-
ben is gyakorolhatta magát, a levelek pedig
tartalmuknál fogva is különösen érdekelték
ő felségét. Mondhatom, hogy nálánál szor-
galmásabb tanítványt képzelni sem lehet.
Fordításait kékszínnel vonalozott papírból álló
füzetekbe írta, oly korrekta és amellet oly
csinosan és tisztán, hogy ezért bármely isko-
lában első eminenssé megtették volna. Még
mai napig is sajnálom, hogy nem kértem el ő
felségtől e füzetek egyikét, amely örök emlé-
két képezte volna ezen fejedelmi asszony bá-
mulatos szorgalmának, pontosságának s rend-
szertettségének. Csak egyszer történt kivétel.
Egyik napon, az óra kezdetén, mikor ő felsége
rendesen a fordítási füzetet szokta elémbre
tenni, a királyné egy nem épen tisztasága által
kifünn itatospapír-féle lapot adott át, melynek
mindkét oldala írónnal volt tele írva. Én bá-
mulva néztem, hogy mi ez? mire a felség,
csodálkozását látva, megmagyarázta a
dolgát.

— Tegnap, ugynond, egész nap minden-
féle fogadtatásokkal voltam elfoglalva; este
udvari hangverseny volt, a hangverseny után
pedig oly fáradtnak éreztem magamat, hogy
azonnal lefeküdtem; de akkor eszembe jutott,
hogy még nem készítettem el feladatomat.
Elővettem tehát az éji asztalomra fekvő ka-
lendáriumot és a fiókból egy plajbászt, kitép-
tem egy üres papírlapot a kalendáriumból és
az abban foglalt mesés históriáknak egyikét
lefordítottam, hogy ön, ha már kötelességemet

pontosan nem teljesíthettem is, legalább jó-
akaratomat lássa...

E tényben s ezekben a szavakban oly
egyszerű, de szívhez szóló szeretetreméltóság
rejlük, hogy annak hatását a gyöngéd érzelmű
olvasóra csak csökkenteném, ha azt bármiféle
magyarázattal kísérem.

E tanórak alig folytak egy-két hétig és
a szoros értelemben vett oktatási jelleg mind-
inkább háttérbe lépett, annak helyét pedig
egy rendkívül kellemes és — amennyire ily
körülmények között e szót használni lehet —
fesztelen társalgás pótolta. Hű maradtam ama
föltételesemhez, hogy koronás tanítványomat
ne untassam. Soha egy perczig sem feledkez-
tem meg ugyan arról, hogy ki az, akivel
szemben ülök, de az ezáltal kiszabott korlá-
tokon belül, valahányszor valami ártatlan élez
vagy tréfa toltat nyelvemre, én bizony azt
viasza nem fojtottam, és nagy meglepedé-
semre láttam, hogy ő felsége az ily ötleteken
igen jóízűen nevetni képes. Kezdtünk beszélni
a napi eseményekről, azután ugy lassacskán
átmentünk a politikára általában, s ismét egy
pár lépéssel óvatossá előbbre haladva, ott
voltunk a magyarországi ügyeknél. Itt csak
annyit mondhatok, hogy még nem találkoztam
nővel, aki hazánk iránt oly benső szeretettel
viseltetett volna, mint ő felsége, s ki annak
érdekében annyit tett volna, — hanem persze
hogy tehetett is, mert hiszen császárné és
királyné volt, aki ily érzelmekkel viseltetett
irányunkban.

hivjon össze egy ülést, amely a temetésen való résztvételről fog határozni.

A Ház és a főrendiház tisztviselői is megjelentek a körben, hogy a holnapi ülések felől átvegyék a dispoziciókat.

A királyné emléke.

A szabadelvű pártban ma este megállapodtak, hogy a törvényhozás milyen formában adjon a maga gyászának kifejezést. De azon felül megfogja a törvényhozás örökíteni a királyasszony emlékét is. Szilágyi Dezső ma este a képviselőkkel való beszélgetés során említette, hogy a magyar nemzet mindenkor törvénybe iktatta, ami szép idea az érzését és gondolkodását megragadta; törvénybe iktatta azoknak emlékét is, akiknek élete egy eszmét jelentett, mint például a József nádor, a lelkész Ferencz és mások emlékét. Törvénybe fogja tehát iktatni Magyarország annak a királynénak emlékét is, aki egész életével példája volt, hogy szeretetben miként kell összefogni a nemzettel. S ugyanaz a törvény, amely a királyné emlékét fogja megörökíteni, egyúttal intézkedni fog, hogy a királynénak a nemzet a magyar fővárosban szobrot emeljen.

A székes főváros gyásza.

Márkus József főpolgármester tudatta a kormányfővel, hogy Budapest székes főváros holnap délután négy órakor tart rendkívüli közgyűlést.

A főváros tanácsának holnap délelőtti előzetesen ülése lesz, amelyen elhatározza, hogy minő indítványokkal lépjen a közgyűlés elé.

A gyászhir Budapesten.

Este hat óra lehetett; amikor az első hírek szárnyra keltek és néhány percz múlva uton-utfélen csak a gyászról beszéltek. A lapok szerkesztőseiben megszólalt a telefon, százan és százan tudakozódtak:

— Igaz-e, hogy a királynét megölték? Hol? Mikor?

Az „Országos Hírlap” szerkesztőse előtt csak úgy hullámozt a nép.

— Mikor jelenik meg a különkiadás?

És valamennyi budapesti napilapnak része volt többé-kevésbé ebben a gyászos meglepetésben.

Az utcák sarkain nagy tömegek verődtek össze s alig akadt eleinte ember, aki ne kételkedett volna a szörnyű hír igazságában. Csak amikor az újságok különkiadásai szétrepültek, akkor volt látható a mély általános megdöbbenés, amelyet a többé-kétségsébe nem vonható szomorú esemény mindenfelől keltett.

A kávéházakban, Ós-Budavárban és a többi mulatóhelyeken elnémult a zene, a hangos vigaság, csöndes, szomorú lett minden, mintha csak az egész Budapest egy nagy halottas házzá lett volna. Holnap a színházak nem tartanak előadást, elmarad a löverseny, el minden sport, mérkőzés és valamennyi nyilvános mulatság.

A középületeken egymásután jelentek meg a fekete zászlók. Talán az első volt, amely kitűzte a gyászlógót, a szabadelvű kör és a törvényhozás két háza. Nemsokára ki volt tűzve a budai királyi váron a városházán, a minisztériumok palotáin, a tudományos akadémia házában, a tudományegyetem épületein és számos más közintézet épületén is. A nagyobb kereskedések kirakatait kivéve lágtitották s gyászfátyollal és a királyné arcképével ékesítették föl.

Éjfélkor a város főbb utcáin a magánházakon is nagy, földigérő gyászlógók lengtek s a temetőző intézetekben ezerszámra készültek a magánosok és egyesületek részére késő este megrendelt gyászruhák, gyászsíjvények.

Feketébe öltözött, szomorú város lett Budapest.

A színházakban.

Hét óra tájban összegyűlt a közönség a főváros színházaiban. A szerencsétlenség híre ekkor még nem kelt szárnyra, a hölgyek csipkekendői alól még vidám arczok kandikáltak elő. Hét óra után rémült arczczal állítottak be a színházak vestibuleibe az első hírmondók ezzel, hogy:

— Megölték a királynét!

A hírek leirhatatlan hatása volt.

A Nemzeti Színházban és a Népszínházban hét órára volt hirdetve az előadás. Ott a „Fourchambault-család”, itt a „Fehér egér” került volna színre. Néhány percczel hét óra után felgördült a függöny és a színpadról tudtára adták a közönségnek (a Népszínházban Porzolt igazgató), hogy a nemzetet ért nagy csapás miatt a mai előadás elmarad. A közönség megrendülve hallgatta a szomorú hírt és azok az emberek, akik pár percczel ezelőtt még élvezni, mulatni akartak, lehorgasztott

fővel, könyező szemmel távoztak a színházból. A Vígsházban és Magyar Színházban sem volt előadás.

A budai színházban, ahol ma „Rocambole”-t adták Thury Elemér jutalomjátékául, a második felvonás elején jutott el a gyászhir. Az előadást azonnal félbeszakították.

A színházakra nyomban kitűzték a gyászlógót, a kapukat bezárták, a villanyt eloltották...

A három magánszínház, a Népszínház, Vígsház és Magyar színház igazgatói, amint a gyászhirről értesültek, tanácskozássra gyűltek össze és elhatározták, hogy a temetés napján sem tartanak előadást.

Az ifjuság gyásza.

A megrendítő eset hírére az Egyetemi Kör bizottsága a kör helyiségében — a hova már százával gyűltek az egyetemi polgárok — Timon Ákos dr. egyetemi tanár jelenlétében rendkívüli ülést tartott.

Zsembery Gyula az olvasókör elnöke előterjesztésére elhatározták, hogy az egyetemi olvasókör vasárnap délelőtti 10 órára egy általános nagy gyűlést tartson, melyen a szükséges intézkedések megtétele iránt tanácskozzék. Utána Timon Ákos dr. könyves szemekkel s a megindulástól reszelő hangon beszédet tartott az egybegyűlt ifjusághoz és azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy az egyetemi polgárság ezen lesújtó eset alkalmából mély gyászának a legmeghatóbb módon fog kifejezést adni.

Az egyetemi polgárok mély megilletődéssel hallgatták a tanárt s mindnyájan át voltak hatva az óriási veszteségtől, amely e hazát érte.

A rendkívüli bizottsági ülés a következő felhívást teszi közzé:

Egyetemi Polgártársak!

Holnap vasárnap délelőtti 10 órakor a központi egyetem 1 számú termében gyűlés lesz, melyre az összes fakultások hallgatói meghívottak. Legyetek ott mindnyájan gyászba öltözötten, ahonnan a gyűlés után a képviselőház elé megyünk, hogy mély fájdalomunkat kifejezést adhassunk. Zsembery Gyula.

Az egyetemi hallgatók egy küldöttsége este megjelent a szabadelvű körben kijelentvén, hogy impozáns módon akarja kifejezésre juttatni gyászát. Testületileg a Ház elé fognak vonulni, talpig feketében. Arra is kérték a miniszterelnököt, hogy juttassa gyászuk kifejezését a trón elé.

Az oktatásra visszatérve, meg kell említenem, hogy az ujabbkori írók közt nevezetesen Eötvös József báró volt az, kinek művei iránt ő felsége a legnagyobb rokonszenvvel viseltetett. Talán mondanom sem kell, hogy nem a filozófiai és politikai munkák, hanem a költemények voltak azok, amelyek leginkább fölkellették ő felsége érdekeit. E költeményeket egytől-egyig elolvastuk és nevezetesen a „Végrendelet” című kis vers volt az, amely ő felségét elragadtatásra bírta. „Kár” — mondá ő felsége — „hogy testvérem, a nápolyi királyné, nem tud magyarul, mert ő igen élesen érzékel bir az ilyenek iránt!” „Ha felséged parancsolja” — mondám — „le lehetne azt fordítani németre”. — „Versben?” — kérde ő felsége — „mert különben a költemény szépsége eltűnnék”. — „Talán versben is” — volt az én feleletem — „én magam is fiatal koromban sok magyar verset lefordítottam németre; e fordítások akkor Pesten, a „Spiegel” című német lapban megjelentek”. — „Hát csinálja meg!” — mondá ő felsége. — „Most mindjárt?” — „Igen is most mindjárt, én nem fogom zavarni.” A feladat nem volt épen könnyű, de vonakodásról, természetesen, nem lehetett szó. Hozzá fogtam tehát. Ő felsége a legnagyobb csöndben, de feszült figyelemmel kísérte az én tollam mozgását. Midőn egyszer felpillantottam, ő felsége mosolyogva jegyzé meg: „Ez engem nagyon érdekel; mindig kíváncsi voltam látni, hogy miképp készülnek az ilyen dolgok.” — Körülbelül

egy negyed óra múlva elkészültem a munkával és felolvastam a fordítást, melylyel ő felsége nagyon meg volt elégedve; azonnal el is vette tőlem a papírt és zsebre tette. Másnap azt mondta: „A nápolyi királyné nevében meg kell köszönöm önök fáradságát. A vers rendkívül tetszett nővéremnek, meg is tartotta magánál a kéziratot.” — Vajjon megérdemelte-e a fordítás ezt a dicséretet vagy sem, azt nem tudom, mert én soha többé nem láttam. A királyné azon megjegyzésére, miszerint kár, hogy Eötvös oly kevés költeményt írt, azt válaszoltam: „bizony kár, hanem azért van ám még egy, amely nincs meg ebben a kötetben.” „Hát hol?” „Sehol, felséges asszonyom, nem szabad azt kinyomtatni; el van tiltva.” „Micsoda?” eltiltva! hát már Eötvöst is eltiltják? Ugyan mondia meg, mi van abban a költeményben?” Rég vártam erre a pillanatra és azért a „Zászlótartó” kézírata napok óta zsebémben volt. Fel is olvastam rögtön ő felségének rendkívüli tetszése mellett; magához vette a kéziratot és meg is tartotta.

Midőn a felséges asszony előtt egyszer úgy nyilatkoztam, hogy élénk levelezésben állok báró Eötvös Józseffel, ő arra kért, hogy néha-néha hozzam el Eötvösnek egy-egy levelet; és én azóta, valahányszor a bárótól levelet kaptam, melyet indiskréció nélkül megmutatni lehetett, azt mindannyiszor ő felségével közöltem. Miután pedig erről — amint illik — Eötvöst értesítettem volt, ő is ehhez alkalmazkodott és ezen levelek alakjában a

felső elöl el lett mondva sok oly dolog, amit más módon alig lehetett volna tudomására juttatni. — E levelek egyike egyszer egy igen mulatságos epizódra adott alkalmat, melyet azért mondom el, mert ez is — bármily csekély a dolog — mutatja, mily rendkívüli gyöngédséggel viseltetett ő felsége — illetébe más sokkal csekélyebb állású urnőkkel — még azokkal szemben is, kik alatta állottak és tőle függtek. Említém, hogy az órák alatt a terem utolsó ablaka mellett Ferenczy Ida ült. Egy napon kapok Eötvöstől egy levelet, amelyben nagyon humorisztikus hangon leírja a feletti kétségbeesését, hogy Pesten most még egy Eötvös József báró van, aki septemvir s legujabban, bárói rangra is emeltetett és akinek levelei most folyvást összetévesztetnek az övéivel. Már mikor a levél első sorait olvastam, észrevettem, hogy ő felsége nagyon nyugtalan kezd lenni; azután hamarjában az írón után kapott, egy hevenyében leszakított papirdarabra pár szót írt s azt nekem odaadta. E papírkára a következő szavak voltak írva: „Vigyázzon, ez az Eötvös az Ida rokona.” Nyilván attól tartott ő felsége, hogy a levélben olyasmi lehetne, ami az ő kedves Ferenczy Idáját kellemetlenül érinthetné és ennek akarta elejét venni. Megtudván így ő felsége nyugtalanságának okát, bátran folytattam a levél felolvasását, mert tudtam, hogy abban egyetlen szó sincs, amely akár az öreg septemvirst, akár annak bármely barátját a legtávolabbról is kellemetlenül

A gyászír a vidéken.

Villámgyorsan vitte el az ország legkülönbözőbb vidékeire a táviró a szomorú hírt, hogy Magyarország királyasszonya anarchista-mérénylet áldozatává lett. Az ország minden városából érkeznek a táviratok, jelentve minden város és minden csöppnyi község gyászt. Mintha az egész országra egy gyászlepel borult volna, fekete posztó borítja a városokat, fekete zászlók hirdetik, hogy meghalt a magyarok szeretett nagyszőnyeg.

Az egész országban mindenütt gyászistentiszteletekre készülnek. Megszűnt a hír nyomán minden vigáság. Bezárultak a színházak kapui, elhallgatott a vidám zene. A szomorúság költözött be a vidám tanyákra. Elcsöndesedett az egész ország arra a szóra, hogy Erzsébet királyné nincsen többé.

A főispánok összehívják a törvényhatósági bizottságokat és rendkívüli közgyűléseket tartanak az ország megyéi. Példákat követik a városok is.

A kormány még az est folyamán rendelkezéseket tett arra nézve, hogy valamennyi táviróhivatalban ma egész éjjel szolgálat tartassék.

A vidéki lapok táviratilag értesültek a szomorú hírről. Külön kiadásban értesítették erről a közönséget, mely rendkívüli megdöbbenéssel fogadta a hírt. A kávéházak, melyekbe a különkiadások először jutottak el, egyszerre kiürültek a hír hallatára. Mindenki sietett a lesújtó hírrel értesítéshez.

Távirataink a vidékről a következők:

Sátoralja-Ujhely, szeptember 10.

Királynénk meggyilkolásáról most érkezett hír városunkba. Borzasztó megdöbbenést keltett. Nők, férfiak sirtak. A hír hallatára a főispánért Kelecsenbe futár ment. A helyi lap külön kiadást adott.

Fiume, szeptember 10.

A királyné meggyilkolásának rémhíre este nyolcz óra tájban érkezett ide és villámgyorsan terjedt el, mely megdöbbenést keltve mindenütt. Annál is inkább, mert olasz a város lakosságának túlnyomó része, a merénylet pedig szintén olasz. A várostörvényre és a középületekre azonnal felvonták a gyászlobogót. A rendőrség intézkedett, hogy az összes vigalmakat azonnal beszüntessék.

Temesvár, szeptember 10.

A helyi lapok külön kiadásai, amelyek a királyné ellen elkövetett merényletet hozták, óriási rémületet okoztak. Az utcákon mindenfelé csoport-

ok verődtek össze és sirva beszéltek a szeretett királyné haláláról. Mint egy varázsütés hallgatott el a kávéházakban, a vendéklőkben a zene.

Nagyvárad, szeptember 10.

A királyné halálának híre óriási izgalmaikat keltett, a közönség folyton várja az újabb részleteket. A szerkesztőségek előtt állandóan nagy tömeg várja a híreket. A színházban a „Gésák” volt előadásra kitűzve. Az előadást meg is kezdték, de a második felvonás közepén hirtelen lebecsülték a függönyt. Ekkor érkezett meg a szörnyű szerencsétlenség híre Nagyváradra és Bülönyi József intendáns rögtön intézkedett az előadás megakasztása iránt. Majd a függöny elé lépve, értesítette a közönséget a szörnyű hírről, mely rendkívüli hatást tett. A közönség legnagyobb része sirva távozott.

Győr, szeptember 10.

A megrendítő hír esti fél hét órakor érkezett ide, a lesújtó hatással volt az egész lakosságra, mely a lapok különkiadásából értesült a borzalmas esetről. Az utcákon tolongó közönség az igaz szeretet és megdöbbenés hangján beszél a királynéről, s a hír vétele után fél órával, már a legtöbb házra kitűzték a gyászlobogót.

Kolozsvár, szeptember 10.

Kolozsvár városában iktozatos rémületet és kétségbeesést keltett a királyné ellen elkövetett merénylet híre.

Pécs, szeptember 10.

Esti nyolcz órakor tudták meg a lesújtó hírt. A város a bányászok és kohászok pécsi kongresszusa alkalmából fel volt lobogózva. A nemzeti zászlókat a hír megérkezése után azonnal bevonták és gyászlobogókat tűztek ki. A színházban éppen díszelőadás volt és daczára annak, hogy hivatalos értesítés nem jött, a „Váljunk el” előadását a közönség hangulatára való tekintettel felében abba kellett hagyni. Éjjel is nagy néptömeg jár az utcákon és mindenfelé csak a rémes hírről beszélnek.

Debreczen, szeptember 10.

A halálhír roppant megdöbbenést keltett. A kollegium tanulói a halálhírré testületileg végigmentek az összes nyilvános helyiségeken és valamennyit bezárattak. Tíz órára valamennyi nyilvános helyiség be volt zárva.

Szeged, szeptember 10.

A lapok rendkívüli kiadásban tudatták a halálhírt, amely valóságos pánikot okozott. A középületekre azonnal felvonták a gyászlobogót. A főispánt táviratilag hívták haza, hogy a város részvételének rendkívüli közgyűlésben adjanak kifejezést.

A hír a táborban.

A löcsei hadgyakorlatokra várta a királyt. Nem jött. De jött helyette egy rettenetes hír és lecsapott, mint a bomba. Hatásáról így számolnak be távirataink:

Lőcse, szeptember 10.

József főherczeg és a hadgyakorlatok fővezetőségének tagjai vacsora előtt a királyi sátor előtt voltak egybegyűlve, amidőn báró Beck tábornagyhoz távirat érkezett, hogy a királyné meghalt. A hír, amely futó tűzként terjedt el a sétatér körül járó-kelő közönség ezrei közé, általános rémületet keltett.

Egy másik táviratban a király elrendelte, hogy a hadgyakorlatot Beck báró tábornagyvezetése alatt programmszerűen tartsák meg. Hétfőn kezdődik a felderítőszolgálat; kedden, szerdán és csütörtökön tartják a tulajdonképeni gyakorlatot.

Rendkívül nyomott hangulatban ültek vacsorához a tábori sátorban. Nemsokára újabb távirat érkezett a merényletről. Ez csak fokozta a rémületet. József főherczeg csakhamar távozott; a többiek a kétségbeesés hangulatában maradtak együtt.

Lőcse, szeptember 10.

Krieghammer közös hadügyminisztert, aki ma este tíz óra tájban érkezett, itt érte a királyné haláláról szóló távirat. A merényletről eddig ide további hír nem érkezett. A hadügyminiszter a legközelebbi vonattal Bécsbe utazik; ugyanoda mennek a főudvarmesteri hivatal itt időző tisztviselői, a gyalogos és lovas testőrök és a teremszolgálatot ellátó személyzet.

József főherczeg holnap fenséges nejehez és gyermekeihez megy, kik a királyt Tátrafüreden várják, hogy megvigye nekik a szomorú hírt.

A megyeházára feltűzték a gyászlobogót, amely oly szomorúan válik ki a szomszédos házak nemzetiszínű lobogódíszéből.

Lőcse, szeptember 10.

A főudvarmesteri hivattól érkezett első távirat így szólt:

Kaiser kommt nicht. Grund folgt.

(A császár nem jön, okát később.)

A legfelsőbb katonai irodától érkezett második távirat ezt tartalmazta:

— **A császárné meghalt.**

Beck vezesse a hadgyakorlatokat.

érinthe. De följegyeztem magamnak e tényt, mert ez oly nemes szívre, ol. fennkölt kedélyre mutat, amilyennel a trónokon vajmi ritkán találkozunk.

Mikor azután tavaszfelé járt az idő, Königsgrófné ismét magához kéretett. „A felséges udvar” — mondá a grófné — „hol-Schönbrunnba költözik s én meg lettem bizonyos megkérdezni, vajjon akar-e minden nap oda kijöni? de hát ugy-e igazam volt, midőn azt mondtam ő felségének, hogy önnek ideje ezt aligha fogja megengedni?” Kifejeztem a jó indulatot, mely ezen utolsó megjegyzésben nyilvánkozott; de miután néha-néha nekem is kedvem telik benne, az embereket bosszantani, azt feleltem rá: „Arra, amit ő felsége parancsol, nekem mindig van időm.” A grófnétől azonnal fölmentem — miután ép egy óra volt — a második emeletre ő felségéhez. Ennek első szava, amikor beléptem, ez volt: „Beszélt-e önnek Königsgrófné?” „Igen is felség, beszélt.” „Nos, ön csakugyan nem akar kijönni Schönbrunnba?” „De igenis, felséges asszonyom, szerencsémnek fogom tartani ott is megjelenhetni.” „Köszönöm”, volt ő felsége egyetlen válasza.

A következő naptól kezdve, naponként fél egykor a takarékpénztár előtt megjelent egy udvari kocsi, amely engem kivitt a felséges család nyári lakhelyére. Apró malicziákban alárendelték részéről most sem volt hiány. Ha meleg volt, olyan zárt kocsit küldtek, amelyben az ember majdnem megfulladt; ha az eső szakadt, nyitott kocsival tisztelték meg, amelyben olykor-olykor bőrig áztattam. De hát

én ezt föl sem vettem. Schönbrunnban, ha az ember a főépületen belép, jobbra van egy hosszú folyosó. E folyosó baloldalának utolsó ajtaja volt az, amelyen én mindig beléptem egy gyönyörű földszinti terembe, melynek másik ajtaja a kert felé nyílt és amely — mint hallottam — valaha Mária Teréziának kedvenc szobája volt. Itt ült ő felsége, mellette pedig a padlón két óriási kutya nyújtózott, melyek akkoriban ő felségének sétáiban hű kísérői voltak. Folytatva lettek itt a városban megkezdett órák, csak hogy az egy órából néha-néha keltő, sőt három is lett. Az oktatás tudniillik addig tartott, míg az ezen földszinti teremből fölfelé vezető csigalépcsőnek felső végéről az „Elisei” szó hallatszott. „A császár haza jött”, mondá ilyenkor ő felsége s akkor az órák vagy az óráknak vége volt. Nem is mertem volna előbb fölkelni, mert még a városban, az első óra alkalmával megtörtént velem, hogy mikor a fölöttünk levő nagy óra kettő ütött, én fölkeltem és eltávoztam; hanem másnap meg is lecsökkent ezért Fere-czy Ida, ki az udvar szokásait jobban ismervén, arra oktatott, hogy addig nem szabad fölkelnem, míg ő felsége el nem bocsát. Megjegyeztem ezt magamnak és nem is vétettem többé az etiquette e szabálya ellen.

Ha a jó tanítvány egyik ismertető jele a tudvány, akkor ő felsége az ilyen jó tanítvány eszménye volt. Az ő agyveleje folyvást erősen dolgozott, s ő mélyen gondolkozott, nem holmi frivolitások, hanem a tudomány és az élet legkomolyabb problémái körül. Fogas kérdé-

seivel nem egyszer zavarba ejtett, melyből aztán úgy ahogy, de sokszor csak is nagy ügygyel bajjal tudtam kibontakozni. Így például — nem tudom már miféle könyvben — ezt a frázist olvastuk: „A pokol minden hatalmassága összeesküdött ellenem.” Ő felsége megáll, mereven a szemembe néz és azt kérde: „Hisz-e ön a pokolban?” Ha a nyájas olvasó egy kissé gondolkodik, át fogja látni, hogy azon a helyen ezen kérdésre felelni nem volt könnyű dolog; de úgy hiszem elégszerencsésen találtam föl magamat, amennyiben ezt válaszolám: „Felséges asszonyom, én e felett még soha sem gondolkoztam. Én egész életemet úgy rendeztem be, hogy tudva és akarva soha rosszat nem cselekszem és most úgy kombinálok, hogy: ha nincs pokol, akkor úgy sem jut oda senki; ha pedig van, legalább én nem fogok oda jutni.” Ő felsége nevetett és folytatta az olvasást.

Más alkalommal az imádkozás kerülvén szóba, azt jegyzé meg ő felsége, hogy ő ugyan sokat jár a templomba, de gyakran még is azt kérde magától, hogy nem kellene-e még többször oda mennie; szeretné tudni, mi az én véleményem? „Az imádkozás” — válaszolám — „nem olyan mint az orvosság, amelyre nézve az orvos praescribálja, hogy milyen időközökben hány kanállal kelljen bevenni. Ha imádkozunk, ez nem azért történik, mert ezzel az Ur Istennek teszünk szívességet, aki amugy is tudja, hányadán van velünk. Imádkozzunk annyiszor, ahányszor szívünk szükségét érzi annak, hogy magát a mindenható előtt feltárja, egyébként pedig visel-

A halál oka iránti egyenes kérdészködére azután megérkezett a merénylet hírének megerősítése is:

— Egy órákor kikötőben meggyilkolták; félkettőre meghalt.

A gyászhir Bécsben.

Bécsi tudósítónk táviratozza a következőket:

Az osztrák fővárosba az első hír delután öt órákor érkezett a királyné szomorú haláláról. A hír az osztrák miniszterelnökhöz érkezett, még pedig az egész monarchiában ez volt az első távirat a gyászos esetről. Thun grófnak a táviratot a genfi osztrák-magyar követség küldte meg.

Thun gróf azonnal befogatott és kihajtatott Schönbrunnba, hogy szerencsétlen királyunkat az őt ért újabb lesújtó csapásról kiméletesen értesítse. Thun gróf még mindig nem érkezett vissza Bécsbe. Még egyelőre nem tudni, hogy milyen hatással volt a gyász-hír ő felségére.

A miniszterelnökség azonnal telefonozott valamennyi ujság szerkesztőségébe. A bécsi „Correspondenzbureau“ azt az értesítést küldte valamennyi lapnak, hogy pontos tudósítást fog közölni.

A bécsi közönség eleinte nem igen akarta elhinni a hírt. Jóideig azt remélték, hogy a királynét csak jelentéktelen baleset érte, hogy valami kiránduláson esett, vagy hasonló történt vele.

Mikor azonban megtudták, hogy a hír hivatalos forrásból ered, általános levertség váltotta fel az eddigi kétkedést.

A bécsi lakosság első kérdése az volt, amikor már bizonyosra lehetett venni, hogy a hír való: miképen viseli el ezt az újabb csapást az uralkodó, mikor a birodalom zavaraihoz még ily rettenetes, lesújtó családi szerencsétlenség is járul?

A hírt eleinte különböző tartalommal, de nagyrészt tévesen adták egymásnak tovább az emberek. Ennek oka abban keresendő, hogy senki sem tudta bizonyosan, hol van a királyné. Némelyek szerint Mont de Caux-

ban, mások szerint Territetben történt a szörnyű gyilkosság.

Legjobban az foglalkoztatta a népet, hogy a királyné anarchista-merénylet áldozata lett-e.

Mikor Carnot-t megölte egy anarchista, Erzsébet királyné éppen Madona di Campiglióban, Dél-Tirolban volt.

A királyné a hír hallatára szörnyen megremült, mert éppen abban az időben várta feleséges férje látogatását és attól félt, hogy királyunk ellen is merényletet terveznek az anarchisták. Akkoriban azt mondta a feleséges asszony:

— Most már Carnot halála után egy államfő se lehet többé biztos az anarchisták üldözése elől.

Hogy a királynét megnyugtassák, Tirolnak egész Olaszországgal szomszédos részét szigorúan őrizték. — A királyné egészen megkönnyebbülve érezte magát, amikor Ferencz József király sértetlenül megérkezett nála.

A gyász-hír különösen lesújtotta a király leányát Mária Valéria főhercegnőt, aki anyján a legnagyobb szeretettel csüngött. Mária Valéria főhercegnő ma Ischlben, ahol gyermekeivel időzik, hallotta meg anyja halálhírét.

Bécsben esti hat órákor jelentek meg a lapok kiadásai. A kiadóhivatalokban az emberek egymást majd agyonnyomták a lapokért való kapkodás közben. Mindenki első akart lenni, senki sem akart várni, míg nyugodtan kezébe nyomják a lapot. A bécsi Ringstrassen csoportok képződtek, amelyekben a legnagyobb izgatottsággal mesélték az emberek egymásnak a híreket.

A legnagyobb tolongás azonban a Burg előtt volt. Mindenki odasietett, mert azt hitte, hogy ott lehet megtudni a legtöbbet és a legbiztosabbat. De ott senki se tudott semmit, mert a királyi család egy tagja sem volt ott. A király is egészen egyedül van Schönbrunnban. A Graben, a Kohlmarkt és az István-ter anyyira tele volt emberekkel, hogy a szó szoros értelmében mozogni sem lehetett. Az emberek egymás kezéből tépték ki

az ujságokat. Valamennyi színházban abbahagyták az előadásokat, egyetlen mulatóhelyen sem volt mulatság.

A „Wiener Abendpost“ fekete keretben megjelent különkiadása megható szavakkal ecseteli azt az általánosan érzett fájdalmat, amelyet a nemeslelkű királyné halála mindenütt keltett, akinek az élete az emberszeretet és a jótétemények rózsalánca volt, aki beteg a külföldre ment, hogy új erőket gyűjtsön és aki áldozata lett egy elvetemedett, eszelős merényletnek. A lap azzal fejezi be cikkét, hogy kifejezi a legőszintébb részvétet a császár iránt, akinek szeretett fejét ebben az örömeiben több gyász sujtotta, mint amennyit az egész nép elbir.

Valóban megrázó, hogy minő hatást gyakorolt a halálhír az osztrák fővárosban. Egy öreg udvari alkalmazott, amikor meghallotta, hogy a királynét meggyilkolták, a Burg udvarán a Ferencz-szobor előtt, azzal a kiáltással:

— Hol van a császárnénk gyilkosa? öszszetrogyott. A szegény ember megőrült fájdalmában. A burgzsandárok az örszobába vitték.

A Burg udvaráról a tömeg sehogy sem akart elszéledni, mert azt hitték, hogy visszajön a császár Schönbrunnból. De nem jött. Este nyolcz óra felé kioltották a Burg lámpáit, és a tömeg lassankint elszéledt.

A Burgszínházban már megkezdődött a „Faust“ előadása, amikor a színpadon is elterjedt a szomorú hír. A Faustot ábrázoló színész erre a lámpák elé lépett és teljes Faust-kostümében jelentette a közönségnek, hogy a gyász jeléül félbeszakítják az előadást.

A kiállításban és „Venedig in Wien“-ben is külön kiadások után tudták meg a genfi szomorú szenzációt. A kiállításban Lajos Viktor főherceg és Kielmansegg, alsó-ausztriai helytartó, éppen együtt ültek Sachernél az ebéd mellett, amikor Kielmansegg megtudta a hírt és kiméletesen tudtára adta a főhercegnék.

Lajos Viktor főherceg egész megrémülve ugrott fel a székről, otthagya az ebédet és azonnal visszament a városba.

kedjünk úgy, hogy az Isten ne csak akkor legyen velünk megelégedve, ha a templomban térdelünk, hanem mindenkor.”

Máskor valami politikai dologról beszélgettünk; egyszerre csak a kijelentéssel lep meg ő felsége:

— Én úgy hallottam, hogy a legczélszerűbb kormányforma mégis csak a republika.

Körülnéztem, vajjon nem dőlnek-e rám a régi habsburgi császárlak falai, mert ilyet császárné és királyné szájából bizonyosan még nem hallottak. Kérdésemre, hogy kitől hallá ezt ő felsége, azt felelé, hogy gyermekkorai tanítójától, Majláth János gróftól. Ez csak fokozta csodálkozásomat, mert Majláth Jánost, az ismeretes történetirót, mindnyájan főföpecsovicsnak tartottuk. Ezt nyíltan megismerem ő felségének, ki azután a szegény gróftól valóban megható bensőséggel védte s midőn annak szerencsétlen kimúltáról megemlékezett — köztudomás szerint Majláth János gróf leányával együtt a stahrembergi tóba fulasztotta magát — könyvek tündökölték a királyné szemében. De ez a fejedelmi asszony ha valamit meg akart tudni, nem egykönnyen eresztette el az embert. A Majláthra vonatkozó excursio után visszatért a republika és tudni akarta, hogy mi az én nézetem. Én tehát azt mondtam: „Élméletben kétségen kívül a köztársasági a legczélszerűbb kormányforma, de elvont elméletek szerint a népeket kormányozni nem lehet, hanem alkalmazkodni kell az emberekhez és az adott viszonyokhoz; minden kormányrendszer tehát csak viszonylag jó vagy rossz; vannak államok, ahol a köztársasági kormány a legalkalmasabb, de ebben a mi ál-

lamunkban, ahol annyi különféle népfaj lakik együtt, melyek műveltségük fokára nézve oly lényegesen eltérnek egymástól, mégis csak a dinasztia képezheti azt a kapcsolatot, amely e különben szétágazó elemeket össze tartja, és így nálunk még jó sokáig a monarchia lesz egyedül alkalmas formája az államnak.”

Még egy kis epizódot akarok elbeszélni, és azután befejezem ezt a csevegésemet. Széchenyi munkáiról lévén szó, azoknak legfőbbjeit elősoroltam. Mikor előadásomat befejeztem, azt mondá őfelsége: „De hiszen hallottam én még más munkáiról is, valami Blick-ről. Miféle könyv ez? Olvasóink kétségen kívül emlékeznek még arra a „Blick auf den anonymen Rückblick“ ezimű sárga könyvre, mely az ötvenes évek vége felé oly nagy szenzációt keltett és melyet a nyomtatás helyéről, Londonból, egyes ívekre szétbontva, sok ezer példányban csempesztünk be az országba. Erről a könyvről mindent a világon el lehet mondani, csak azt az egyet nem, hogy az egy osztrák császárné kezébe való. Át akartam tehát sikamlani e kérdésen egy pár általános frázissal. „Még van-e önnek ez a könyv?” — kérde a feleséges asszony. „Az egész monarchia területén az szigorúan el van tiltva”, volt az én válaszom. „Nem ezt kérdeztem” — mondá ő — „hanem hogy megvan-e önnek?” Nem mertem felelni. „Látom már, hogy megvan. Hozza el nekem.”

— „De feleséges asszonyom...” — „Hát ön bizonyosan azt gondolja, hogy nekem nem szabad ilyen könyveket olvasni.” Ezzel kivett zsebéből egy kis kulcsot, kinyitotta a mi kis

asztalunktól balra álló íróasztalnak egyik fiókját és abból egy kis könyvet vett ki, melyet nekem odanyújtott. „Ismeri-e ezt a könyvet?” kérde. Megnéztem a címlapot: „Der Zerfall Oesterreichs.” Ez egy akkorában nagy feltűnést keltett, rendkívül vad röpirat volt, mely közvetlenül az osztrák-porosz háború után megjelent, példátlanul durva hangon azt fejtegette, hogy a habsburgi monarchiának további fennállása merőben lehetetlen s annak a leg-rövidebb idő alatt szét kell hullania. Hogyan jutott e könyv, melyet én természetesen rég elolvastam volt, ő felsége kezébe, a mai napig sem tudom. Rábámultam a címlapra és nem tudtam, mit mondjak. Zavarom még fokozódott, mikor ő felsége folytatta a választást: „Ismeri ön e könyvnek szerzőjét?” Hát én csakugyan tudtam, hogy ki írta ezt a rettenetes könyvet. Az valami Lang nevű fiatal ember volt, akinek atyja évtizedek óta a császárnak szolgálatában állott — ha jól emlékezem, a laxenburgi várnak Schlosshauptmannja volt, — és ez a körülmény, mely nyilvános titkot képezett, talán még fokozta a könyvnek hatását a nagyközönségnél. Nem tudtam, mit feleljek és tettem azt, ami ilyen körülmények közt a legokosabb: hallgattam. „No látom már” — mondá ő felsége — „hogy nem ismeri a szerzőt, de ha ismeri talán annak atyját, hát megnyugtathatom önt, hogy az atyjának emiatt semmi kellemtelensége nem lesz.” Ehhez hasonló vereséget az én diplomáciám még soha életemben nem szenvedett; nem is tudtam mást válaszolni, mint azt: „Feleséges asszonyom, holnap elhozom a Blick-et.”

„Venedig in Wien”-ben azonnal betiltotta az igazgatóság az előadásokat és a zenét. Minthogy pedig attól félt, hogy a közönség bántalmazni fogja az olasz artistákat, átöltöztette őket divatos ruhákba és kiempeste őket a mulatóhelyről.

A közönség roppant izgatott volt és az olaszok ellen való indulatának haragos hangon adott kifejezést.

A Praterben sétáló közönség esti hat órakor különös módon értesült a katasztrófáról.

Egy fiatal ember hajtatott ki kocsin és egyszerre a legnépesebb helyen a közönség közt teremve, elkialtotta magát:

— Die Kaiserin ist ermordet!

Abban a pillanatban rendőrök ugrottak hozzá és beakarták kísélni, mint valami közveszélyes ördögöt. A fiatal ember kézzel-lábbal kapálózott és majdnem sirva erősítette:

— Igen... Megölték...

Az emberek erre meghökkenek. Csakhamar pedig megjöttek az újságok külön kiadásai is, amelyek már a katasztrófa részleteit is elmondták. Ekkor valóságos pánik tört ki. Aki csak tehetett, kocsit fogott, mások gyalog futva iparkodtak a város felé s az utakat egyszerre elborította a tolongó emberáradat. Olyan rettenetes torlódás támadt, hogy számos sebesülés is történt. A Prater pedig egyszeribe kiüresedett.

A császári színházak intendatúrája ma a következő kommunikát adta ki:

Az udvari színházak legfelsőbb parancsra további intézkedésig zárva maradnak.

A „Wiener Abendpost” különkiadásában magán szárnyalású necrológus ír a királynéről, amelynek szebb részei a következők:

Egy borzasztó hír sújtotta le ma délután Bécs városát. Óriási szerencsétlenség híre, amely szeretett uralkodó családunkat érte, amely a monarchia hű népeit sújtja és meg rázza az egész civilizált világot, amely oly megdöbbentő volt, hogy valószínűleg az első pillanatban mindenki kétkedni volt kénytelen.

Egy nagy, nemes, dicső asszony, aki az emberség magas piederstálfán állott, nincs többé. Áldozata lett egy nyomorult orgyilkos förtelmes büntetésének. Miként az ég dörgése érinti fülünket e hír, amely az idő minden más eseményénél erősebb hatást gyakorol ránk, minket lesújtva, gondolkodásunkat megbénítva, szívünket marcangolva.

Szenvedő, beteg szívvel vonult saját birodalmából a királyné és Nauheim egészségtudó forrásain új erőt találva a déli Svájcba ment további enyhülést keresendő. De nem adatott meg neki csendes, békességes halál, aminőt megérdemelnek azok, akik néma megadással tűrik a mostoha sors csapásait.

Jajveszélve állanak Ausztria-Magyarország népei a szeretett uralkodóné holt-teteje előtt. Jajveszélve állunk itt, anélkül, hogy a vigasz egy szava is jönné ajkunkra. A monarchia uralkodási ünnepén mennyi szomorúság, az öröm ünnepén mennyi jajkiáltás. Lesújtva, némi ajakkal, — mert forró könyeink elnémitják hangunkat — állunk itt és esküre emeljük fel kezünket a leirhatatlan szenvedések idején, melyekkel megdönthetetlen hűséget fogadunk szeretett uralkodónknak, aki nagyobb szomorúságot és mélyebb fájdalmat szenved, mint amennyit egy egész nép elbir.

Isten tartsa meg uralkodónkat mindazon mérhetetlen fájdalom nélkül, amelyet az Ur nekünk gyenge embereknek kifürkészhetetlen alhatározása folytán a felséges urnak el kellett már szenvednie, még sokaig népei javára.

Ausztriában.

Prága, szeptember 10.

A királyné meggyilkolásának híre a város minden részében óriási izgatottságot keltett. A lapok szerkesztősegei előtt, amelyek mind különkiadást adtak, nagy csődületek vannak. A mulató-

helyeken és vendéglőkben a hír hallatára rögtön elhallgattatták a zenét. Az új német színházban a rendező bejelentette, hogy a megdöbbentő eset következtében elmarad az előadás. A közönség néma csendben távozott a színházból. Ugyanez történt a cseh színházban. Az új német színházban, a cseh színházban és a régi német színházban gyászlobogó leng.

Grätz, szeptember 10.

A gyász, amely délután öt órakor érkezett ide, az egész városban a legnagyobb rémületet keltette. A színházakat bezárták és minden más tervezett mulatság is elmaradt. A nagyobb utcákon óriási embertömeg gyűlt össze, szintúgy a lapok szerkesztősegei előtt is, amelyek mind különkiadásokat rendeztek.

Trieszt, szeptember 10.

A genfi események híre a lapok külön kiadásai útján rendkívül gyorsan terjedt el a városban. Mindenfelé nagy csoportok verődtek össze, amelyek a szomorú eseményről beszélgettek. Mindenütt nagy a felháborodás a gyilkos ellen. Az összes hangversenyek elmaradtak.

A külföld részvéte.

Bern, szeptember 10.

A genfi borzalmas eset híre a szövetség-tanács palotájában a legfájdalmasabb részvéteket keltette. A szövetségi elnök és a szövetség-tanács más tagjai, akik szabadságra vannak, távirati értesítést kaptak és ma este térnek ide vissza. Holnap délelőtt tíz órára rendkívüli ülésre hívták össze a szövetség-tanácsot. Gróf Kuefstein osztrák-magyar követ, aki palotájába visszatérve, fogadta a szövetségi kormány fájdalmas együttérzésének kifejezését és a meghatározó rokonszenv egyéb megnyilatkozását, külön vonaton Genfbe utazott. Vele ment a szövetségi főügyész helyettese is. A főügyész maga szabadságon van, de szintén táviratilag visszahívták. Helyettese indítja meg a vizsgálatot és tesz holnap jelentést a szövetség-tanácsnak. Valamennyi itteni lap külön kiadást adott, amelyben utalást fejez ki az aljas tett fölött és fájdalmas részvéteket ad kifejezést. Minden svajci városból érkeznek táviratok, amelyek szerint a gyász mindenütt a legfájdalmasabb benyomást keltette.

Berlin, szeptember 10.

Erzsébet királyné meggyilkolásának híre itt az esti órákban terjedt el a lapok különkiadásai révén. A rémhír mindenütt nagy megdöbbentést keltett. Ferencz József király iránt nagy a részvét mindenfelé.

Brüsszel, szeptember 10.

A hír a spaai villába először bizonytalan, később, négy óra felé, hivatalos formában megérkezett. A királyné elájult, a királyt táviratilag visszahívták. A kormány condoleált Ferencz József királynak.

Róma, szeptember 10.

A genfi merénylet híre a lakosság minden rétegében a legmélyebb benyomást keltette. A részvét jeléül a Colonna-téren, ahol az osztrák-magyar nagykövetség van, a nyilvános hangversenyt nem tartották meg.

Páris, szeptember 10.

A merénylet hírének megérkezése után Delcassé külügyminiszter nyomban az osztrák-magyar nagykövetségre ment, hogy kifejezze a francia kormány részvétét. A miniszterelnök és valamennyi miniszter leadta névjegyét a nagykövetségi palotában. Erre Faure elnök, akinek Rambouilletbe megtáviratozták a rettenő eseményt, azonnal táviratot küldött Ferencz József ő felségének, amelyben kifejezte legmélyebb részvétét. Delcassé külügyminiszter megbízta a bécsi francia nagykövetet is, hogy úgy ő felségének, mint a kormánynak tolmácsolja a francia kormány részvétét. Delcassé miniszter gróf Goluchowski külügyminiszterhez intézett táviratában a saját nevében is kifejezte fájdalmát. Faure elnök úgy intézkedett, hogy a marlyi erdőben holnapra kitűzött vándászat elmarad.

München, szeptember 10.

A halálhírt csak este 7 órakor tudta meg a herceg a Regentónál. Lipót herceg holnap

ide visszajön a hadgyakorlatokról. Gizella hercegnő éppen a starnbergi tóhoz rándult ki, úgy, hogy csak hazaérkeztek tudta meg a hírt.

A „Bellevueben” lakó coburgi herceg a bajor udvarnál lakó román trónörökösöt is értesítette a gyászhierről, aki gyászruhában átment Gizellához condoleálni. Gizella egész gyanútlanul jött haza, ahol aztán előkészületek után tudtára adták a szomorú hírt.

A királyasszony élete.

Csudálatos képek és hangok szállnak föl e pillanatban a multak ködéből. Verőfényben mosolygó képek, poétikus szárnyalású hangok, fölségesen magasztos és fölségesen tragikus események.

A mesebeli hercegisasszonyok és a vértanúk története egyesül ebben a drága életben, a melyet egy gyilkos tör megsemmisített. Rózsailatu, fejedelmi parkon, emberek ezreitől belepett utakon és egy Golgotán vezet keresztül ez az élet.

Micsoda derű költözött be a possenhofeni kastélyba, amikor a halványkék színű bölcsőben ott mosolygott egy édes gyermekarc, édebb a Murillo gyermekfejéinél! Künn zuzmarás téli idő járt. 1837. december 24-ike. Benn a bajor kastély termeiben a tavasz. Megszületett Erzsébet hercegnő, Miksa bajor herceg második leánya! Énekeltek néki finom bölcsődalokat, és ő mosolyogva hallgatta azokat.

Aztán jött a tavasz, és újra a tél és jött még néhány tavasz és tél, és egy ábrándos szemű gyermekleány szaladgált a bajor hercegi kertben. Ha a pillangók üzésében kifáradt, leült egy padra és beszívta a természet százféle illatát, figyelte a madarakat és a liliomokat. A madarak és liliomok az Erzsébetnek szólították, bár a kereszttségben hosszabb nevet kapott: Erzsébet Amália Eugénia.

Éppen tizenhat év mult el azóta, hogy a possenhofeni kastélyban megszületett a baba, amikor a hercegisasszonyért eljött egy daliás ifjú. Ferencz József meglátta a kertben az ibolyák és jáczintok közt a gyönyörű leányzót, aki oly szép és oly tiszta volt, mint a Heine rózsája. 1853 augusztus 18-án volt Ischlben az eljegyzés és rákövetkező évben Bécsben az esküvő.

Nemsokára azután „lett ünnep e hazán.” 1857-ben utazta be a felséges asszony először Magyarországot. Örömmámorban uszott a haza minden fia. De jött egy sötét felhő: a királyi pár legidősebb gyermekének, a két éves Zsófia főhercegnőnek halála. Az utazást félbe keltett szakítani.

A királyné egészsége is megrendült és Madeira szigetének enyhe levegőjében keresett gyógyulást. Ha kísért a tengerpartra, szeme a távolban révedezett és szíve köztünk volt, az édes magyar földön.

— Ha Olaszországban rosszul mennek a császár dolgai, mondá 1866 február 23-án Andrásynak, az nekem nagyon fáj, de ha Magyarországon mennek dolgai rosszul, az engem megöl.

Ugyanez év nyarán ő is érezte magyarjainak forró szeretetét: akkor, mikor a porosz háború idején gyermekeivel együtt Budapesten vonult meg a Zugligetben, a Kochmeister-fele villában. Az a lelkes kiáltás, mely egykor a pozsonyi országgyűlésen Mária Terézia felé zugott, titokban ott zugott most is minden kebelben:

— Életünket és vérünket a királynőért!

A nemzet, amely szívesen áldozta volna érte véré, nem törülhetett le könnyeit, amikor Erzsébet királyné sirt. Mert nem engedte letörölni. Az a köny, amely 1889 január 30-án, a mayerlingi katasztrófa napján fakadt szemében, ott égett azóta folyton.

Az az istentelen merénylet, amelyet ma ellene elkövettek, nem volt többé életének legnagyobb tragédiája.

Egy gonosztevő ádáz törétől kellett meghalnia, egy bűnös szentségtörő kezének kellett megfosztania királyunkat hitvesétől, királyunkat, aki azon a napon, amelyen a genfi mártír harangzugas és orgonaszó mellett a szent-

egyházban magához fűzte, e nap örömeire kegyelmet adott a börtönök lakóinak...

Csudálatos képek szállnak föl e pillanatban a multak ködéből, csudálatos gondolatok borulnak az agyra. Alig látni valamit tisztán: minden oly zavaros, oly szürke, oly félelmetes. E pillanatban még nem írhatni föl semmit a történelem lapjaira, e pillanatban nem tehetünk mást, mint lapozgatunk az esztükületesen kicsiny lámpák fényénél a királynő élete könyvében, mint a szentek legendaiban:

Kézfogója és esküvője.

Öt év óta volt I. Ferencz József az osztrák-magyar monarchia ura, amikor 1853-ban elhatározta, hogy megnősül. A diplomáciai tárgyalások eredményeképp Miksa bajor hercegnek, a Wittelsbach-Birkenfeld család fejének legidősebb leányát kellett volna elvennie, akiből később Wallersee bárónő lett. Ferencz József el is utazott a bajor herceg udvarába, de itt megismerkedett azzal is, akiről a diplomáciai jegyzékvaltság nem tett említést, Erzsébet hercegisasszonyt.

Az alig tizenhatéves, vidám leánya szépsége, üdesége annyira megragadta a fiatal uralkodó szívét, hogy feledve minden előzetes megengedést — akárcsak a mesebeli király — Erzsébet hercegisasszonyt jegyezte el. Az ünnepélyes kézfogót Ischlben 1853. augusztus 18-án tartották meg rendkívüli pompával és fényvel, az esküvő pedig 1854. április 24-ikén a bécsi Szent Ágoston-templomban ment végbe.

A templom elő részét arannyal áttört veres bársony függönyökkel, hátulsó részét drága szövetekkel borították, amelyekre a bibliából képteket himezték. A karcsu oszlopokat repkény futotta körül, a templom padlatát szőnyegek fedték el, a legmagasabb völegény és ara számára emelt trón felett arannyal hímzett veres- és fehér bársony mennyezetek álltak. Mikor mindenki elfoglalta helyét, a nászmenet a meghatározott rendben megindult a templomba. A benső termekből a veres bársonnyal ékesített és fényesen megvilágított Augustinus folyosón vonult el a menet, elől az udvarnokok, kamarások és tanácsosok, a legfőbb családok jelenvolt tagjai, a királyi ház tagjai, a bajor hercegek s ezek főudvarmesterei mentek. Ezek után ő felsége ausztriai tábornagy-egyenruhában, a bajor Hubertus-rend nagy mellazalagjával ment a legfelsőbb kamarás, a trabant-testőr kapitány és első tábornok, segéde kíséretében. Ő felségét a fenséges ara, jobbján Zsófia főhercegnővel, balján Louise bajor hercegnővel követte.

A templom ajtajában az eskető bécsi hercegek fogadta ő felségét. Minden szem az ajtó felé irányult, hogy a bájos arát láthassa, ki ezüsttel, arannyal áttört nehéz fehér selyem ruhát, hajában vállaira leomló csipkefátyolt viselt. Fején egy gyönyörű brilliant diadém tündökölt, Zsófia főhercegisasszony nászajándéka, ugyanaz, amelyet a fenséges főhercegnő egybekelésekor viselt. Mellette a fejedelmi ara természetes rózsából tűzött bokrotát. Az eskető hercegek megáldotta a gyűrűket, azokat a völegény és ara kicserélték és egymás ujjaira vonták. A szokásos kérdésekre nyert válasz után az érsek megáldotta a házasságot, s az oltár előtt letérdelve elvégezte az esketési imádságot. Ő felségeik erre a térdeplőről felemelkedve a számukra készített trónra léptek, az eskető hercegek pedig a Te Deumot énekelte el. Most harmadszor dördültek meg az ágyuk.

Ezzel az egyházi szertartás véget ért, ő felségeik a szertartási teremben az üdvözléseket fogadták, majd Zsófia főhercegnőnél ebéd fejezte be az örömnapot.

A királyné a koronázáskor.

A koronázás nagy ünnepén mindenki érezte, mily nagy és jelentőségteljes szerepet játszott Erzsébet királyné az uralkodó és a nemzet kibékítésében. Hogy a szerep magaslatos voltától a nemzet mennyire át volt hatva, kitűnik abból az óriási lelkesedésből is, melylyel a főváros lakossága a koronázáshoz leérkezett nagyszasszonyt fogadta.

Magának a koronázásnak pompája és fénye a sok ragyogó emlék még most is elkábitja azokat, akik akkor szemtanúi voltak. De még ebből a ra-

gyogó képből is kicsillag a fiatal királyné felséges alakja.

Akik látták, amint aranyos, koronás üveg-bintóban a koronázási templom elé vonult, boldogságtól sugárzó arcát, átszellemült tekintetét soha sem felejtik el. A királynén fehér selyemruha volt, csipkével és gyémántokkal díszítve, s a fején brilliantoktól ragyogó korona. A hintót 8 fehér ló vonta lassu lépésben. A kocsin csupa arany és kristály üveg volt. Oldalait roppant üveg-táblák képezték, tömör, aranyozott keretbe foglalva. A kocsijajaja és hajója nagy értékű Rubens-festményekkel volt ékítve, legkitűnőbb példányaival az üvegfestészetnek. De a legszebb kép nem az volt, amelyet Rubens keze vetett az alsó üveg-táblákra, hanem a felséges alak, a nyájás arczczal ragyogó szemmel, a felső kristálytáblák mögött.

A fogatot, kocsit és a benne ülőt minden oldalról tolongó néptömeg környezte, várta, kísérte. A vén Gellérthegy rengett az ezerszeres üdvözléstől, hogy:

— Éljen a királyné!

És a fejedelmi asszony nem szűnt meg szívélyesen mosolyogni és nyájasan inteni vissza az üdvözlésekre.

Midőn a király felavatása megtörtént, s a korona fejére tétetett, ő felségét a primás, a kalocsai érsek, tizegy zászlós ur, a hírnök, a főlovászmester, a magyar királyi főudvarmester és a főkamarás, a testőrkapitányok, a császári és királyi első hadsegéd, a miniszterelnök és a jelenyek vívói a felállított trónhoz vezették, és itt ünnepélyesen trónjába ültették. Ezután a királyné fejéről levették házi koronáját s a hercegprimás őt is felkente a szentelt olajjal ket-zer a jobb karján és egyszer a vállai között. Ekkor aztán a veszprémi püspök a főudvarmestertől átvett házikoronával megkoronázta a királynét, kit a primás, miután a királynénak jobbjába adta a jogarat, baljába az ország almáját, átkisért a szolgálattelvő püspökökkel a király trónjához ő felsége mellé. A primás a felső lépcsőre állott jobbra, a királyné főudvarmestere balra, a trón mögött pedig a király és királyné kísérete foglalt helyet. Erre fölzendült a Te Deum szolozsmája a templomban, mit a nemzet képviselői meghatottan, áhitatosan hallgattak...

... Elmúlt huszonöt év és a főváros újból felöltötte a díszet. A nemzet örömevesse várta háza a felséges uralkodó párt, hogy együtt ünnepeljék a koronázás negyedszázados emléktünnepét. De a királyné nem jött haza, nem vehetett részt a fényes jubileumi ünnepségben. Akkor már visszahúzódott a nyilvános szerepléstől, csendes magányban keresve vigasztalást arra a sajgó sebre, melyet a mayerlingi gyásznapi ütött szívében, azon jószágos szíven, mely mindig csak szeretett és szenvedett...

A bevonulás Pestre és Bujára.

1866-ban január 29-én vonult be a királyné ő felsége a királytól kísérve Pesten át a budai várpalotába. Enyhe, tavaszias idő volt; az utcákon tengernyi nép, a házakat zászlók borítják. A pályaudvar perronját a hivatalos küldöttségeken kívül nagy közönség lepte el. Türelmetlenül várták a vonatot, mely a királyi párt hozta. Végre berobogott. A pompás udvari vonat ajtaja megnyílt és ő felsége alakja vált láthatóvá.

— A király! kiáltotta mindenki és éljenzés reszkettette meg a levegőt. Mikor pedig a király mögött a karcsu királynét is meglátták, az éljenzés valósággal dörgéssé fokozódott. A felséges pár kiért az utcára és csodás látványosság tárult szemek elé. Az uton, ameddig a szem elláthatott, mindenütt ünnepi ruhába öltözött emberek sora. Amerre mennek, harsogó éljenzés kíséri őket és kalapok és kendők lengenek a levegőben. A fiatal hölgy szinte megriadt a szokatlan ünnepléstől.

A pestieket valósággal extázisba hozta a tüneményes szépségű királyné. Elragadtatásuk még fokozódott, mikor az esti kivilágításnál bekocizta a királyi pár a várost és a királyné mindenfelé tündető nyájassággal integetett a folyton éljenző tömegnek.

Csütörtökön délben fogadták ő felségeik az

országgyűlés mindkét házának küldöttségét. A felséges asszony a trónszék mellett állva fogadta a küldöttséget s meghatott hangon, tiszta magyarsággal mondta el válaszáat. Legnagyobb volt a lelkesedés akkor, mikor a királyné összevett kezekkel Isten áldását kérte a magyar nemzetre. Ennek a jelenetnek a magasztossága ellenállhatatlan erővel ragadta magával a jelenlevők szíveit s egynemely szemben az örömmel könnyei csillogtak. A küldöttség tagjai csak nehezen tudtak megválni attól a helytől, ahol ennek a magasztos jelenetnek tanúi lehettek.

Deák ravatalánál.

1876. januárban meghalt a haza bölcse. Deák Ferencz vasesze nem örködött már felő gondolat a haza és trón minden baján. Ravatalához sirva zarándokolt a nemzet, kicsinye-nagyja sajgó szívvel hozta magával a szeretet, a hála, a gyász virágait.

Babérlevelekből és fehér kaméliákból kötött pompás koszoru hirdette a királyné gyászáat, fehér atlasz szalagján e szavak voltak hímelve:

„Deák Ferencznek Erzsébet királyné.”

De nemcsak babérlevelek, nemcsak fehér kaméliák beszéltek a királyné mélyeséges fájdalma-ról, mert hisz szíve mélyéből velünk, népével érzett a mi imádtott nagyszasszonyunk.

1876. január 31-én Erzsébet királyné mély gyászába öltözve jelent meg Deák ravatalánál, könyező szemmel lépett fel a ravatal emelvényére és sokáig nézett a nemzet nagy halottjának örökre meghidegült arczára. E közben udvarhölgye segítségével ráhelyezte koszoruját a ravatalra, majd áhitatos imába merült a koporsó végénél levő imaszalmolyon. És ez a fohász egybeolvadt az egész magyar nép imájával, amely lelki üdvöt esdekelt Deák Ferencznek, áldást, boldogságot a szeretett királynénak.

Ma könybe lábad szemünk, arra gondolva, hogy a sors nem adta meg Erzsébet királynénak mindazt a boldogságot, amelyért akkor minden magyar imádkozott.

A királyné a d ássy ravatalánál.

Gróf Andrássy Gyula ravatalánál megismétlődött az a magasztos jelenet, amelynek már Deák Ferencz koporsójánál is tanúi voltunk. Megjelent a nagy halottnál a gyászos királyné, saját kezével tűzte föl koporsójára a legszebb koszort és leborulva a ravatal lábához helyezett imaszalmolyra, buzgó imát rebegett az egek urához az elköltözött „legjobb barát” lelkének üdvösségeért.

A mayerlingi katasztrófa.

Meghalt Rudolf trónörökös! Az egész országot mélyen lesújtotta a szörnyű csapás, de legmélyebben a királynében az anyát. Egyetlen fiát, büszkeségét, reményességét veszítette el benne. A szomorú királyasszony gyászruhát öltött fia halálhírére. Kilencz éve, hogy Rudolf trónörökös meghalt, azóta gyászruhát viselt Erzsébet királyné. Oly nagy volt a csapás súlya, mely fia halálával a királynét érte, hogy Rudolf trónörökös temetésén jelen sem lehetett. A József-kápolnában imádkozott akkor, térdre borulva. Ettől a naptól kezdve lett szomorú asszony Magyarország királynéja.

A királyné Gödöllőn.

Erzsébet királyné Gödöllőn, ahol majd minden évben időzött, rendszeren korán kelt s már hét órákor sétára indult, ahonnan visszatérve, egyszerű reggelijét költötte el. Különben a felséges asszony semmit sem tett előre meghatározott program szerint. Ép így az évésnél sem költötte magát semmiféle időhöz s akkor csett, amikor megéhezett. Rendszeren egy pohár tejet ivott s hozzá néhány falat barna rozskenyérrel evett. Kedvencz szokása volt, hogy a majorságban ő maga választotta ki a tehenet, amelynek tejéből inni akart.

Valahogyan meghallotta egyszer a királyné, hogy van Gödöllőn egy leány, aki híres a jó főzjéről.

A felséges asszony kíváncsi lett erre a csodaszakácsnőre s csakhamar megtudta, hogy az az egyik udvari tisztviselőnek a gazdasszonya.

Köztudomású sőtett vele egy nyulat, nem „à la crème”, hanem — magyarosan. A nyul pompás volt. Másnap már szalonkával kellett a lány-
nak remekelni, s a szalonka csakugyan — remek volt. A királyné annyira el volt ragadtatva ettől a különleges, de módfelett isletes magyar szakács-
virtuozitástól, hogy a „titkos” pecsenyákra meg-
invitálta a királyt is.

Hanem a főszakács otellói féltékenykedéssel vett tudomást ezekről a magyaros szörnyűségekről s mód felett csodálkozott, hogy azokat egyáltalán dicsérni lehet? És ki tudja, az önértékében mélyen megsértődött konyha-művész nem csinált volna-e kabinetválságot, ha ő felsége, az áldott jószívű királyné, nem siet biztosítani legmagasabb bizalmáról és teljes meglegedéséről...

A délelőtti rendesen lakosztályában töltötte a felséges asszony szellemi szórakozással. Sokat olvasott, élénk figyelemmel kísérte az irodalom egyes mozzanatait. Különös kedvence volt a németek közt Heine. A magyarok közül Jókait szerette. A királyi család tagjai nagyon sok szép, hangulatos versét ismerik a felséges asszonynak s a mély érzéssel megírt költemények közül egy-kettő a lapokban is megjelent. Régebben királynénkat a görög nyelv klasszikus szépsége bájolta el s nemcsak Homért és Herodotot fordította: kitűnően, de az olympusi költők izngzeties nyelvét folyékonyan beszélte is.

A délután folyamán, ugy négy óra felé tette meg második nagy sétáját rendesen a görög nyelv-mester vagy egy udvarhölgye kíséretében, de nem egyszer teljesen egyedül is. Kedvencz sétahelye délután a Fácánkert volt, ahonnan gyakran ellátogatott Besnyőre, Babathra és Juharosba is, reggel pedig a haraszi erdőn a „Valeria-ut”-ra. Ő felsége igen szerette a természetet s maga mondta egy alkalommal:

— Oh! engem is csak a természet áltat! Évről-évre mindig jobban megszeretem ezt az örökké szép életadó természetet!

... A gödöllői erdő tisztára söpört széles utain büszke tartásu, karcsu nő megy lassan, talpig fekete ruhában. Alakja fejedelmi, arcán az a szelid fonség honol, melyet sok szenvedés rajzolt oda, akinek mélyen érző szíve és fennen szárnyaló lelke van. Szelid, borongó tekintetében a jóság fénye csillan meg, amint belelév az erdő sűrűjébe, vagy gyöngéd részvétellel nyugszik meg egy leperdült, hervadt levélen. Az őszi hangulathoz pompásan illik a sötét ruha s a magabavonuló lélek csöndes töprengése, mely vigaszt keres a múltban s megnyugvást a jövőben. Soha szebb kép méltóbb keretben! S ez a fonséges gyászoló, ez a fejedelmi töprengő, Magyarország koronás királynéja volt, akinek egész kedélyvilágát, lebilincselő megjelenését oly hiven adja vissza Jókai jellemzése: „Mosolygó fájdalom!...”

Gödöllő földnépe, mely imádta Erzsébet királynét, ha meglátta délcze, feketeruhás alakját, tiszteletteljesen tért ki utjából, mert tudta, hogy a felséges asszony nem szereti a kíváncsi tolokodást.

Ha megessett mégis, hogy ismeretlenül közelgett hozzá egy-egy öreg anyóka vagy gyermek, nyájas beszédbe ereszkedett velük. S akik hallották csöndes, lágy hangját s látták jóságos mosolyát s leereszkedő szerénységét, — nem győzte áldani a magyarok nagyszasszonyát.

Az az igazán rajongó szeretet, mely volt királynénk iránt a gödöllői nép szívében él, egész mesekört fűzött már nevéhez.

Most négy év előtt történt, hogy a királyné Besnyőre hajtatott s mielőtt leszállt a fogatról, meghagyta a kocsinak, hogy hol és mikor várakozzék rá. A felséges asszony ezután elment egy-maga a „Juharos”-ba sétálni. A gödöllői erdőnek legszebb része ez a hely, melynek hegyei a Cserhátnak végső kiágazásaihoz tartoznak.

A királynénak már régi óhaja volt e helyeket bejárni. Alig múlt el három óra, a felséges asszony utnak indult s keresztül-kasul bejárta az egész erdőt.

Midőn elérkezett az idő, melyre kocsiját megrendelte, vissza akart menni, de nem tudta, merre; kissé ijedten járt-kelt az erdőben, mikor két pa-

rasztemberre talált, akik sikárt szedtek a tilosban. A királyné hozzájuk sietett és kérte őket, vezetnék ki az országútra. Az egyik kereken kijelentette, hogy ő biz nem ér rá, mert az idő pénz. A másik szerezésesebb volt. Azonnal lerakta batyuját s kész volt a kalauzolásra. Királynénk utközben ki tudakolta nevét, lakását s családi viszonyait. Mikor az országútra értek, a felséges asszony megköszönte szívességét s ezzel elváltak.

Másnap egy erdőőr állított be a paraszthoz, hogy az erdőmesteri hivatalba vigye. A szegény ember kétségbe volt esve, hogy följelentették, amiért sikárt szedett. Társa pedig kárörvendve mosolygott szomorú sorsán.

Az erdőmesteri hivatalnál azonban csakhamar eloszlott kétségbeesése, midőn Kallina Károly főerdőmester tudára adta neki, hogy az a hölgy, akit tegnap kikísért az erdőből — a királyné volt s azzal öt darab aranyat adott át neki. A jó embert nagyon meghatotta a dolog:

— Hej, ha tudtam volna, de másképp beszéltem volna vele!

Kedélyes kis epizód fűződik a királynénak egy másik besnyői utjához, még a nyolczvanas évekből.

A besnyő zárda sekrestyés fráterének az volt a szokása, hogy ha beeresztett valakit a kapun, először is kezét fogott vele s akár nő volt, akár férfi, hatalmasan megrázta a kezét.

Egy alkalommal királynénk csöngtetett be a klastromba. A fráter beereszté s megmutatott neki mingent, azután ismét kibocsátotta, anélkül, hogy felismerte volna a látogatóban, királynét. A gvardián épen kinézett az ablakon s észrevette hogy a felséges asszony távozik a zárdából. Lélekszakadva rohant le az emeletről s ez volt első szava a fráterhez:

— Megrázta a kezét!?!...

— Nem! — felelte egykedvűen a fráter, de látván a zárdafőnök ijedt arcát, kíváncsian megkérdezte:

— Miért?

— Szerencsétlen! Hiszen ez a királyné volt!

— A királyné!?!... s a szegény fráter majd eldőlt ijedében.

Most két éve történt, hogy a királyné a besnyői kolostor feletti erdőrészen elitévedt és az erdőből a kijárást nem tudta megtalálni, mert drótkerítés zárta el előtte az utat. Szerencsére egy besnyői kapuczinus-barát került arra, akit a felséges asszony megszólított:

— Gödöllői lakos vagyok — mondá — szeretnék hazatalálni, merre lehetne kérem kijutni az erdőből?

Az öreg barát, felismerve a királynét, a kolostor kertjén keresztül — a besnyői templomig vezette.

A királyné megköszönte fáradozását és kijelentette, hogy „ha már itt van, benéz a templomba is.” S ezzel bement a kolostor ódon templomába és terden állva, összekulcsolt kezekkel fohászkodott.

Egy délelőtti haraszi erdőben járt a felséges asszony, ahol egy töpörödött vén koldussal találkozott, aki alamizsnáért könyörgött. A királyné rendesen nem szokott magánál pénzt hordani s így nem volt nála akkor sem. Hiába csitította az öreget, hogy várjon csak, majd visszajövet ad neki alamizsnát, az csak tovább kérte, hogy adjon neki a „kisasszonyka”. Majd könyezve sóhajtott, hogy a „kisasszony” nem akar neki adni s azért mondja „visszajövet majd kap”. A királyné megajánlta a szegény, bizalmatlan öreg s az ép araménó erdőörtől kért kölcsön egy forintot, mit odaadott a koldus kalapjába. A jó öreg alig akarta elfogadni a forintot, mert ugymond:

— Nincs egy krajczárom sem, nem tudok visszaadni belőle.

De mikor látta, hogy nincs rá szüksége, áldotta a „kisasszonykát”, ki oly hamar elcsitította, hogy még a kezét se csókolhatta meg.

A haraszi erdőben pedig egy öreg emberrel találkozott, aki a hátán nagy köteg fát czipelt. Az aggastyán köszönni akart és amikor a kalapját megbillentette, az véletlenül leesett a földre. Nem tudott utána hajolni, hát egész alázatosan meg-

kérte az előtte ismeretlen uriaszonyt, hogy segítsen a baján. A királyné mosolygott és felemelte a zairos kalapot.

Egy másik alkalommal sétája közben az isaszeghi uton hét-nyolcz éves parasztlánya jött vele szemben kis bőgrével a kezében. A gyermek nagyon elbáméskodott s olyan ügyetlenül ment neki egy utjelző oszlopnak, hogy a cserépcsapori összetört. Természetesen zokogni kezdett, mire a királyné hozzáment, vigasztalta, majd amikor a szülei is előjöttek, pénzt adott nekik, hogy azon új csuprot vegyenek a megvigasztalódott leánynak.

Igy élnek ezek a történetkéik Gödöllő környéke lakói közt s mint igaz mondanak szállnak nemzedékről nemzedékre, hogy megörökítsék emlékét szeretett királynénknak.

A királyné utazásai.

Erzsébet királyné rendkívül szeretett utazni. Hetekig, hónapokig volt néha uton, bejárta a világ legszebb részeit és gyönyörködve élvezte a természet csodáit.

Legérdekesebb a keleti utazása volt, amelyet 1885 őszén tett a „Miramare” yacht födelzetén a levantei partokra. Hohenembs grófnő név alatt utazott, de a külföldön is népszerű királyasszony így sem kerülhette ki az ovációkat.

Erről az utazásáról Almstein sorhajó-kapitány könyvet is írt „Ein flüchtiger Zug nach dem Orient” czímen, amelyben apróra leírja királynénk egyszerű, pölgáriás életét.

Miramareban való tartózkodása alatt a királynét egy sétája közben záporosó lepte meg, mely elől egy sziklafülkébe menekült. Itt egy kis iskolás leánykát talált, akivel szöbba ereszkedett. A kis leány fölötté aggódott, mit mondanak majd szülői, hogy nem jött haza idején, pedig az eső estig is eltartott. A királyné kezen fogta a gyermeket és esernyőjét kiterjesztve, maga vezette el a szülői házhoz a szakadó esőben és maga teljesen átázva, még esernyőjét is odaajándékozta a kicsinek emlékül.

Korfuban.

Ha megunta az utazás izgalma és bántotta Bécs lármája, Korfu „Achilleion” kastélyának magányába menekült a királyné. Naphosszat elbolyongott a kastélyt körülvevő ligetekben. és borongó hangulatban hallgatta a szél fázós suttogását és nézte a lehulló faleveleket. Itt érezte magát teljesen nyugodtan, itt egészen emlékeinek élhetett, azoknak a keserves emlékeknek, amelyek az ő szívét is átjárták töreikkel. Egyetlen társasága Heine szöbba volt és a Dalok könyve. A legvidámabb és legbánsatosabb német költő szöbba ott áll a fasor többi szöbbrai közt.

Ide szokott eljárni a gyászruhás királyasszony, hogy elpanaszolja mérhetetlen szenvedéseit és gyötrődéseit egy olyan ember szellemének, aki minden izében megértette a panaszokat, mert maga is sokat szenvedett és gyötrődött életében. De a költő bánatát sem érezte úgy át senki mint Erzsébet királyné. A korfui ligetek ciprusai tanuskodhatnának róla, hogy hány nehéz sóhaj röppent ki a gyászba öltözött királyné kebléből és hány forró könnyecsepp pergett végig arcán, míg a Dalok könyvének szenvedélytől izzó és fájdalmasan susogó leveleit forgatta...

A királyné és Heine.

Ugy van, a költő bánatát senki se érezte úgy át és emlékét senki sem tisztelte úgy, mint Erzsébet királyné. És erről nemcsak a korfui szöbör beszélhet. A párisi Père Lachaise temetőnek egy elhagyatott sirja is tudja, hogy volt valaki ezen a világon, aki némelykor, ha utja oda vitte, szóp koszorut tett rája és tudja egy igen-igen öreg anyóka is, hogy egy előkelő uri hölgy — hogy ki, azt már nem tudja — gyakran járt nála és mesés összegeket kínált neki nagy testvéreinek néhány sor írásért. És messze innét, túl a tengeren, a szabad Amerika földjén is áll a bus német poétának egy szöbbr, amelynek alapját ugyanaz a felséges asszony vetette meg, aki őt egyetlen társul hívta magához a korfui magányba.

... Régen történt, még akkor közöttünk járt mindnyájunk kedveltje, a daliás Rudolf trónörökös.

Közeledett a királyné születésnapja. A trónörökös azon gondolkodott, hogy mivel lephetné meg legkellemesebben királyi anyját. Eszébe jutott, hogy a „Buch der Lieder” kézirata a hamburgi kiadónál eladó. Odautazott nyomban, de már későn érkezett; egy amerikai megvette a kéziratot, mire odaért. A trónörökös vigasztalhatatlan volt. Végre is rászánta magát egy kétes kimenetelű kísérletre. Utána ment az amerikaiak és a vételár tizszerezését — horribilis összeget — kínálta a kézirattért. Az amerikai hallani sem akart róla, hogy eladja a becses írásokat. Rudolf leverten bucsuzott el a boldog amerikaiától, aki őt nem ismerte.

— Pedig nagyon szerettem volna az anyámi nak születésnapjára megvenni. Végtelenül megörült volna neki.

Az amerikai, mikor látta, hogy nem gyűjtővel van dolga, kérdésködni kezdett Rudolf kitérőiről.

— Anyám — felelt a trónörökös — Erzsébet királyné.

Az amerikai erre kijelentette, hogy boldog lenne, ha ő felsége elfogadná a kéziratot ajándékképpen. Így került a Buch der Lieder kézirata a királyné birtokába.

A királyné a Millénniumon.

Az ezredéves ünnepségek alatt Erzsébet királyné Budapesten tartózkodott. Részt vett az összes ünnepségeken és ott volt az ezredéves kiállítás megnyitásánál is. A király mellett állott fekete ruhában a diszátóban, amikor ő felsége a kiállítást megnyitotta.

Az ezredévi kiállításnak talán nem is volt több olyan szorgalmas látogatója, mint a királyi pár. Ugy ő felsége, mint a királyné az egész kiállítást megtekintették.

A kiállítás történelmi csarnoka kötötte le legjobban Erzsébet királyné figyelmét. Négy napot szentelt a történelmi csarnok megtekintésének, élénk érdeklődést tanúsítva a legaprólékosabb részletek iránt is. Szalay és Czobor kalauzolták Erzsébet királynét a történelmi kiállítás terméiben. A királyasszony nagy történelmi tudása környezetét valószággal meglepte.

A történelmi kiállítás ama részeinél, melyek 1848 történelmi erekléit mutatták be, a vezetők Erzsébet királyasszonyt udvariasan tovább akarták vezetni, de ő ragaszkodott ahhoz, hogy ezeket az emlékeket is megtekintje.

— Látni akarom!

A királyné óhaja parancs és vezetői sorra magyarázták az egyes tárgyak eredetét. A Kossuth-bankó, a honvédcasákó, a csorbakaszák . . . mind, mind lekötötték az érdeklődését. A Kossuth Lajosról fenmaradt emléktárgyakat is megtekintette a királyné. Az 1848-iki idők történelmének alapos ismerete látszott minden szavából.

Rendesen Gerbeaud pavilonjában pihente ki Erzsébet királyné fáradalmait.

Délutánonként elhallgatta ott Radics bandájának a nótáit. Különösen a magyar nótákat szerette.

Egy alkalommal a kíséretében levő Ferenczy Idának feldiktált néhány nótát és a jegyzéket elküldte Radicsnak, hogy azokat a nótákat járassa. Magyar nóta volt egytől-egyig. Utolsónak a fia, Rudolf trónörökös kedvenc nótája volt odairva.

Két könyccsepp lopódzott a gyászruhás királyasszony szemébe, mikor a cigány rákezdte: „Édes anyám is volt nekem . . .”

Egy régi hang.

Hogy mennyire vonzódtott a királyné a magyar nemzethez, azt élénken illusztrálja a bécsi „Neue Presse” egy 1869-ben megjelent vezércikke, melyben a bécsi újság elpanaszodik, hogy a királyné inkább szeret Budapestet tartózkodni, mint Bécsben.

Ezikkéből, melyre annak idején a magyar sajtóban sok válasz hangzott, a következőket közöljük:

Nem monarchiai dogma miatt, hanem egyedül meggyőződéséből mondja a bécsi nép a császárnéját, ma úgy, mint tizenöt év előtt az ország legszebb asszonyának. Csoda-e tehát, ha nyilvános

ünnepélyeknél fájdalommal tapasztalja, hogy férje oldalán a császárné nem jelenik meg? Néhány év óta a császárné mintegy kerülni látszik a bécsi népet, míg a császári család többi tagjai gyakran érintkeznek vele; nem jelenik meg az általa különben kedvelt praterben; távol marad ünnepségeitől s végre az új Operaház megnyitásán sem volt jelen A birodalom fő- és székvárosa ebben mellőztetését látja. E nézet pedig szilárdul, mióta a császárné ismételve hosszabb ideig tartózkodott Magyarországon. Ott, mint a hírlapokból értesülünk, gyakran mutatkozik a nép előtt, sétahelyeken, színházban és udvari ünnepélyeken, lovagolva vagy diszruhában.

Az ellentét metsző s hatása a bécsi nép loyális kedélyére a mellőztetés, sőt mi több: a méltatlan sértés érzete. Ugy tetszik, mintha az osztrák császárné, különös előszeretettel volna magyar királyné.

Az utolsó születésnap.

Tavaly decemberben, 24-én ünnepelte ő felsége hatvanadik és utolsó születésnapját. Örömmel volt tele a szívének, és imádsággal a lelkének, mikor távol Olaszországba utánaküldtük szerencsekívánatainkat. Hogy kértük akkor az Istent, hogy vegye már le őszbeborult fejéről és megrozkodó vállairól sújtó karját! Mennyi áldást kértünk a fejére, mennyi nyugalmat a lelkére és boldogságot a szívére! És az Isten nem halgatta meg kéréseinket. Nem engedte megérnie, hogy felejthesse a felejtetlent; nem adott neki olyan hosszú életet, amely meggyógyíthatta volna sebeit, és nem adott lelkének megnyugulást tengernyi szenvedése után. Egyenesen a Kalváriára vezette sorsa, nem térhetett le a zöld pázsitos útra. Most már mindennek vége, elérkezett az utolsó stációhoz, és megdővözt . . .

A képét imádságos könyvünkbe tegyük s az emléke mindörökké éljen fog közöttünk . . .

Az utolsó betegség.

Julius elején jött meg a híre, hogy ő felsége egészségi állapota nagyon rosszra fordult. Ez a jelentés, mely minden magyar szívet mélységes bánattal töltötte el, nem jött váratlanul; és mégis nagy ijedséggel, nagy meglepetéssel hallottuk, hiszen a legszeretettebb királyné egészségét mindenkor féltettük.

A betegség híre így szólt:

A császárné és királyné ő felsége Julius közepén Naueim fürdőbe megy gyógyhasználat végett. A felséges asszony már régóta anemiában szenved, amelyet a télen súlyos idegloob és az ehhez járuló, hetekig tartó álmatlanság tetemesen fokozott, úgy, hogy némi szívtágulás állott be. Ez teljesen nyugodt életmód mellett aggodalomra okot nem ad, mindazáltal az orvosok tanácsolták, hogy ő felsége keresse föl a nevezett fürdőt és vesse magát alá az ott gyakorolt szivizom erősítő kezelés módszernek.

Ez a hír akkor érhető megdöbbenést keltett az egész országban, mert láttuk, hogy sem Cap-St.-Martin, sem Kissingen, sem Bruckenaun nem használták ő felségének és radikálisabb kurára van szükség.

Julius 16-án ő felsége Sztáray grófnő udvarbölgytől kísérve Naueimba érkezett.

Naueimban folytatta elzárkózott életmódját. A fürdővendégek hiába leskelődtek a Kracht-villa tájékán, hogy ha csak egy pillanatra is, meglátassák a felséges asszonyt.

A királyné nem mutatkozott, sőt az erkélyét is elfodette spanyolfiakkal. Otthon azonban keveset ült. A nap legnagyobb részét gyaloglással és kocsiakázással töltötte. Sétáiban rendszeren Barker, a fölolvásója kísérte, de gyakran helyongott egyedül is, amikor másokkal nem találkozhatott.

Mindjárt az első hetét ott tartózkodás után kezdtek öröndetesebbre válni a királynéról jövő hírek. A naueimi fürdő igen jó hatással volt ő felségére, aki különben is nagyon jól érezte magát a pompás fekvésű fürdőhelyen.

Errekes epizódja volt a Naueimban való tartózkodásnak, mikor Barker fölolvásó és az uti

intendáns elbeszélte a királynénak, hogy egy nyilvános diák-párbajt láttak. Ő felsége ekkor így szólt:

— Miért nem mondták ezt nekem meg előre, én is szívesen elmentem volna. Régebben nagyon szívesen vívtam magam is.

Augusztus közepén nagy örömmel adhattuk hírt, hogy a királyné egészségi állapota tartósan kedvező.

Erzsébet királyné akkor elhatározta, hogy jövő évre már május elején keresi föl Naueimot.

Ki gondolta volna akkor, hogy a sors ilyen rettenetes módon fogja áthuzni számításainkat!

Augusztus 19-én a hesszeni nagyhercegi pár is meglátogatta ő felségét. Ekkor már el volt határozva, hogy csak 29-éig marad Naueimban s hogy 27-én veszi az utolsó fürdőt. Augusztus 22-én a német császári pár volt királynénk vendége.

Augusztus 27-én azt táviratozták, hogy a királyné 26-án este vette a legerősebb fürdőt ottlété óta. Schott tanár fürdő előtt és fürdő után is megvizsgálta a királynét és nagyon meg volt elégedve az eredménnyel. Augusztus 30-án utazott el ő felsége Mont de Cauxba, ahol pihenését folytatni akarta, s a hol az a tördőfés érte, amely az egész ország szívében mély, sokáig be nem hegedő sebet ejtett.

Most mindennek vége. Fejedelmi alakját, jóságos, szép arcát többé nem látjuk, kedves hangját többé nem hallhatjuk. Bucsúlanul hagyott itt bennünket, s a mélységes gyásznak és szívet tépő fájdalomnak ebben az órájában nem tehetünk egyebet, mint hogy imádkozunk az istenhez: adjon örök és teljes nyugalom sokat gyöttrődött lelkének és adjon erőt felséges királyunknak, hogy az átszenvedett sok csapás után még ezt is elbirhassa, ezt is, a legnagyobbat! . . .

Az utolsó üzenet.

Szeptember 2-án érkezett a királyné Mont-Cauxba. A gyönyörű vidék rendkívül meglepte. Táviratozott rögtön a királynak és tuláradó lelkesedéssel említette a fenséges tájékat, mely lelkületére rendkívül kellemes hatással volt. A táviratban arról is értesítette a királyt, hogy őt hétig szándékozik Mont-Cauxban maradni. A végtelen jóságu királyné férje iránt érzett határtalan szeretetét jellemzi a távirat ama része, melyben Erzsébet királyné azt írja: milyen rendkívül sajnálja, hogy a fenséges vidéket nem férje társaságában élvezheti. A végzet másként akarta.

Apróságok a királyasszonyról.

Harminez esztendőn keresztül Magyarországon minden újságjának csemegéje volt, ha a királyasszonyról valami kedves hírt újsághatott. Tele vannak a hasábjai ilyen elszórt kedves históriákkal, amelyek most megint aktualisakká váltak. Kedves emlékek egy szomorú alkalomból. Egy bokrétára valót ki-szedegettünk a régi foliánsokból és itt közöljük.

(Az utolsó mosoly.)

Rudolf trónörökös szomorú halála óta ritkán mosolygott a királyné. Finom, tulérzékeny lelkületén rendkívül mély nyomokat hagyott egyetlen fia szerencsétlen vége.

Az udvar estélyeit nem szívesen kereste föl és a krónika följegyezte azt az egyetlen esetet, mikor a királyné mosolygott, Budán történt. még Wekerle miniszterelnöksége korában. A királyné Wekerlével beszélgetett és a miniszterelnök egy tréfás megjegyzésén mosolygott.

A király ott állott a közelben. Észrevette a ritka eseményt, mely egészen boldoggá tette.

— Az én királyném nevet?

E szavakkal fordult a felséges ur Erzsébet királyné felé és hálás tekintetét vetett Wekerlére, aki ennek az örömmek az okozója volt.

(Az ország első amazonja.)

Tíz-tizenkét évvel ezelőtt nem volt délcegebb amazon az egész monarchiában, mint a magyar királyné. Olyan merész és kitartó lovast, mint ő volt, férfiak közt is keveset lehetett találni. Akkoriban a Bécs és Budapest környékén rendezett parforce-vadászatokban is részt vett. Alig szür-

küldő pitymallatkor vagy késő alkonyon akárhányszor tette meg lóháton az utat Budáról Gödöllőre vagy visaza egy azál lovas kíséretében. Később azonban egészségi okokból föl kellett a lovaglással hagynia és vadászló állományát, kivéve néhány kedvencz paripáját, feloszlatta. De míg a vadászatban még kedve telt, mindenkor elismerték a királyasszonyról, hogy csodálatos biztonsággal kezeli a fegyvert. Kitűnően értett a csellövéshez is.

(Európa legszebb nagynője.)

Néhány esztendővel ezelőtt még Európa összes illusztrált újságjai közölték azt a családi képet, amelyen Erzsébet királyné Gizella főhercegnővel s ennek legidősebb leányával volt levéve. A magyarok királyasszonya ezen a képen még egy bájos fiatal asszonynak látszott s a külföldi illusztrált újságok is azt nyomatták a kép alá: „Európa legszebb nagynője.”

De akkor még nem sorvasztották öreggá a mondhatatlanul nagy csapások.

(„Kedves magyar leányunk.”)

A hetvenes évek vége felé a királyi család a szokottnál is hosszasan időzött Gödöllőn, s gondos körültekintéssel kezdték meg Valéria királykisasszony komolyabb nevelését s oktatását. A magyar királynak magyar földön született lánykaja magyar nyelven ismerkedett meg a tudományokkal s mindazzal a széppel és jóval, melyeknek mindenkor valódi kincsesháza volt fogékony, nemes lelke.

Nevelőnője Korniss grófnő volt, ez a fenkölt lelkű erdélyi magyar hölgy, míg oktatása teljesen Rónay Jácint püspökre, a kiváló magyar tudósra volt bízva, kit annak idején Rudolf trónörökös mellé a minisztérium ajánlott a magyar történelem tanárául. Különben a kis királykisasszony, vagy mint felséges szülői nevezték: „kedves magyar leányunk” — egész udvartartása magyar volt.

A királyné kívánságára az egyes tantárgyakat is magyarul tanulta Valéria főhercegnő.

— Leányommal naponként magyarul imádkozzék. Azt akarom, hogy vallásos, de ne vakbuzgó legyen. A vallás vigaszára az élet folyamán mindnyájunknak nagy szüksége van!

Ez volt királynénk utasítása — Rónaynak.

(A királyné szerencsenje.)

Volt a királynénak egy kis szerencsenje. Rusztimónak hívták s a felséges asszony nagyon szerette. A királyné, ha Gödöllőre jött, ezt a kis szerencsent is magyar szóra küldte a plébánoshoz. Különben Rusztimo roppant ezivakodó természetű volt s állandóan kiszökött, hogy a parasztiakkal veszekedjék.

A királyné sokszor kacagott rajta jóízűn. Egyszer a lovászmester Valéria főhercegnő tiszteletére zsákversenyfutást rendezett a felső parkban Rusztimoval és Pepivel, a kis lovászfúval, akit titkon szintén szerencsené feketített. Rusztimo nem tudta, ki lesz a versenytársa. Zsákba varták mind a kettőt s verseny után — melyben Pepi lett a győztes — midőn kifejtették a zsákokat, Rusztimo, amint meglátta fekete párját, úgy elálmélkodott, hogy mozdulni sem tudott, míg az előkelő nézők jóízűen kacagtak, de senki sem jobban, mint a királykisasszony. Jó negyedóra telt el, míg Rusztimo komikus meglepetéséből magához tért és felismerte Pepit.

Azt mondta akkor a királyné:

— Rusztimo azt szeretné, hogy ő legyen a világon az egyetlen szerencsen. Ha Pepiről nem lehetne lemosni a szerencsent, Rusztimo leszedné róla a bőrt is.

(A királyné szava.)

A királyi család gödöllői otthonában mellőzte a feszes etikettet, a formalitásokat s gyakran volt hivatalos ebédre a szolgabíró, s Beniczky Ferencz, az akkori jószágigazgató.

Az ilyen polgáris, bizalmas ebédekről kedves kis anekdota forog közzsájon. Ráday Pál gróf, Gödöllőnek a hetvenesévekben szolgabírája, 1873. november havában hivatalos volt ő felségeikhez ebédre. Az egyik szárnysegéd folyton kínálgatta Rádayt borral, úgy, hogy a király is észrevette:

— Ígyék, gróf ur! Hisz egy pohár bor a hazáért meg nem árt!

Ráday meglepetve nyúlt poharához:

— Felséges Uram, engedje meg, hogy a költő szavait tovább fűzhessem: A legelső magyar ember a király! Éljen a király!

S már üríteni akarták a poharat, midőn a királyné szölt közbe mosolyogva:

— Hadd folytassam én is: Addig éljen, míg a honnak él!

(A királyné másik koronája.)

Három esztendővel ezelőtt felkereste Erzsébet királyné Bártfa-fürdőt. Órákig elbolyongott görög nyelvmesterével az óriási kiterjedésű erdőben. A fürdő közönsége mindenkor kerülte a csoportosulásokat és a királyné háborítatlanul sétálhatott. A királyné ilyenkor rövidebb ruhákat viselt, amelyek nem akadályozták meg a gyaloglásban.

Egy kis pékinas járt rendszeren az erdőben, hosszú rudon perczeket kinalva a sétálóknak. Ha Erzsébet királyné sétaközben a kis inas sipszavát meghallotta, rendszeren megvárta. Gyakran tréfált is vele.

— Hogy a percz, kis fiu?

— Két krajczár.

— Olcsóbban nem adod?

A kis inas mindannyiszor elpirult és a királynét ez rendkívül mulattatta. Rendszeren vett is egy perczet és fényes ezüst koronával fizetett érte. A perczet aztán jóízűen elköltötte.

A fürdő közönsége mindannyiszor megleste az ilyen jeleneteket és a kis inas fényes koronáját jóáron megvették. Bártfán agiója volt a királyné koronájának, annak a másiknak ugyanis, amelyet a pékinasnak tartogattak. Mindig vittek magukkal kísérei új koronákat erre a célra.

(A királyné és a czukrászleány.)

Kugler czukrászdáját évekkal ezelőtt gyakran felkereste a királyné. Egy ilyen alkalommal bevásárlásokat is tett. A csomagot az asztalra tette és uzsonnázott. Uzsonna után megfellekedett a csomagról és udvarhölgyével távozott. Már beszállottak volt az udvari fogatba és a kocsi megindult, midőn egy czukrászleány lelkendezve futott ki az ajtón.

A királyné megállította a fogatot és a leány a futástól kipirultan nyújtotta át az asztalon feledett csomagot.

— Köszönöm, gyermekem!

Mosolyogva nyújtotta kezét csókra a királyné a tulböldög czukrászleányának.

(Az öreg kertész.)

Egy műtermet keresett fel ezelőtt két évvel a királyné Budán. A műterem új utcában feküdt és az ut pesti minta szerint nagyon fel volt dülva. Kocsival épen nem volt a festőműterem megközelíthető és így egy kerten át került meg a királyasszony az utat. Egy keskeny árok volt a kertenben, melyet pedig mindenképen keresztül kellett lépnie.

— Nyujtsa a kezét, szölitotta meg az ottan álló öreg kertészt, aki tanácstalanul nézett nagy barna kezeire, majd meg a királyné finom fehér kezecskéire.

— Nyujtsa csak a kezét, barátom, szölitotta fel újból az öreg a királyné és segítségével átlépett a hasadékon.

— Köszönöm, öreg.

— Az öreg kertész egy darabig nézett a királyné tovatűnő, karsu alakjára, aztán újból megbámulta nagy barna kezeit és a meghatottságtól csak annyit tudott mondani:

A királyné volt...

És törülte a megnedvesült szemét.

(A királyné Blahanénál.)

Péczen nyaralt egy nyáron Blahanénál. Csinos nyaralója egyik szobáját magyar paraszbutorokkal rendezte be. Az utolsó cifra mázós kancsóig hű volt a szoba berendezése, csak a koszoroszalagok, melyek a falakat tulontul ellepték, árultak el, hogy nem parasztszoba van a nyaralóban. A parasztszoba ablakán egy délelőtt, amikor a nemzet csalogánya nem volt odahaza, egy karsu, előkelő hölgy tekintett be. A szobaleány volt a szobában és az idegen hölgy megszölitotta:

— Ki lakik itt?

— Blahané ő méltósága.

— Az ő szobája?

— Igen, ha tetszik megnézheti a nagysága.

Az idegen hölgy bement és megtekintette az érdekes berendezésű szobát. Mielőtt távozott volna, két forintot csusztatott a szobaleány kezébe, aki hálásan köszönt.

— Csókolom a kezeit, nagysága.

Csak az ajtóból fordult vissza az idegen hölgy és annyit mondott:

— Urnőjének mondja meg, hogy a királyné nézte meg a szobáját.

(A királyné könyörödmányokat gyűjt.)

A múlt év tavaszán Ischlben volt a királyné. Akkor történt volt az a szerencsétlenség, hogy rendkívüli felhőszakadások a közeli községeket teljesen víz alá merítették. Ezrével maradtak hajlék és betevő falat nélkül az emberek. A királyné érző szívét rendkívül megalotta a szegény népet ért súlyos csapás. Kézi pénztárából jelentékeny összeggel enyhítette a nyomort. De érző szíve nem elégedett meg ennyi segélyvel, gyűjtést indított Magyarország királyasszonya a fürdőző közönség körében. Mindenki sietett adakozni. Még a legfukarabb emberek is megnyitották erszényeiket.

Távol vidékekről érkezett sürgőnyileg pénz a királyné ivére. Ezer szerencsétlen sorsüldözött fekdűt le akkoriban minden nap áldva a jószívű királyasszonyt.

POLITIKAI HIREK.

A képviselőháznak délelőtt tizenegy órakor, a főrendiháznak délután egy órakor rendkívüli ülése van.

Az expozé. A „Politische Correspondenz” budapesti levelezője hangsúlyozza, hogy Lukács pénzügyminiszter expozéja bizonyára teljes méltánnyal fog találkozni a külföldön is. A pénzügyminiszter tegnapi beszédének legjelentősebb része voltaképpen az 1897. évi zárszámadás fényes eredménye, amelyet a miniszter beszéde elején ismertetett. A zárszámadás eredménye bizonyítja legjobban az előirányzat minden egyes tételének kifogástalan-ságát; ez az a szilárd alap, amelyen a költségvetés realitása áll. A gazdasági fejlődésnek az az öröndetes képe, amelyet az állami előirányzat tár elő, bizvást remélni engedi, hogy a valutarendezésnek bejelentett befejezése nem lesz pusztán formális, vagy muló jelentőségű. Az előterjesztett költségvetés azzal a bizalom-mal tölt el, hogy Magyarországnak meg lesz a kellő gazdasági ereje, hogy a készpénzfizetés megkezdése után a rendezett valutát mint állandó és többé veszendőbe nem menő állapotot, föntartsa. Itt is alkálmazható — a valuta-rendezés teljes keresztülvitelére vonatkoztatva — az a híres mondás: Magyarországot csak bele kell ültetni a nyeregbe, lovagolni tud aztán maga is!

Ugocsa vármegye főispánja. Ugocsa vármegye főispáni állását a mai napon betöltötték. A hivatalos lap mai száma közli ugyanis a következő új kinevezést:

Magyar belügyminiszterem előterjesztésére Csáky László gróf, Pest-Pilis-Solt Kiskun vármegye tiszteletbeli főjegyzőjét Ugocsa vármegye főispánjává kinevezem.

Kelt Buziáson, 1898. évi szeptember 4-én.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

Perczel Dezső s. k.

Csáky László gróf tartalékos honvédhuzárhadnagy a legidősebb fia Csáky Albin grófnak, volt vallás- és közoktatásügyi miniszterünknek, 1869-ben augusztus 21-én született. Pestvármegyénél nagy jártasságot szerzett a közigazgatásban, ami felőle közismeretű dolog is s Ugocsa vármegyében általános megnyugvást, örömet keltett a megye közigazgatása élére történt kinevezetése.

A polgári törvénykönyv. A magyar általános polgári törvénykönyv szerkesztő-bizottsága e hónap 9-én, pénteken tartotta Erdély Sándor igazságügy-miniszter elnöklése mellett a nyári szünet után legelső ülését, melynek tárgya a bizottság őszi és téli programjának megállapítása volt. Az elnöklő igazságügyminiszter kijelölte a további munkálkodásnak főirányait. Az annak idején megállapított munkaterv értelmében a szerkesztő-tagoknak az a

feladata, hogy a megállapított kereteket a tervezet egyes részeinek tüzetes szövegezésével kitöltse. A munka egyenletes előhaladásának és elvi összhangjának megővése végett azonban most is szükséges lesz, hogy az egyes szerkesztők a munkában követett elvi szempontokról, — amennyiben ez eddig még meg nem történt — a bizottság többi tagjait tájékoztassák és főleg azokat az elvi kérdéseket, melyek a tervezet egy másik részére is kihatnak, a szükséghez képest a bizottság tanácskozása alá bocsássák. Ennek sikeres megvalósítása céljából a bizottság jövőben is folytatni fogja üléseit s emellett fenmarad a tagok közt az az érintkezés is, amelyet az ügyrend értelmében, a munka nyilvántartása és az ülések előkészítése szempontjából a bizottság vezető tagja közvetít. A legközelebbi ülések tárgya Schwarza Gusztáv dr.-nak a kötelesrészről és hitvestársi öröklésről szóló és Lányi Bertalannak a hibbizományokat tárgyzó előterjesztései lesznek.

A szászhermányi kerület. Brassóból jelenti egy mai táviratunk, hogy a szász-hermányi választókerületben e hónap 22-én lesz a képviselőválasztás. Képviselőjelöltül úgy a brassói magyarság intéző-bizottságának, mint a szász néppárt bárczasági kerületi választmányának egyhangúlag hozott határozata alapján Jakabffy Imre belügyminiszeri államtitkár léptették fel. Holnap délután küldöttség utazik Budapestre, hogy a jelöltség elfogadására az államtitkár felkérje. A küldöttség tagjai a szászok részéről Horváth Péter szász-hermányi községi jegyző, Heschendörfer József szentpéteri és Sindel Ferencz prázsmári lelkészek, a magyarok részéről pedig Deák Sándor türkösi és Szórádi Lajos zajzoni lelkészek. A küldöttség hétfőn délelőtt tizenegy órakor tiszteleg az államtitkárnál.

ORSZÁGGYÜLÉS.

Egy héttel a képviselőház üléseinek megnyitása után szerencsésen odaért a tiszteit Ház, hogy hétfőn majd szavazzon a felett, hogy mit — kellett volna az elmúlt héten tárgyalnia. Az első hét tehát határozottan igen kedves auspiciumok között ért véget. Vigasztaló azonban, hogy egyáltalán véget ért. A munkarend felett megindult vitának ma volt az utolsó napja, legalább ami a szónoklatokat illeti, mert a szavazás, az még a jövő hétre is átmegy. Az ellenzék a mai napot csattanós befejezésként tervezte és ezért úgy a nemzeti párt, mint a függetlenségi párt részéről egy-egy kimagaslóbb debattert menesztett a harczba.

Jágies József rövid, bevezető felszólalása után, melynek az jutott osztályrészül, hogy Hegedűssel polemizáljon, a néppárti Buzáth Ferencz szállt síkra az obstrukció mellett. Az ő beszédéből csak egyetlen momentum érdemel említést — a vége. Ebben ugyanis azt a tréfát követte el, hogy a miniszterelnöknek most már lehetetlenné vált munkarend-javaslatát — elfogadta.

Utána Hódossy Imre emelkedett fel, aki arra a hűlattan feladatra vállalkozott, hogy az obstrukció politikai jogosultságát védelmezze annak támadóival szemben. Emellett azután a kiegyezés ügyével igen behatóan foglalkozott és három irányzatot domborított ki, melyek a kiegyezés megkötésénél egyáltalán lehetségesek.

1. A függetlenségi párt magatartását, mely minden közösséget kizár Ausztriával.

2. A nemzeti párt álláspontját, mely Ausztriával közösséget csak az 1867. XII. törvényekben körülírt feltételek mellett óhajtott és végül

3. Az osztrák szempontot, mely minden körülmények között Ausztria és Magyarország között gazdasági közösséget deklarálni kíván.

Hódossy érveit akként csoportosította, hogy azokból a magyar kormány és a többség magatartását a kiegyezéssel szemben az általa osztrák szempontnak nevezett kategóriába osztotta be. Mialatt a szélsőbalon nagy, sőt fanatikus hatást és tetszést ért el.

Utána Holló Lajos kért magának helyet a vitában. Erős kifejezésekkel, melyek fölött folyton ott lebegett az elnöki rendreállítás Damokles kardja, de mégis mindig parlamenti

ildemossággal, úgy hogy mindig szerencsésen kikerülte az elnöki félbeszakítást, bírálta a kormány magatartását, melylyel tájékoztatlanul hagyja az ország gazdasági tényezőit a jövő felől. Legintenzívebb érve neki is, mint tegnap Rátkaynak, a király volt, kinek hatvanhétben tett esküjét keverte a vitába. Végül pedig felhívta a kormányt, hogy az ellenzék rögtön segítségére jöjjön, ha az önálló vámterület reaktíválásához maga a kormány ragadná meg a kezdeményezést, ha pedig azt nem teszi, úgy bejelentette, hogy az ellenzék minden fegyverrel, még az utolsót is fel fogja használni, hogy küzdelme sikeres legyen.

Az ellenzék tagadatlan sikere volt Hollónak. A vitát Pichler Győző fejezte be, aki azért a mondásért, hogy a kormány politikája hasonlít a rabló hadjáratához, az elnöki rendreállítás kétes dicsőségében részesült s ezzel valószínűleg jóvátette azt a tegnapi hibáját, hogy az expozé iránt érdeklődni merészt.

Az ülést egy kis mulatságos incidens fejezte be. Az ellenzék névszerint szavazást kért a miniszterelnök javaslata felett és a szavazást hétfőre kívánta halasztani.

— Halljuk! kik kéri a névszerinti szavazást — kiáltották jobbfelől.

Az elnök elrendelte az indítvány felolvasását, mire kitünt, hogy többen az aláírók közül h i a n y z a n a k. Röpködtek is emiatt a tréfás megjegyzések, melyeknek az elnök azzal a kijelentéssel vetett véget, hogy nem tehető fel senkiről, hogy másnak a nevével visszaélést követ el.

Igy maradt a szavazás hétfőre, amikor el fogják dönteni azt a fontos kérdést, hogy mit tárgyaljanak az elmúlt héten.

A képviselőház ülése.

Elnök: Szilágyi Dezső.

Néhány beérkezett iromány felolvasása után folytatják a

munkarend

feletti vitát.

Jágies József nemzeti önállásunkra egyenest veszedelmesnek nevezte Hegedűs ama törekvését, amellyel a japán-szerződés becikkelyezését összeegyeztethetőnek hirdette az 1898. I. törvények tartalmával. Polemizál Hegedűs Sándorral és Pulszkyval s aztán a miniszterelnökhöz fordulva, kérdi, miért nem terjeszti a Ház elé a kiegyezés kérdésében álláspontját. Mire való a titkolózás. Ha decemberben tudott nyilatkozni, most is nyilatkozhat. Nem fogadja el a javaslatot.

Buzáth Ferencz: Hegedűssel szemben vitatja, hogy az ellenzék alternatív javaslatot kér a miniszterelnöktől, hanem csak azt, hogy tájékoztassa az országot a kiegyezés kérdésében elfoglalt álláspontjáról. Nem érti Pulszky fenyegetését a parlamenti feloszlásával. Mit akar a kormány az új választással? Nincsenek talán eleget? Meg akarják azt a kis ellenzéklet semmisíteni? Ez nem egyéb abszolutizmussal. Az önk szabadelvű politikája mellett sokkal többre becsülöm a nyílt, őszinte abszolutizmust. Ugy van meggyőződve, hogy general szakramentivicsok alatt nem fordulnak elő oly sürden Kriványok s nem részesülnek olyanok kitüntetésben, akik százazrekkel károsítják meg az államkincstárt. Különben a miniszterelnök javaslatát, mely tárgyalanná vált, elfogadja. (Zajos tetszés és derűség a bal és szélsőbaloldalon.)

Hódossy Imre: A miniszterelnök azzal tagadta meg a fölvilágosítás adását, mert erre nem köteles De igemis köteles, mert különben mikép teljesítse a képviselő ezt a feladatot, mely szerint még kell itálnie: kellően előrelátó-e a kormány? Gajári Ödön ebben nem is ért egyet a miniszterelnökkel mert Gajári szerint fölőleges a fölvilágosítás, mert mindenki ismeri a kormány terveit. De Gajári is téved: senki sem ismeri a kormány terveit, csak Pulszky Gusztáv talán, aki azt jelentette ki, hogy a kormány a gazdasági szövetséget belső és külső vonatkozásában fontartja az abszolút Ausztriával is. Ez az 1867. XII. törvények minden dispoziójához. Csakis vám- és kereskedelmi szövetség formájában lehet Ausztria és Magyarország közti gazdasági közösség. Mielőtt gazdasági közösség van: az mindjárt szövetség, ennek tilalmas voltát pedig az alkotmánytalan Ausztriával mindenki vallja. Hegedűs szavaira reflektálva, hibáztatja, hogy csinálhatunk szövetséget vagy szerződést, de mindent csak az 1867. törvény rendelkezése alapján vagy bármiként, ha az 1867. törvényt megsemmisítjük. De amíg a 67. XII. érvényben van: gazdasági közösséget csak Ausztria népképviselőivel köthetünk. Ha a Pulszky páogramja a kormány programja volna: úgy az a kiegyezési törvény megváltoztatását jelenté. Egy oly életbevágó

dolog, hogy parlamenti lehetetlenség a kormány hallgatásának megtűrése. (Tetszés.) A nemzeti párt világos föl fogása és határozott álláspontja ez: ha Ausztria képviselőivel gazdasági közösséget nem köthetünk, meg kell csinálni a gazdasági önállóságot, külön vámterülettel. Szövetség nélküli gazdasági közösség a tulerős Ausztriának végeképp kiszolgálhatná minden igazunkat. Bánff báró azt mondja: nem szabad a kiegyezést politikai célokra fölhasználni. Ugyan, mi másból, mint politikai célból akarja a kormány ezt az egész kérdést megoldani s mi más, mint politikai tekintetek akadályozták meg idáig a kötetet? (Mozgás) Bevallja, hogy a nemzeti pártnak is van a kiegyezési kérdés megoldásánál politikai célja: a kiegyezési törvény sértetlen fontartása s a magyar önállóság megvédése. Az osztrák álláspont az, hogy a gazdasági közösség törvényes szövetség nélkül egyszerűen deklaráltassék.

Polónyi Géza: Ez a kormány álláspontja.

Hódossy Imre: Ez megmérhetetlen közjog sülyedés. Lehetetlen, hogy a magyar kormány ebbe belemonjon s ne a vámszerződést akarja megkötöni. Emlékezteti a Házat, hogy 1848. előtt Ausztria vámsorompókat állított Magyarország elé s a külön osztrák vámterülettel szakmányolva ki Magyarországot: most a törvénynélküli közösség fontartása látszik e célra alkalmasnak, ami a gazdasági életet is közösgygyé tenné, amelyben Ausztria ép úgy diktálta, mint a hadügyben. Kell, hogy a miniszterelnök megadja a fölvilágosítást! (Eljenzés.)

Holló Lajos: Üdvözölte a nemzeti pártot Hódossy tiszta és világos fejtegetéseit, azután meg, támadta a miniszterelnöktől nyilatkozatát. Kérdi, nem szégyenkezett a kormánypárt, midőn vezére ajkáról azt hallotta, hogy az országot tönkre teszi az önálló vámterület. A törvény előírja az esetet, hogy mit kell csinálni, ha a kiegyezés nem jön létre. Ez most küszöbön van s nem történik semmi gondoskodás. A magyar iparosok, termelők a legnagyobb bizonytalanságban vannak. Országos érdek követeli, hogy a kormány szándékáról tájékoztat nyújtson. A miniszterelnök az oka annak, hogy a magyar közvéleményben megerősödött az a nézet, hogy a gazdasági önállóságot a korona nem akarja. Hogy meri ezt híresztelni a kormányelnök, hiszen a királyt esküje köti a törvények megtartására.

Erre nézve fölolvasta a királyi esküt, amelyek értékét ez a kormány veszendőbe juttatja! (Folytonos mozgás.) Micsoda pusztulás lesz ennek a gonoszszágnak és eszteleniségnek a következése? A nemzet oltárának kincseit gonosztörő kezekre nem bízhatja s azokkal szemben, akik gonosz szándékkal közelednek oltárainkhoz: azokkal szemben jogosult és kötelesség a terrorizmus alkalmazása is. (Eljenzés a szélsőbalon.) Ez a mostani kormány császári kormány a magyar parlamentben, amely felső rendeletre kormányoz, ez a parlamenti többség valójában gazdasági egzisztenciák konkurzusát amelyet szét kell verni!

Pichler Győző hevesen kifakad a kormány ellen és rablóhadjáratnak nevezte a kormány politikáját.

Elnök: Ez a hang nem ide való!

Pichler Győző: Ez a gazdasági hódító politika beleütközik a magyar közjogba s így formákat keresnek jogaink kijátszására. Ez zavarba hozza a kormányt, mely most „kitakar, betakar, Isten tudja mit akar!” (Derűltség.)

Az elnök a vitát bezárja. Az ellenzék névszerinti szavazást kért, de a kérést aláírók időközben eltávoztak s a kormánypárt nagy vigassággal követelte a névsor felolvasását.

Perczel Béni: Nincsenek huszan, csak tizenkilenczen!

Bartha Miklós: Én is aláírom!

Elnök: Mindegy! aláírtak többen husznál s különben is már bejött a hiányzó huszadik. Ilyformán a névszerinti szavazást hétfőre halasztjuk. Az ülést bezárom.

KÜLFÖLD.

A czár szemléje. Pétervárról táviratozza tudósítónk: Miklós czár augusztus 25-iki kelettel (6-naptár szerint) a következőkéziratot küldte Alexej nagyherczegnek, mint az orosz hajóhad főtenger-nagyának:

„Tizenkét évvel ezelőtt felejtethetlen atyámmal Szebasztopolban és Nikolajevben jelen voltam a fekete-tengeri védőflottánk első hajóinak vizrebocsátásánál és az első dök megnyitásánál. Ezen a nagy napon az elhunyt czár külön napiparancsban emlékezett meg a fekete-tengeri hajóhad dicsőséges multjáról, amely hajóhad fölállozza magát a haza javáért és ebben a napiparancsban a czár örömmel üdvözölte ennek a hajóhadnak az újjászületését. Ezeket a napokat soha sem fogom elfeledni. Most ismét négy napot töltöttem a meg-

ujhodott fekete-tengeri hajóhad körében, szemlét tartottam hajóin és megnéztem a szebasztopol kikötő telepeit. Mindent kiváló rendben és készenlétben találtam és örülök az elért eredményeknek, mert abban az erős hajóhadban, amely most Szebasztopolban összegyűlt, biztos zálogát látom egész Deloroszország jövődéli nyugalmának és békés haladásának.

Ezután a csár köszönetet mond a nagyhercegnak a reábizott fontos állami feladatnak, az orosz érdekek védelmének, sikeres és gyors keresztvitelért és a következő szavakkal végzi kérését:

„Amit láttam, örömmel tölt el és azzal a reménnyel, hogy az új fekete-tengeri hajóhad fenséged éber és felvilágosult vezetése alatt mindenkor fenn fogja tartani elődjének, a szinopei és szebasztopol-i hősöknek dicső hagyományait és ekként igazolni fogja ebbe a filottába vetett bizalmamat. Szívbeli halás, lelkem mélyéből szerető unokaöcsése:

Miklós.”

Miklós csár szebasztopol-i látogatása alatt napiparanczot adott ki, amely egyebek között így szól:

„A csár az összes csapattesteket, amelyek felett szemlét tartott, kitűnő állapotban és rendben találta, teljesen meg volt elégedve a szebasztopol-i vár felszerelésével, valamint a Szebasztopol védelmének emlékére felállított történelmi emlékek kitűnő állapotával és az odesszai katonai kerület parancsnokainak legfelső köszönetét fejezte ki.”

A Dreyfus-ügy.

(Távirati tudósítások.)

Walsin-Esterházy tényleg megszökött Párisból. Ostendében látták; ott Riedel név alatt rejtőzködött. Most már Londonban van. Szökésével a Dreyfus-ügyben újabb fordulat állott be. De ez még nem jelenti a revíziót, melyet az új hadügyminiszter is ellenez s lemondással fenyegetik, ha mégis elrendelnék.

Mai érdekes táviratainkat itt foglaljuk össze:

Esterházy szökése.

Páris, szeptember 10.

Már most minden oldalról megerősítik, hogy Walsin-Esterházy külföldre szökött. Tegnap látták őt Dowerben, a hová tegnapelőtt érkezett a Leopold II. belga hajón, Dowerben a „Fontaine” szállóban vett lakást s ott Riedel nevet irt be a vendégkönyvbe. Egy párisi újságíró, aki ugyanebben a szállóban lakott, megismerte Walsint, aki nem hozott magával podgyaszt, amiből azt kell következtetni, hogy hirtelen határozta el magát arra, hogy Párisból elutazik.

Páris, szeptember 10.

A hatóságok nem tudták megakadályozni Walsin-Esterházy szökését. Walsin ellen most semmiféle bünvizsgálat sem volt, minthogy a bíróság a Speranza-távirat ügyében megszüntette a vizsgálatot, Esterházy Keresztély panaszát pedig visszautasította. Walsin szökése fölér a vallomással, de büntetésének, legalább ebben a pillanatban, nagyon kedvező. Henrynek meg kellett halnia, Walsin-Esterházynek pedig meg kellett szöknie, hogy a hamisítók ellen az eljárást megnehezítsék.

A revízió.

Páris, szeptember 10.

A „Journal” szerint most még lehetetlen megállapítani, mikor fejezi be Zurlinden hadügyminiszter a Dreyfus-ügy iratainak tanulmányozását. Meglehet, hogy ehhez még tíz napra lesz szükség, mert az okiratokat egyenként kell megvizsgálnia, mert bizonyos dolgoknak, amelyeket eddig alárendelt jelentőségűeknek tartottak, az utolsó napok eseményei következtében nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani.

A „Petit Journal” értesülése szerint Joinville le Pont-ban a rendőrség titokzatos vizsgálatot tartott, amely alkalommal Németországból eredő leveleket koboztak el.

Páris, szeptember 10.

Faure elnök jövő kedden, a záró hadgyakorlatok után a tábornokok és a katonai attachék tiszteletére rendezett lakomán felköszöntött fog mondani, amelyben különös nyomatékkal fogja hangsúlyozni, hogy a hadsereg gyöngöttelenül bírja a francia nemzet bizalmát és szeretetét.

Páris, szeptember 10.

A nacionálista képviselők egészen komolyan ajánlották Cavaignacnak, hogy államesínyt kövessen el, de Cavaignac ezt a javaslatot megbotránkozva visszautasította.

Páris, szeptember 10.

A „Soir” jelentése szerint Zurlinden hadügyminiszter délután átadta a Dreyfus-ügy iratait az igazságügyminiszternek behatóan indokolt nyilatkozat kíséretében, amelyben határozottan ellenzi a per újrafelvételét. Ha a kabinet mégis ragaszkodnék a revízióhoz, beadná lemondását.

A legtitkosabb irományok.

Páris, szeptember 10.

A „Cri du Peuple” a következőket írja:

A legeslegtitkosabb iratsomó okmányai nem szerepelnek eredetiekként, hanem csak másolatai Münster jelentésének és Vilmos császár levelének. A hadügyminiszter hírszerző hivatala ennek azzal igyekszik okát adni, hogy ezek a titkos iratok csak egy éjjelre állottak a hadügyminiszterium rendelkezésére s miután a miniszterium nem akart fotográfushoz fordulni s fotográf-készülék nem állott rendelkezésére, ennél fogva beírta azzal, hogy az iratokat egyszerűen le másoltatta.

Páris, szeptember 10.

Az Esterházy-ujságok azt állították, hogy az ugynevezett legeslegtitkosabb iratsomót, Münster grófnak Vilmos császárhoz intézett jelentését és Vilmos császárnak Dreyfushoz irt levelét, kémek adták el a külügyminiszteriumnak és hogy Hanoteaux az iratokat a hadügyminiszternek küldte el. A Siécle már most erre vonatkozólag hivatott helyről azt jelenti, hogy mindez rágalom, amelyet Hanoteaux nagyon könnyen visszautasíthat, mert ha csak tőle függött volna, a hamisítót már régen fölfedezték és megbüntették volna. A francia kormány semmiképpen sem bonyolódott bele ebbe a hamisítási ügybe, mert egyetlen francia miniszter sem vásárolt hamisításokat. A szóban forgó hamisítások sohasem kerültek ki abból a műhelyből, amelyben gyártották, vagy fölhasználták; ennél fogva semmiféle nemzetközi bonyodalmat sem vonhatnak maguk után. Ah amítások csupán machinációk voltak, amelyekkel meg akarták akadályozni a Dreyfus-pör revízióját; a hamisított iratok közzétételének következményeivel akarták rémitgetni azokat a nagyalású embereket, akik Dreyfus ártatlanságáról meg vannak győződve.

Páris, szeptember 10.

A Havas-ügynökség megczáfolja azt a hírt, hogy Couturier, a büntető- és fegyelmi ügyek előadója az igazságügyi miniszteriumban, azt a véleményét nyilvánította volna, hogy a Dreyfus-pör revíziója a törvény értelmében lehetetlen. Brisson miniszterelnök ma délelőtt Zurlinden hadügyminiszterrel és Sarrien igazságügyminiszterrel tanácskozott.

TÁVIRATOK

A szudáni hadjárat.

London, szeptember 10. A Reuter-ügynökségnek jelentik Omdurmanból mai kelettel: A katonai hatóságok meghagyták a hírlaptudósítóknak, hogy baidéktalanul térjenek vissza Kairóba.

London, szeptember 10. A Reuter-ügynökségnek jelentik Omdurmanból e hónap 7-éről: Nehány nappal Omdurman eleste előtt a khalifát arról értesítették, hogy a fehér csapatok Vachodát bevették mire, a khalifa rögtön két gőzöst küldött ki, hogy a hír valóságáról meggyőződést szerezzen. Az egyik hajó ezek közül ma tért vissza s miután a várost Kit-chener pasa hatalmában találta, megadta

magát neki. A kapitány jelentette, hogy Vachodát fehér csapatoktól megszállva találta. Hajóját, melyet a fehérek erős tüzeléssel fogadtak, alig bírta megmenteni a megsemmisüléstől. A legénység közül számosan meghaltak és megsebesültek. Későbbi értesülés szerint valószínűnek látszik az a föltevés, hogy a Vachodát megszállva tartó csapatok francia csapatok, mert a hajótestben a francia löfegyverekbe illő golyókat találtak. Az angol flotta, mielőlt lehetséges, előre fog nyomulni a folyamon fölfelé.

A kandiai mészárlásol.

Konstantinápoly, szeptember 10. Orosz konzuli jelentések szerint Kandiában négyszáz keresztényt mészároltak le. — Edhem basa, Kandia parancsnoka a veszteségekről a következőket jelenti: Három török katona, 19 mohamedán és 30 keresztény megöltetett, két török katona, 17 mohamedán és 4 keresztény megsebesült. Harminczhat ház és 135 üzlet leégett.

Közzgazdasági távirat.

New-York, szeptember 10. (C. T. B.)

	szept. 9. cents	szept. 10. cents
Buza szeptemberre	68	66 ¹ / ₂
„ májusra	66 ¹ / ₈	65 ¹ / ₈
„ decemberre	67 ⁵ / ₈	66 ³ / ₄
Tengeri decemberre	33	34 ⁷ / ₈

Chicago, szeptember 10. (C. T. B.)

	szept. 9. cents	szept. 10. cents
Buza decemberre	61	60 ³ / ₄
Tengeri decemberre	30 ³ / ₈	30 ³ / ₈

HIREK.

Lapunk mai száma 24 oldal.

— Merénylet Lajos Viktor ellen.

Fiumei tudósítónk táviratozza a következőket: Lajos Viktor főherczeg néhány napig Abbaziában tartózkodott volt. A tengerparton sétálva, többször észrevette, hogy egy gyanus alak, aki állandóan egy bot-puskát vagy bottört hordott magánál, utjában követi. A főherczeg eleinte nem méltatta a gyanus alakot nagyobb figyelemre, de mikor az mindinkább közelébe igyekezett férközni, elhatározta, hogy ő maga elfogja. A gyanus idegen a legközelebbi sétánál ismét követte Lajos Viktor főherczegét. Oly annyira a főherczeg közelébe tolazkodott, hogy az hirtelen visszafordulva, megragadhatta. Mikor az érezte, hogy a főherczeg nála sokkal erősebb, csak azon igyekezett, hogy elmenekülhessen. Egy erőszakos rántással kiszabadította magát a főherczeg kezei közül és futásnak eredt. Sikerült elmenekülnie Lovrana felé. Lajos Viktor főherczeg maga mondotta el a dolgot környezetének, egyszersmint megtiltotta, hogy bárkit is értesítsenek felőle. A dolog nem is jutott volna nyilvánosságra, de Lajos Viktor főherczeg most négy napja, hogy Fiumében maga elbeszélte a dolgot. A merénylet kiletét nem is sejtik.

— Vilmos császár a munkásstrikeokról. Azok közül a toastok közül, melyeket a német császár westfáliai utjában mondott, egy különösen nagy föltűnést keltett, az, amelyikben a munkások strikeja ellen szólt. Ez a fölköszöntő így hangzik:

— Mint mindenki, aki ipari munkával foglalkozik, ők (a munkások) is figyelemmel kísérik társadalmi viszonyaink fejlődését. En már tettem lépéseket, hogy amennyire hatalmamtól telik, segítségükre legyek és megvédek őket a nehéz gazdasági nyomástól. A német munka megvédését és megoltalmazását mindenkinek, aki dolgozni akar, már a múlt évben ünnepélyesen megígérttem. Az a törvény, amelyről akkor szóltam, nemsokára készen lesz és még ebben az évben fogják tárgyalni a nép képviselői. Ebben a törvényben az áll, hogy mindenki, bárki legyen és bárhogy hívják is, ha a dolgozni akaró német

munkást megakadályozza dolgában, vagy éppen strikera bujtogatja, fegyházbüntetéssel bünhődik. Ezt a büntetést szinte megígérttem és reménytem, hogy a nép, képviselői útján, mellem fog állani, hogy nemzeti nagy munkánkhoz ilyen módon való megvédekezésében segítségemre legyen. Mindenek előtt a jogot és törvényt kell megvédeni s én, amennyire csak tőlem telik, rajta is leszek, hogy törvényeink és jogaink minden támadástól mentek maradjanak.

— **Eljegyzés a csári családban.** A „Karlsruher Zeitung” jelentése szerint Miksa badeni herceg tegnap a krasznóje-szeli kastélyban eljegyezte Heléna Vladimirovna nagyhercegnőt, Vladimir orosz nagyherceg leányát.

— **Horvát Boldizsár betegsége.** Horvát Boldizsár szívós természete erős küzdelmet folytat súlyos betegségével. Ma a beteg ismét jobban érzi magát, jó étvágygyal evett s az orvosok már a beteg felgyógyulásában is reménykednek.

— **Zászlóértő oláh pap.** Az oláh Herostresesek listájába újra belekerült egy név: Kosteá József zarándi görög-keleti román lelkész neve. A merénylet még Szent István-napján történt. A belügyminiszter rendelete folytán ugyanis a zarándi előjáróság meghagyta, hogy mint minden középületre, a görög-keleti román iskolára is tüzzék ki a lobogót. Az oláhok előbb vonakodtak, de a községi jegyző erőlyes fellépésének engedve, kitűzték a nemzeti lobogót. Később azonban valami ripók kéz letépte és foszlányokra szakította. A nyomozás sokáig folyt, míg végre a csendőrök a zászlóértőt kikutatták. Egy parasztembert kerítettek kézre, aki megvallotta, hogy a zászlót nem a saját jószántából tépte le, hanem Kosteá József zarándi görög-keleti román lelkész biztatására. Az esetet feljelentették a hatóságoknak.

— **Személyi hír.** Klotild főhercegnő ma délelőtt Tatrafüredre érkezett.

— **A törvényszéki orvosok gyűlése.** A törvényszéki orvosok szeptember második felében Budapesten országos értekezletet tartanak. Helyzetük javítása végett emlékiratot terjesztenek az igazságügyminiszter elé s a memorandum szövegének megállapítása lesz az országos gyűlés főtárgya.

— **Hegyi Antal ügye.** Hegyi Antal, a csongrádi volt plébános ügyében most a római apostoli szentszék is döntött. Érintetlenül hagyta a harmadfokú ítéletet, amelyben a primási főszentszék tudvalevőleg kimondta, hogy Hegyi ártatlan s így állásába visszahelyezendő. A váci püspöki szentszék ugyanis annak idején misedíjak szabálytalan kezelése és a püspök iránti engedelmesség megtagadása miatt elmozdította állásától.

— **Fenséges tisztelendő ur.** A müncheni Antonius-templomban szeptember tizenötödikén Miksa szász herceg fog prédikációt tartani. A herceg, aki katonai egyenruháját Isten szolgáinak ruhájával cserélte föl, mindössze huszonnégy éves. 1892-ben még mint huszárhadnagy vett részt München pezsgő társas életében és négy évvel később már felszentelték pappá. A fiatal herceg mint felszentelt pap ment ki Londonba és ott főleg munkásköröknek tartott vallási szónoklatokat. Jelenleg Eichstättben lelkészkedik. Néhány nap múlva tartja első hitshozókatát Münchenben, hol rövid évek előtt mint délcseg huszárhadnagyot ismerték. A fiatal lelkész Alpert szász király unokaöccse.

— **Rejtélyes eset.** Beő sopronmegyei községből megdöbbszent eset hírért táviratozzák. Tegnap éjjel odaérkeztek Németh Ferenc és Kómvics József csendőrök, akik közül az első bement a községi bírósághoz s miközben vele beszélt, a szolgálati fegyverével agyonlőtte magát. Társa a zajra hirtelen berohant és látván, hogy Németh kiszenvedett, jegyzőkönyvet vett fel az öngyilkosságról. Egyszerre azután nagyfokú izgatottság szállta meg őt is, kirohant az udvarra és a kazal tövében színlén agyonlőtte magát. Az eset szinte hihetetlen volna, ha nem a csepregi járás főszolgabírája jelentené az alispánnak. Magyarázata egyelőre nincs a dolgnak, de nem lehetetlen, hogy valami bűntény

lappang a kettős öngyilkosság mögött. A két csendőr szolgálatot teljesített Locs községben és onnan mentek át Beőre. A soproni csendőr-szárnyparancsnokságot távirailag értesítették a rejtélyes esetről és Czákó Barnabás csendőrszázados személyesen vezeti a vizsgálatot.

— **Türelmetlen öngyilkos.** Utopil András lakatos-legény ma délelőtt az erzsébet-kórházi gőzfürdőben morfiomot ivott. A mérég, ahogy konstátáltak, éppen elég lett volna, hogy Utopil Andás lakatos-legényt örökre elaltassa, de hatása nem mutatkozott olyan gyorsan, ahogy az életunt ember kívánta. Utopil András ekkor pisztolyal szíven lötte magát. Mire a fürdőszolgák benyitottak hozzá, halott volt.

— **Megégett fiatal asszony.** Megirtuk tegnap, hogy Debreczenben dr. Mariska Györgyné egy gyorsírózóval foglalatzkodván, összeégette magát. Mint tudósítónk táviratozza, a fiatal asszony ma délután súlyos sebeibe belehalt.

— **Öngyilkosságok.** Blau Jenő kereskedősegéd ma délután az új parlamenti épület előtt egy padon szíven lötte magát. Tettének oka az volt, hogy összeveszett szüleiével, akik erősen megdorgálták s ő ezt annyira szívére vette, hogy megvált az élettől. — A városligetben egy, a munkásoktárléhoz tartozó ember szintén öngyilkos lett. Személyazonosságát ezideig nem sikerült megállapítani.

— **Tüntetés Zimándy ellen.** Az egyetemi és a műegyetemi ifjuság az egyetemi választások után nagygyűlést tart, hogy Zimándy Ignác törökbalintit hirtelt plébános és bűntársai ellen Kossuth Lajos gyalázása miatt megtorló lépéseket tegyen. A terv az, hogy az ifjuság petícióval fordul az illetékes fórumokhoz Zimándy Ignácnak a plébánosi állástól való felfüggesztése végett. — Zimándy Ignác különben — amint tudósítónk jeleenti — tegnap életveszélyben forgott. A bécsi vonaton érkezett Török-Bálintra s leugrott a kocsii lépcsőjéről, mielőtt a vonat megállt volna. Megbólintott, elvágódott s kis híjja volt, hogy a kerekek közé nem került. Meg is ijedt, meg is ütötte magát, alig tudták eszméletre kelteni.

— **Megszökött vállalkozó.** Walter Mátyás karánsebesi utépítési vállalkozó — mint temesvári tudósítónk táviratozza — ma hirtelen eltűnt. Walter Karánsebes környékén államutakat épített. Azt hiszik, hogy Amerikába szökött.

— **Erdőégek Franciaországban.** Mint Toulonból írják, tegnapelőtt kilencz órakor az Estrel és Badine községek között elterülő erdőség hirtelen kigyuladt, s a tűz nagy rohamossággal terjedt. A gyorsan ott termett tűzoltóság, mely zsan-dárokból, rendőrokból és egy közelben horgonyzó hajó matrózaiból verődött össze, hirtelen ázott sánczárkokkal vetett gátat a pusztító elemnek, úgy hogy csak körülbelül nyolcz hektárnyi terület égett le. A keletkezett hőségben számos lövedék robbant fel, amelyek a legutóbbi lovassági lövőgyakorlatokból maradtak a tűzvész helyén, de csodálatosképen az oltásban segédkezők közül senki sem sebesült meg. — Ugyancsak Toulonból jelentik, hogy a Savaille közelében elterülő állami erdőség nagyrészt leégett. — Angouléméből jelentik, hogy Rouia-Martin község közelében egy kétszáz hektárnyi erdő lett a lángok martalékává. — Vienneből is nagy erdőégek híre érkezik, mely szerint a Mont-Pilat lejtőin és annak környékén elterülő erdősegek néhány nap óta lángokban állanak. A veszedelmet még az erős délnyugati szél is növeli. A tűzvézet turisták vigyázatlansága okozta, akik az utóbbi időben nagy számban tettek kirándulásokat a Pilatus-hegyre.

— **Orosz turisták a „Hódoló díszelvonulás”-nál.** A „Hódoló díszelvonulás” nagy körképét tegnapelőtt érdekes társaság nézte végig. A körkép nézőtere teli volt budapestiekkel, akik előtt csakhamar feltűnt ez a sajátos csöndesen viselkedő és teljesen ismeretlen nyelvet beszélő csoport, mely különösen az állatvonta magára a figyelmet, hogy rendkívül érdeklődött a festmény legcsekélyebb részletei iránt is. Az idegenek ezután úgy ismertették meg kilétüket, hogy a társaság titkáráról szláv nyelvű katalógust kértek, s ekkor elmondották, hogy ők orosz kereskedők, kik hivatalos dolgukban utaznak Magyarországon. A titkár nem szolgálatán szláv katalógussal, legalább magyarázatokkal szolgált. Az oroszokat igen érdekelte a festmény s miután minden egyes alakot, jelölősegüket és a közelében szereplésüket ismerni akarták, háromszor nézték meg a körképet, melyet honi szokásaik szempontjából is megkapónak mondtak.

— **A csúz- és köszvény- bántalomban szenvedőkre valóban áldás a híres Johsen-kenőcs,** melynek feltűnő jó hatását a legutóbbi napokban Lukovics Attila sztraczenói, Kiss Benő pozsonyi, Brogyány János sztyeggyi, Fejes Sándor dörgetegi, Hepp János szabolcsi lakosok által írt levelek is igazolják, kik 10—15 éves bajukra nyertek teljes gyógyulást. A Johsen-kenőcs ára 1 frt Zoltán Béla udvari szállító gyógyszerárában, Budapest, Széchenyi-tér és Nagykorona-utca sarkán.

Napirend.

Naptár: Vasárnap, szeptember 11. Római katolikus: B. 15. Mária u. — Protestáns: B. 14. Teodora. — Görög-ország: (augusztus 30.) D. 14. Sándor. — Zsidó: Elul 24. — Nap két óra 17 perczkor, nyugszik 6 óra 3 perczkor. — Hold két óra 14 perczkor éjjel, nyugszik 3 óra 51 perczkor délután.

A miniszterek nem fogadnak. Technológiai iparmúzeum nyitva 9—12 óráig. Az egyetemi füvészkert (Üllői-ut) nyitva reggel 7-től este 7-ig.

Országos képtár az Akadémiában nyitva 9 órától délután 1 óráig.

Kereskedelmi múzeum a városligeti iparcarnokban nyitva d. e. 9—12 óráig és d. u. 3—6 óráig.

Iparművészeti társulat kiállítása nyitva d. e. 9—12 óráig és 2—5 óráig.

Muzeumi könyvtár zárva.

Akadémiái könyvtár zárva.

Egyetemi könyvtár nyitva 9 órától 12 óráig.

Az új országútház kupolacsarnoka megtekinthető 10—1 óráig 50 krajczár belépő díj mellett.

Rovargyűjtemény a nemzeti múzeumban nyitva 9—1 óráig.

Deák-mauzóleum a kerepesi-uti temetőben nyitva este 5 óráig.

Természettudományi gyűjtemények muzeuma nyitva 10—12 óráig. (Múzeum-körút 4.)

Az iparművészeti múzeum, nyitva d. e. 9—12 óráig és 2—5 óráig.

A „Hódoló díszelvonulás”, Eisenhut Ferencz óriási körképe Városliget, Andrassy-ut végén, látható reggel 9-től este 7 óráig. Belépő díj 50 kr. Gyermek-jegy 30 krajczár.

SZÍNHÁZ ÉS MŰVÉSZET.

A Nemzeti színház az országos gyász következtében nem tart előadást.

* Ujházy Ede a Népszínházban. Porzsolt Kálmán, a népszínház igazgatója ajánlatot tett Ujházy Edének, hogy játssza el több régi jó szerepét a Népszínházban. Ujházy az ajánlatot elfogadta és legelőször szeptember 16-án pénteken lép föl Tóth Ede „Falu rosszá”-jában mint Gonosz Pista. Ezt a szerepet tudvalevőleg ő teremtetette meg a Nemzeti Színházban. Ez estén lép föl Blaha Lujza is először nyári szünideje után. Ujházy Ede ígéretet iett, hogy még több népszínműben fel fog lépni.

* Hegyi Aranka bucsuja. A Népszínházról el-szerződött Hegyi Aranka bucsufellépései sorozatában szombaton fog utóljára fellépni Millöcker kedvelt operettejében „A boszorkányvár”-ban. Ebben Coralie szerepét játssza ezuttal negyvenötösör.

* Zajos színházi est. Orosházán, ahol jelenleg Halmay társulata játszik, tegnap lépett fel először az ujonnan szerződöttetett hősnek, Daróczy Ilka. A társulatnak eddig Tuboly Clementin volt az egyedüli drámai hősöje és így akadnak a közönség körében jóakarói, akik fűtytyal, püsszeggel fogadták a jövevényt. Állítólag egy biciklista-társaság, amely Tuboly kisasszonyt mint sportlányt nagyon kedveli, rendezte ezt a tüntetést. A demonstrációnak előadás után is folytatása volt. A fiatal biciklisták ugyanis Daróczy Ilka lakása elé mentek és betörték az ablakait. Színházi körökben eddig csak az a nő volt ismeretes, „aki az ablakon kiugrik”, most ismeretes lett az a nő, akinek az ablakait beverik.

* Nemzeti Színház. P. Márkus Emilia három havi szünideje után csütörtökön, 15-én lép föl először Echegaray „Mariana” című drámájában. — Csillag Teréz a szünidő után, pénteken, 16-án játsszik először Herczeg Ferencnek „A dolovai nábob leánya” című színművében. 21-én Shakespeare „Lear király”-át adják elő, a czimszerepben Szacsavayval. — Bereczik Árpád „Himfy dalai” című vigjátékából már folynak a próbák; első előadását október 14-ére tűzték ki.

* A Vigszínház premióreje. Sylvane és Artus háromfelvonásos bohózata: „A végrehajtó” (La culotte) 20-án kerül bemutatásra a Vigszínházban. — Boross Ferike, a Vigszínház új tagja, 16-án, pénteken fog először bemutatkozni „A helyettes” Valentine szerepében amelyet eddig Haraszthy Hermin játszott.

* Kovács Mihály jubileumjátéka. A budai színházban 13-án, szerdán lesz Kovács Mihály jubileumjátéka. Kovács „A zsidó honvéd” című szerepét fogja ez alkalommal eljátszani és a budai közönség nagy ovációkban készül részesíteni a kedvelt komikus, aki mihamar a Népszínház kötelekebe fog lépni. Szombaton, 16-án „Szép Heléná”-t adják, Páris szerepében Áldor Juliskával.

* „A fehér egér.” Vasseur operetteje „A fehér egér”, mely tegnap oly nagy sikerrel került színre a népszínházban, rendkívüli érdeklődést keltett a közönség körében. Mára is az összes jegyek már a délelőtti folyamán elkelték. Az új darab a jövő hét repertoárján hétfőn, szerdán és csütörtökön szerepel.

FŐVÁROS.

A főváros köztörvényhatósága délután gyűlést tart.

(A bölcs tanács.) Budapest székes főváros tanácsa a múlt héten azt a határozatot hozta, hogy a főváros minden iskolájába minden beiratás végett jelentkező növendéket föl kell venni. Ma pedig utasította a közoktatási ügyek vezetőjét, hogy a H a b ó t h y Sándor felső leányiskolai igazgató ellen való fegyelmi vizsgálatról sürgősen tegyen előterjesztést. Hahóthy Sándor tudniillik a felső leányiskola ötödik osztályába minden jelentkezőt fölvevő s így az osztálynak annyi tanulója van, hogy párhuzamosítani kell.

(A kövezet-javítás.) Minden hónapban kieszenek valamit a torony alatt a kövezet javítására, mégis állandó a panasz amiatt, hogy az ember a főváros némely utcáján csak a kello életbiztosítás megkötése után mehet végig. Most is van egy új remédium, a kövezetsekre és csatornázásokra felügyelő bizottság állapította meg a mérnöki hivatal javaslata alapján. E szerint a főváros próbaképpen a Teréz-városban, az Erzsébet- és József-városban a jövő évtől fogva két-két kövezet-legényt, két-két napszámot és kerületenkint egy-egy felügyelőt tart. A kövezet-legények fizetése 2 forint 50 krajczár, a napszámoké 1 forint 50 krajczár naponta, a felügyelőké pedig évi 700 forint és 300 forint lakbér. Hogy négy emberhez minnek a külön 1000—1000 forinttal fizetett felügyelő, azt pusztán a bizottság tudja.

(A Sándor-utcai kábel.) A magyar általános villamosági részvénytársaság kábeli fektet le a Sándor-utczában s a gyalogjáró némileg fogyatékosan egyenes voltát megváltoztatta. A józsefvárosi választmány azonban nyitva tartja a szemét, különösen mikor a Sándor-utca felé vezet a sorsa, meglátta az aszfalt-reformot és a mai ülésén, mivel a képviselőházat és a kerületet az egyenes ut szempontjából kellemeitlenül érintő újítás előre bejelentve nem volt, elhatározta, hogy a részvénytársaságot megbünteti s évégett az illetékes formoknál a lépéseket azonnal megteszi.

NYILT-TÉR.

A legnagyobb gavallérok

is viselhetnek feltűnő olcsó árért kényesen kapható ur ruhákat, ha szükségleteiket nálunk szerzik be. A mesteri szabást czégünk előkelő hírneve biztosítja a munka kivételét pedig az üzlet kepe elárulja. Miretúli megrendelésekre külön szövetraktárunk van, kizárólag tiszta gyapjú s valóban gyönyörű mintájú kelmékből.

Karácsonyi és Társa

férfi-szabók

IV. ker., Múzeum-körut 39.

Tiszti- és egyéves önkéntesi egyenruhákat

legelőlegények és legutányosabbak készit

Büchler és Rausnitz

Budapest, Múzeum-körut 19.

1874

Szt.-Lukácsfürdő

téli és nyári gyógyhely

Budapest.

(B) Nagy kőesetű fürdő, meleg borogatás, douche-massage, lá és kádforrás, rheuma, körvény neuriták, ischiás stb. ellen. Lakás és teljes ellátás hetenként 27 frt. Hétfőn az egész napot külföldi utazók részére.

4% Jelzálog-sorsjegy-igérvények.

Művészet szeptember 15-én.

Főnyeremény 100.000 korona, darabja 175.

BEIFELD JÓZSEF bankháza

Budapest, Könyv-körut 12.

TÖRVÉNYKEZÉS.

— Mellőzött panasz. Az újságírók egyesülete a múlt érben bűnvádi följelentést tett a rendőrség ellen amiatt, hogy ez Mezőfi Vilmost a szociáldemokrata bujtogatók között lefotografáltatta. A törvényszék nem állapította meg a panasz-alapos voltát, a rendőrség hivatalos hatalommal való visszaélését az eljárást beszüntette s ezt a határozatot ma a királyi tábla is jóváhagyta.

— Gondatlan mester. Müller Ármán lakatosmester műhelyében a furógép nem volt a kello biztonsági készülékkel ellátva és Kresch Gyula inas kezét munkaközben a kerék levágta. A budapesti királyi törvényszék ma tárgyalta a dolgot és Müllert gondatlanságból okozott súlyos testi sértés miatt hat-heti fogházra, 50 forint pénzbírságra és 300 forint káitértésre ítélte.

— A kuria köréből. Az igazságügyminiszter Bubla Ferencz budapesti királyi ítélőtáblai bírót a kuriához kisegítő bírónak rendelte be. Dr. Dárdai Dezső királyi albirót, aki eddig az igazságügyminiszteriumba volt beosztva, tanácsjegyzőnek rendelték a kuriához, ahol a fiume ügyek fordítását fogja végezni. A kuriánál annyira felszaporodtak a felülvizsgálati ügyek, hogy legközelebb még egy felülvizsgálati tanácsot fognak alakítani.

— Bűnbánó szociálista. Gyulai tudósítónk jelenti: Ma ült törvényt a gyulai törvényszék Pogány István szociálista „vezér” fölött, aki akkor izgatta strikera a mezei munkásokat, mikor a külföldben sem dusan termő kalászkok learatásánál minden óra drága volt, s a rendes aratás elmulasztása igen nagy bajoknak lehetett okozója. A lelkiismeretlen ember arra bujtogatta a parasztokat, hogy úgy bánjanak el az „urakkal”, mint Sámson a filiszteusokkal; az ilyenfajta beszédekkel elbódított nép aztán igen nagy károkat okozott a munkaadóknak, amiért Pogányt pörbe is fogta a királyi ügyészség. A mai tárgyaláson a vizsgálati fogságban nagyon megtört ember így védekezett:

— Beösmérem bűnemet, tekintetes úrak, érzem, hogy hibáztam, de hát a kenyérszükség felébresztette bennem a rosszindulatokat. Igérem, hogy többé sohasem véték a törvény ellen.

Pogány mellett meggyűlt a baja néhány elvtársának is, akik vezérük beszédét a vidéken nyomtatásban is terjesztették; ezeket fölmentette a törvényszék, Pogányt azonban lázítás, vétség miatt kéthónapi államfogházra ítélte.

— Akit nem méltányolnak. Göbölly András tolnamegyei parasztgazda öt forintosokat hamisított s ma a budapesti királyi büntetőtörvényszék elé került.

— Látja Göbölly, — szólott az elnök, — mit csinált maga?

— Pedig, instálom, — böcsületes szándékkal tettem.

— Pénzt csinált s az becsület?

— Ugy ám, mert akkép okoskodtam: ha látja a kormány az ügyességemet, a pénzfabrikájába visz Bécsbe.

— Oda bizony ilavára, — szól közbe az ügyész.

— Elég rossz, ha a kormány nem böcsüli meg az igaz tehetséget s még becsukják azt, aki valamire jó ért.

— Na, ne tréfáljon már, — figyelmezteti az elnök.

— Nem tréfa ez, nagyságos uram, hanem a böcsületes hitem.

— Hát nem olvasta a bankon: Az utánzás büntetés alá esik!

— Ép ebbe tévednek az urak — válaszolja Göbölly András és nagyot sóhajva teszi hozzá:

— Azt hiszik, hogy olvasgatni is van ideje a szegény embernek?

A furfangos atyafi csak nem tágitott, s megmaradt „elvi” álláspontja mellett s nagyot nézett mikor a törvényszék két évi fegyházzal sújtotta s fölébeztet.

SPORT.

A holnapi alagi és bécsi löversenyek, valamint a tervezett kerékpárversenyek, az országos gyász miatt elmaradnak.

+ Főhercegi vadászatok. József Ágost és Ferencz Szalvator főhercegek csütörtökön éjjel Mármaros-Szigetre érkeztek. Az éjjelt a szalonkocsiában töltötték. Reggel folytatták utjukat Nagy-Boczkó felé, ahonnan Toljanára mentek. A főhercegek hosszabb ideig maradnak Mármarosban.

Bevárják ott a szarvasbőgést. Ha ez csak nagyobb idő múlva következne be, úgy addig kisebb hajtvadászatokat rendeznek vaddisznókra.

+ A magyar athletikai klub bajnoksága. A M. A. C. október 9-én megtartandó őszi viadalára klub-bajnokságot irt ki. E bajnokság eltérőleg az általános szokástól nem évi jellegű, hanem háromszor egymásután megvendő és pedig kitűzött rekordon belüli. Aki e szigorú feltételeknek megfelelően, nyeri csak el a „Magyar Athletikai Club” legnagyobb sportkitüntetését, a bajnoki címet. Ezuttal a százhusz yardos gátversenyre van kitűzve, kötelező rekord pedig az ezidőszertint való országos rekord, 17⁵/₁₀ mp., melyet Szokoly Alajos a „Magyar Athletikai Club” tagja a klub ezidei tavaszi viadala alkalmából ért el, amikor az Eszterházy emlékdíjat megnyerte.

VIZÁLLÁS.

— Szeptember 10-én. —

Folyó	Vízmerés	Vízjárás reggel	Áradás v. apadás	Folyó	Vízmerés	Vízjárás reggel	Áradás v. apadás
Don	Schärding	+ 110	>	Tisza	M. Sziget	+ 020	>
„	Passau	+ 102	>	„	Tisza-Ujjak	+ 046	>
„	Bécs	+ 108	>	„	V. Namony	+ 074	>
„	Pozsony	+ 120	>	„	Csep	+ 105	>
„	Komárom	+ 106	>	„	Tokaj	+ 099	>
„	Budapest	+ 124	>	„	Szolnok	+ 115	>
„	Ercsi	+ 074	>	„	Csongrád	+ 100	>
„	Paks	+ 180	>	„	Szeged	+ 098	>
„	Mohács	+ 145	>	„	Tisza	+ 101	>
„	Ujvidék	+ 087	>	„	Dűcs	+ 034	>
„	Zimony	+ 088	>	„	Szatmár	+ 023	>
„	Pancsova	+ 088	>	„	Latorca	+ 000	>
„	Bécs	+ 121	>	„	Latorca	+ 000	>
„	Orsova	+ 018	>	„	Ungvár	+ 080	>
„	Holcban	+ 009	>	„	Óndora	+ 090	>
„	Zsolna	+ 009	>	„	Budreg	+ 130	>
„	Szered	+ 019	>	„	Sajó	+ 053	>
„	Eszekújvár	+ 178	>	„	Hernád	+ 018	>
„	Sárvár	+ 002	>	„	Berettyó	+ 020	>
„	Győr	+ 000	>	„	Sab. Kör.	+ 020	>
„	Zákány	+ 000	>	„	Nagyvárad	+ 012	>
„	Eszék	+ 000	>	„	F. Kör.	+ 018	>
„	M. Szerdah.	+ 000	>	„	Debrecen	+ 010	>
„	Zágráb	+ 000	>	„	Békés	+ 010	>
„	Sziszek	+ 000	>	„	H. Kör.	+ 010	>
„	Mirovica	+ 078	>	„	Gyoma	+ 010	>
„	Károlyvár.	+ 028	>	„	Gy. Felh.	+ 014	>
„	Novi	+ 000	>	„	Arad	+ 014	>
„	Buzsán	+ 000	>	„	Makó	+ 087	>
„	Hajnaluka	+ 000	>	„	K. Kóráty	+ 080	>
„	Dobó	+ 005	>	„	Temesvár	+ 054	>
„	Zwornik	+ 005	>	„	N. Beker.	+ 065	>

Jelek magyarázata: „+” Jegen víz; „+” 0 felett; „—” 0 alatt

< — Áradt; > — apadt; ? — község.

Megjegyzések: Csepádék nem volt sehol. A Tisza és Dráva, jelentéktelen árhullámát leszámítva, az összes folyók nagyobbáztint apadó jellegűek. Mai palánki távirat szerint Palánknál 220 czm. a vízmélység.

A főszerkesztő távollétében a szerkesztésért felelős: Kálnoky I. h. szerkesztő.

UTMUTATÓ.

Szállodák.

Palkovics szállodája az Angol királynő-höz.

Elsőrangú szálloda a város közepén, kilátással a Dunára. Éttermek és fürdő a házban, villanvilágítás és lift. — Mérsékelt árak.

„Vadászkürt” elsőrangú szálloda.

A város központján, újonnan és kényelmesen berendezve. — Kávéház és étterem a szállodában. — Kifűző kiszolgálás, olcsó árak. — Világítás és kiszolgálás az árakban bennefoglaltatik.

idősb Kammer Ernő, tulajdonos.

Gundel János

István főherceg szállodája.

A város közepén, a lánczihíddal szemben, kilátással a budai hegyekre és a királyi várpalotára. Agózhajó és villamos vasúti állomás — közlekedés. Szigorú tisztaság, pontos szolgáltatás, kitűnő magyar és francia konyha, hamisítatlan legjobb italok.

Olcsó árak. Fürdők a házban.

Vendéglők.

Barabás József

vendéglője József-körut 85.

Házilag kezelt kitűnő magyar konyha, hamisítatlan jó borok, frissen csapolt sör. Mérsékelt árak. Pontos kiszolgálás.

Intézetek.

Foncière, Pesti biztosító-intézet. Alapítók 4 millió korona. Nyereség- és díjtartalékok, valamint évi díjbevételei 25 millió korona. Elvállal tűz-, jég-, szállítvány-élet- és balesetbiztosításokat. Központi irodái: V., Sas-utca 10. saját házában.

Budapesti Takarékpénztár és Országos Zálogközlösön Részvénytársaság. Befizetett részvénytők: 10.000.000 korona. Központi irodája és váltóüzlete: Andrássy-ut 8. Fiók: Korona herceg-utca 11. Zálogközlők: Károly-körut 18. Király-utca 67. József-körut 12. és Zalabos-utca a főpostával szemben.

Fürdők.

Dr. VASKOVITS-féle várbegyi és városmajori higiénizációs intézet. Az ország legelső vizsgyógyintézet. A modern Hygiene, valamint a mai kor igényeinek teljesen megfelelően berendezve. Szigorúan szakaszított kezelés, mérsékelt árak. Kótelekődes villamos- és társasokszáll. Prospektus kíváncsra bérmentve küld az intézet vezetője.

Magyar- minőség munkasáma	6 vagy 7	ár	sz	halkított- kint súly kilogramm.	átadott hely és megjegyzés	ár netto 100 Kilgr.-kint	kézp. vagy s. átlag
1000	uj	buza	tiszavideki	81	átlag Bpest	9.72 ^{1/2}	3 hó
400	"	"	"	80	"	9.72 ^{1/2}	"
1800	"	"	"	79 ^s	"	9.72 ^{1/2}	"
300	"	"	"	81	sárga Bpest	9.40	"
100	"	"	"	80 ^s	"	9.40	"
1000	"	"	"	80	Budapest	9.60	"
200	"	"	"	79 ^s	"	9.50	"
200	"	"	"	79 ^s	sárga Bpest	9.40	"
100	"	"	"	79	Budapest	9.45	"
100	"	"	"	82	"	9.70	"
400	"	"	"	78 ^s	"	9.55	"
3200	"	"	"	78	sárga Bpest	9.35	"
500	"	"	"	77	Budapest	9.40	"
350	"	"	pestvidéki	81	"	9.55	"
150	"	"	"	81	"	9.55	"
100	"	"	"	80 ⁷	"	9.60	"
100	"	"	"	80	"	9.50	"
300	"	"	"	79 ^s	"	9.40	"
100	"	"	"	79	sárga Bpest	9.15	"
100	"	"	"	78 ^s	"	9.25	"
100	"	"	"	78 ^s	"	9.20	"
100	"	"	"	79	Budapest	9.40	"
100	"	"	"	78	sárga Bpest	9.20	"
500	"	"	"	77 ^s	"	9.15	"
100	"	"	"	76 ^s	"	9.12 ^{1/2}	"
600	"	"	fehérm.	80	Budapest	9.50	"
3200	"	"	marosi	78	"	9.35	"
5000	"	"	bécsker.	76	"	8.80	"
3500	"	"	bánsági	78	"	8.25	"
300	"	"	dunavid.	78 ^s	"	9.—	"
500	"	"	"	77 ^s	"	8.90	"
500	"	"	"	77	"	8.90	"
1100	"	"	"	75	"	8.70	"
400	"	"	"	74	"	8.70	"
2900	"	"	"	72 ^s	"	8.80	"
550	"	"	f.-magyar	80	"	9.20	"
100	"	"	"	79	"	9.40	"
600	"	"	"	79	"	9.50	"
1850	"	"	raktár	78	"	9.22 ^{1/2}	"
2900	"	"	"	76	"	8.95	"
400	roz	pestvidéki	"	"	Bpest par.	6.95	kp
100	"	"	"	"	"	6.85	"
100	"	"	"	"	Kis-Körös	6.40	"
100	zab	—	—	—	Budapest	5.70	"
100	"	—	—	—	"	5.65	"
100	"	—	—	—	"	5.60	"
100	"	—	—	—	"	5.40	"
100	"	—	—	—	"	5.25	"
100	ó	tengeri	oláh	"	"	5.22 ^{1/2}	"
200	"	"	"	"	"	5.25	"
400	uj	árpa	takarm.	"	Kőbánya	6.—	"
100	"	"	sertőfőzel	"	Budapest	6.80	"

Gabonaforgalom:

1898. szeptember 9.

	érkezett	elszállított
	méter mázsá	méter mázsá
Buzából . . .	52211	2900
rozsból . . .	303	—
árpából . . .	5827	551
zabból . . .	22849	—
tengeriből . .	241	1050

Raktárállomány:

	Raktárak	Raktárak	Szén
	méter mázsá	méter mázsá	méter mázsá
Buza	42100	45560	—
Rozs	1800	204	—
Árpa	26800	653	—
Zab	5100	408	—
Tengeri	41300	3222	—
Liszt	18900	—	—

Hivatalos készárjegyzések.

Áru	ó vagy új	faj	hatalmazott ár 100 kgr. készpénz- ár	100 kgr. készpénz- ár
			frtól	frtig
Buza	új	tiszavid.	74	75
			76	77
			78	79
			80	81
„	„	pestvidéki	74	75
			76	77
			78	79
			80	81
„	„	fehérm.	74	75
			76	77
			78	79
			80	81
„	„	szorb	78	79
„	„	elsőrendű	70—72	7.—
„	„	másodr.	—	6.85
„	„	lakarm.	60—62	5.45
„	„	szeszőz.	62—64	6.25
„	„	sőrőzésre	64—66	7.30
Zab	ó	—	89—41	5.40
„	„	—	—	5.70
„	„	bánsági	—	5.30
„	„	másnemű	—	5.25
„	„	—	—	5.30
„	„	káposzta	—	11.50
„	„	másnemű	—	12.25

ÖZLETI HETI SZEMLE.

Amerikában az árak a múlt heti zárlaton felül jegyeznek. Angliában az árak alig tarthaták magukat, Franciaországból is csak jelentéktelen változásokat jelentettek, a többi kontinentális piacon prompt áru változatlan áron helyezhető el.

Nálunk e héten kenyérmagvak iránt élénk kereslet mutatkozott. Takarmánycikké váltózatlanok.

Buza gyengén van kinalva. A malmok kényszerülve voltak 40 krral magasabb árakat engedélyezni. Azonnal átvehető áru előnyben részesült. A forgalom 180.000 métermázsá, a heti behozatal 250.000 métermázsát tesz.

Rozs. A szilárd buzaárakkal e cikk iránt is jobb érdeklődés nyilvánult és a helyi fogyasztásnál a múlt héthez viszonyítva, 25 krajczárral magasabb árak voltak elérhetőek. Budapesten átvéve 6.75—6.95 forint érhető el.

Árpá. Az eladott cca. 6000 métermázsá minőség szerint 5.30—5.75 forintot ért el helyben. Állomásokon átvéve az üzlet valamivel barátságosabban alakult.

Zab. Szín és tisztaság szerint 5.35—5.80 forintig, prima áruért 5.95 forintig érhető el helyben.

Tengeri ára a folyó határidő szerint alakult.

Hüvelyesek: Bab (uj) továbbra is élénkebben volt forgalomban, az árak változatlanok. Trieur aprószerű bab Gyöngyös-Felgyházán 6.50—6.75 forintot, gombolyú Baja-Zomborán 6.40— forintot, barna bab Kalocsán 5.75, Nagy-Károlyban 5.50 forintot jegyez. Köles 4.30 forint.

Olajmagvak: káposztarepcze alig van forgalomban, névlegesen jegyezhetünk 12.—13.— forintot. Bánati repcze 11.25—11.75 forintot, vadrepce 5.50—6.20 forintot, lenmag 10.—10.50 forintot, gomborka 8.75—9.50 forintot. Határidő káposztarepcze 13.— forintot jegyez.

Vetőmagvak. A vetőmagvak forgalmában lényeges változás nem fordult elő. Téli búkköny, téli borsó, szösös búkköny és bíborhere továbbra is élénk kereslet tárgyait képezik. Új termésű főmagvakbeli ajánlatok szaporodnak, az árak meglehetősen alacsony színvonalon mozognak. Magyarország különböző vidékeiről eredő jelentések szerint a vörös lóhere termése minőség, valamint mennyiség tekintetében is közepesen alulmutatkozik, az eddig beérkezett minták azonban nem igazolják teljesen e jelentéseket, amennyiben a mintázott tételek némelyike úgy a szem, valamint a száru nézve is elég szépek. Lucernát érintő eddigi jelentések majdnem mind kedvezőtlenül hangzanak.

Liszt és korpa. A lisztüzlet a lefolyt hét közepe felé a buzaüzlettel párhuzamban lényegesen megszilárdult, a kereslet lisztben azonnali szállításra még élénkebb lett és későbbi szállításra is történtek vásárlások, úgy helyből, mint az ország más vidékeiről és Ausztriából is. A külföldről hasonlóképpen valamivel jobb kereslet mutatkozik, amely első tünete lehet egy, a külföldön is beálló irányzatváltozásnak. A korpauzlet szintén igen szilárd, különösen finom korpára nézve is nagyobb eladások történtek közelebbi szállításra.

Árjegyzéki átlagárak:

0	1	2	3	4	5	6
16.30	15.80	15.30	14.60	14.—	13.20	12.20
	7.	7½	8	F	G	
	10.20	8.20	5.80	3.90	4.—	

100 kilónként, zsákostul, Budapesten szállítva.

Zsradéküzlet. A piac e heti jellege sem mutat változást. Forgalom csekély, kinalat zsirban nem jelentkezik, árak változatlanok. A hét folyamán ugyanis nem jelentéktelen aránytalán következett be, de ezen árcsökkenés csak egy napig tartott és ma már a múlt heti árak dominálnak a piacon. Amerikában a zsír ára némileg csökkent, ami a nagy készletre vezethető vissza. Bécs. A kis felhajtás következtében a múlt heti sertésárak 3 krajczárral emelkedtek, ellenben a zsiradékarak jegyzése a múlt hetieknek felelnek meg és ajánlanak városi disznósírt 57—58 forinttal 1/100 fehér táblaszalonnát 60.— forinttal kilogrammonként. Budapest. Jegyeznek: la. pesti disznósírt 63.50 forint pénz, 64.— forint áru, 1/100 fehér táblaszalonnát 57.— forint pénz, 58.— forint áru, 1/100 fehér táblaszalonnát 56.— forint pénz, 57.— forint áru, 1/100 füstölt táblaszalonnát 64.— forint pénz, —.— forint áru.

Fűszer és déligyümölcs. Budapest, szept.

10. Datolya: Kalifát 28—34 forint, alexandriai 21—24 forint, koszu 15 forint, szabadon 22—26 forint. Füge: koszu 18.—18.50 forint, Calamata 20.50 forint, kosáru 14—15 frt, szabadon 13.—15.— frt, Puglia 9—12 frt. Szmirna 34—38 frt, Maratonisi 14.—13.50 forint. Mogyoró. Szeccilái 23.50 forint, nápolyi hosszú 34.—, isztriai 35.— frt, Levante hámozott 34.50—35.50, Levante 16—17 forint. Szent Jánoskenyér. Puglia új 9.50—10.50 frt, Mandola: Avola courris 89—96 forint, Molfetta 80.— frt, Catania 84 forint, Palma girgen 86 forint, Bari 75—78 forint, édes Pugliai 90—92 forint, dalmát új 78.50—80 frt, armelin 45 frt. Pignol 62 frt per láda. Mazsolaszőlő: Vouira 36—38 forint, Yerli 36—39 frt, Caraburno 45.—56.— frt, Eleme 22 frt, vörös Samos 18 forint, fekete Thyra 16 frt, fekete Samos 22 forint. Szardella 68—70 forint. Ajóka 35—36 frt. Bors. Singapore fekete 50—56, forint Penang fekete 46.— forint, dettó fehér 76 frt. Gyömber: bengali 28.50 forint. Szegfűszeg 40 frt. Fahéj 56.— forint, fahéj-törmelék 28, babérlevél 10.— forint, per 100 kilogramm cif. Trieszt.

Cukor és kávé. Budapest, szeptember 10. Czukor. Nagyban, ab Budapest vasut, fogyasztási adó nélkül. Finomított I-a 37.25—37.75 frt, koczka 35.25—38.50 forint, Pile 36.25—36.30 forint, Kristály-cukor 35 forint, Candis fehér 46 forint, Candis, sárga 41.— forint, Szőlőcukor 25 forint. Kávé. Árak e héten: Santos good average 44—46 forint, Santos superior 45—52 forint, Portorico 102—120 forint, Jáva sárga 90—124 forint, Menado 140—170 forint, Carracas 66—80 forint, Laguayra 88—96 forint, Jamaica 90—110 frt, Salvatore 75—85 frt, Lahat 100 frt, Mocca Hodeida 108—114 forint, Preanger 118 forint, Középamerikai 104 forint, Rio 50—58 forint, W. J. B. 100—140 forint, dettó gyöngy 128—145 forint, Viktoria 50—56 forint, Viktoria-gyöngy 68 forint, Santos-gyöngy 72 forint, Bogota 72—75 forint, Lavé-gyöngy 86—92 forint, Guatemala 100—112 forint. Nagyban, ab Trieszt.

Konzervek. Budapest, szeptember 10. A nánászingaporei, az új termés még nem érkezett a kikötőbe, de két hajóval már utban van. Névleges ár: 100 darab 1.25 kilós doboz 53 márka; dettó 100 drb 1 kilós doboz 45.50 márka. Tengeri rák: 87 dobozos láda 4 1/4 klg. 60 márka, dettó 48 dobozos láda 4 1/4 klg. 52 márka. Sajtok: Viktoria 20—30 kilós darabokban per kilogramm 2.40 márka; Chester 7—30 kilós darabban per kilogramm 2.30 márka; Stilton 4—6 kilós darabokban per klg. 3.80 márka; Roquefort 2 1/2 kilós darabban 2.30 márka; Neufchatel 37 darabos kosárban 4.75 márka. Eidam 2 kilós gömbben 1.50 márka; hollandi tejszín per 10 klg. 20 márka. Svájci per 10 klg. 18 márka; Parmesan per 10 klg. 18 márka. Sardines à l'huile francia áru még nincs. Az idej halászat sokkal jövedelmezőbbnek ígérkezik, mint a tavalyi. Régi évfolyamu elsőrangú áru 1600 ládával érkezett. Az árak változatlanok.

Szesz. A szeszüzletben e héten az üzletmenet nagyon élénk volt és nagyobb kinalat és kereslet folytán a szeszárak azonnali szállításra 1/8 forinttal olcsóbban jegyeznek. A budapesti piacon főleg a vidéki szeszgyárak eszközölnek nagyobb eladásokat és aradi áru 55.5 forint, kenyérmezői 55.5—55.75 forint, budapesti áru 55.5—55.75 forinton kelt azonnali szállítással. Élesztőszesz lanya 55.5 forint nagyban és 56 forint kicsinyben. Mezőgazdasági szeszgyárak által kontingens nyersszesz e héten 25 krajczárral olcsóbban volt kinalva, de nagyobb üzlet nem létesült. Felsőmagyarországi vasutállomásokhoz szállítva néhány tétel 1 forint 20 krajczárral bécsi jegyzésen alól zárult. A kontingens nyersszesz ára Budapesten 18.75—19 forint. A kivitel néhány tétel finomított szeszt vásárolt.

Videki szeszgyárak változatlanul jegyeznek Győr, Temesvár, Arad, Kenyérmező 25 krajczárral olcsóbban.

Budapesti zárlatárak e héten: Finomított szesz 55.25—55.75 forint, élesztőszesz 55.25—55.75 forint, nyers-szesz-adóva 54.50—54.75 forint, adózatlan 15.—15.50 forint, denaturált szesz 22.—22½ forint. Bécs: Kontingens nyersszesz e héten 19.60—19.80 forinton azonnali szállításra. Prága: Adózott triplószesz nagyban. 54.50—55.50 forinton, adózatlan szesz 18.75—19 forinton kelt el. Arad: finomított szesz nagyban 54.50—55.— forint denaturált szesz nem változott. Kenyérmező: finomított szesz 55.25—55.75 forint, denaturált szesz 22.— frt hordóstul. Győr: finomított szesz 25 krajczárral olcsóbban jegyezték. Losonc: Élesztőszesz nagyban 56.50 frt azonnali szállításra. Trieszt: Kiviteli szesz 12.—12.25 forinton szállítva hektoliterenként 90% tartályokban.

Vas. A lefolyt hét piaci eredménye eléggé kedvező volt. Élénk kereslet mutatkozott a nyers-

vas-üzlet tekintetében és ez irányban részint azonnali szállításra tekintélyes számú kötés történt. A vasgerendák és egyéb építkezési anyagok szintén nagyban képezték a kereslet tárgyát. Áraink a következőképp alakultak: Budapesti helyi árak 100 kilogrammonként készfűtés mellett, 2 százalékos pénztári engedménnyel: magyar nyersvas 4.45—4.65 forint, Bessemer nyersvas 4.80—4.83 forint, wiktowitzi nyersvas: 4.63—4.70 forint, fél nyersvas 4.25—4.35 forint, magyar rudvas: 10.10—10.30 forint, stájer rudvas: 11.20—11.30 forint, hegerelt vasgerenda: 11.30—12.15 forint, vaslemez 12.50—12.90 forint, horganylemez 33.— forint. Ócska vasak: nehezebb vasdarabok 3.30— forint, könnyebb vasdarabok 2.90—3.— forint, I-rendű öntöttvas törmelék 3.70—3.80 forint, elégett öntöttvas törmelék: 1.50—1.80 forint, 100 kilogrammonként netto készfűtés ellenében.

Gépolajok és kenőcsök. Budapest, szeptember 10. Olivaolaj valódi pugliai 44 frt, gyári olivaolaj 40 forint, Bakuolaj valódi orosz 22 forint, Ragosinolaj 26 forint, transmissióolaj 28 forint, turbinaolaj 33 forint, vulkanolaj 22 forint. Kenőolajok: Cillinderolaj valódi amerikai 38.— forint, egyéb cillinderolaj 22—36 forint, consistent gépenőcs 30—35 forint, bányakocsikenőcs 16—18 forint, sodrony- és kenderkötélkenőcs 24—26 forint, valvolinolaj elsőrendű 50—55 forint, fogaskerékkenőcs 20—24 frt, szij- vagy szerszámkenőcs 35—40 frt. Gyantaárak: Serfőzdeszurok 15—17 frt, terpentinelaj fehér orosz 27 frt, amerikai 38 frt, osztrák 36 frt, gyanta 7—11 frt, gyantaolaj 18—20 frt. Kátránytermékek: Carbolineum 12—13 frt, kőszénkátrány 4—4.25 forint, fenyőkátrány 10—12 frt, Vaseline bőrkendőcs 20—25 frt, szerszám- és fegyverkenőcs 30—35 frt. Halzsir: svéd 36 frt, grönlandi 35 frt, oroszlanzsir 12—13 frt. Lenolaj: 26 frt, valódi hollandi 30 frt. Lenolajkenőcs: leülepedett 22—30 frt, Vaselinkenőcs 35—40 frt. Faggyut 38—40 frt. Tejszinszáppan 22 frt. Kocsikenőcs: fekete vagy sárga 5.50—5.25 frt, fehér finom 6.50—7.— frt, monfalkonet 7.50 frt, kék finom 7 frt, uszó 7.50—9.— frt, fehér 7.50 frt, fiakerkenőcs 9.75—10 frt, finom belga paraffin 7.80 frt. Schellack: narancs 116 frt, fél-narancs 88 frt, rubin 85 frt. Szalmiak: fehér angol 56 frt, jegecz 28 frt. Naftalin: hordókban 14.50 frt. Glicerín: 48—90 frt. Benzin: fehér 28 frt mind per 100 kilogramm ab Budapest, vasut. Kolofonium: belföldi 6.75—7.25 forint, amerikai elsőrendű 6.50—11 frt. Szurok: bognárszurok 7.25—8 frt, fenyőszurok bóyor 12.25—12.75 frt, dettó fehér 5.50—6.75 frt, vargaszurok 10.50—12 frt, mind per 100 kilogramm ab Bécs. Gummi: arabiai 75—77 frt, dettó kevert 39—42 frt, kereskedelmi 45—48 frt, Litt 34 frt per 10 klg. ab Trieszt. Táblaolajok: Hangulat folyton lanya. Albániai tisztított 33—36.25 forint, olasz, finom és szuperfinom 57—68 forint, levantei 33—36 forint per 100 kilogramm vám és hordó nélkül ab Trieszt.

(L. M. és Gy.) Köstött, szövött, rövid és diszmutáru. P. a m u t. Liverpool per prompt 3/10/94, márczius-áprilisra 3/4/94. A mostani jegyzéssel elértek a pamutnak azt a legalacsonyabb árát, melyre évezdek óta emlékszünk. Az árakulakus megféle az aratási kilitásoknak, bár egyes helyeken sokat panaszkodnak eső és káros rovarok okozta károk miatt. Szinte érthetetlen, hogy ezen igen olcsó áraknál oly kicsiny a vételkedv. Ha természetes alakulaknak indul az üzlet, akkor igen olcsó árakat várhatunk az idényben. Pamutfonalban nyomott árakon kicsiny volt az üzlet. Félgyártmányok érezhetően olcsóbbak lettek. Gyapot változatlanul szilárd. Az elmúlt hetekben a gyárosok nagy rendelkezéssel nagyon el voltak foglalva, s így áruszükség állott be, mi azonban az árakulakusra nem volt hatással. Imperialt és berlinert új kötésre 2 forint 65 krajczárral, AA jegyű árut 10 krajczárral drágábban kinalnak. Selyem ujra szilárdabb lett, különösen la la fajok 10 százalékkal drágábbak. Chap 50 krajczárral drágább kilónként. A drága nyersselyem az összes selyemárakra hatásos volt és lényeges áremelkedést okozott. Az általános üzletmenet elég élénk, bár az e heti derült meleg idő ujra visszahatással lesz az üzletre. Téliárakban élénk a kereslet, s a megapadt raktárak sok cikkben már nem elégitik ki a vevők igényét, különösen posztokendőkben és téliingekben a gyárosok nehezen szállítanak utána. Rövidárak közül szalagok, csipkék, pamut és selyemdiszkek jót keresetnek. Pipákban árváltozást még nem jelezhetünk. Szárakban különösen megfeszárakban, új rendelésekre már tíz százalékkal többet kérnek. Lánipákban, főképen olcsó fajokban, kielégítő a kereslet. Karácsonyi és viaszgyertyák lényegesen olcsóbban lesznek kinalva. Kődiógombot olcsó árban sokat vesznek, a szarugombok rovására. Hólyagpapír és befőttes-spárga még jól fogy. Cosmetikai cikkkekben is kielégítő volt a kereslet. Hiteltűzlet lebonyolítása nehezkés s a helyi piac joggal panaszkodik a ropant nehezkés incassora.

BABEL.

Francia regény.

(36)

Írta: Augustin Filon.

— Mert én rendreutasítottam, mikor szemtelenkedett.

— Lehet, hogy másért... Ez egy kissé kényes dolog... De lássuk csak, az ön lelkiismerete nem sug önnek valami vétséget Saint Clair ur ellenében?

— A lelkiismeretem?... Miféle dolgokat szaval ön itt nekem?

— Ismerte ön Saint-Clair kisasszonyt? Találkozott ön vele már valamikor a szerencsétlenség előtt?

— Soha!... Anyira nem, hogy most sem ismerném fel, ha az utcán találkozna vele. Azt se tudnám megmondani, szőke-e, barna-e, vagy vörös.

— Ebben az esetben az ön bizalmaskodása vele szemben igen rohamosan fejlődött.

— Szerettem volna látni, hogy mit tesz ön az én helyzetemben igazgató ur!... Halálraítéltek között, kik mindenáron védelmezni, megmenteni akarják egymást, a bizalom igen hamar fejlődik. Ilyen helyzetben kerülni szokták a bemutatkozást... érti?

— Érttem. De a helyzet, melyben önt Saint-Clair kisasszonnyal megtalálták, bántotta az atyát.

Julien megvetően nevetett.

— Ó milyen kedves megnyilatkozása a snobizmusnak! Valóságos mintaképe a parvenűnek! Ez a fajzat még azt találja képzelni, hogy egy kis szengáz-robbanást rendeztem, hogy egy rosszul világított helyen néhány órát egyedül tölthessek a leányával... Uram, a halál utján voltunk s az ember úgy hal meg, ahogy tud. Bevallom, hogy elköttem azt a merészséget, hogy szerény kabátomat adtam oda Saint-Clair kisasszonynak, mikor fázott. Nem vettem volna magamnak erre bátorságot, ha egy Robinson Péter műterméből való köpenyt tehettem volna vállaira.

Az igazgató ur a térdére csapott és ének emelte szemeit.

— Elvégre is, folytatta Julien, mit akar az az ur? Miféle büntetést akar mérni arra a férfira, aki minden felhatalmazás nélkül bátor-

kodott megakadályozni a leányát abban, hogy a félelemtől, a kétségbeeséstől és a szenvedéstől meghaljon?

— Azt kívánja, hogy ön elküldessék. A társaság kénytelen lemondani az ön szolgálatairól, melyeknek becsét teljes mértékben elismeri. Ami engem illet, legyen meggyőződve, hogy mindig sajnálni fogom...

Ne erőltesse magát a hazugsághoz, szólt Julien nyersen és felkelt. Az egész világ tudja, hogy önnek egy unokaöccse van, ki az én helyemre vár. Mikor lent voltam abban az oduban, gondoltam arra, hogy a halálom reménye mily örömmel tölti el az ön családját. Az ön átkozott felesége és az ön átkozott leányai bizonyára hálaimákat zengedeztek a Mindenhatóhoz, mivel igen jó viszonyban kell, hogy legyenek... Ne fáradjon kérem és ne kísérrjen — kiáltott az ajtóból az igazgatóra, kit az ijedség székehez bilincsel — megtalálom az utat magam is.

E szavak után oly erővel csapta be az ajtót, hogy minden reszketett a szobában s Stephenson kis mellszobra, mely a kemenczét díszítette, orra bukott és eltört.

Julien elbocsátása az egész bányát felfingerelte. Egy küldöttség ment el az igazgatóhoz, ki közben talált időt arra, hogy gondolatait és Stephensonja ronsait összeszedje. Váltig jó szándékait bizonyította és sajnálkozott a fölött, hogy nincs joga mást tenni. Isten a tanuja, hogy Delaunay ur személye iránt a legcsekélyebb rosszindulattal sem viselkedett és halál adott a Gondviselésnek, mely őt oly csodásan megmentette. Mint jó keresztény megbocsátja a kemény szavakat, miket dühében fejéhez vágott és az igazgató-tanács előtt bizonyosan védelmezni fogja Julient. De többet nem tehet.

Ha az igazgató-tanács nem enged, hát strikeolunk! volt a válasz. De a következő napokban megnyugodtak a kedélyek és az emberek gondolkodni kezdtek. Az időpont rosszul van megválasztva: mert tavaszkor a munka beszüntetése csak előnyükre van a munkaadóknak, pedig ilyenkor legszegényebb a munkás, mert a kínálat sokkal nagyobb, mint a kereslet. Azonkívül a strike indító oka tisztán helyi és személyi érdekű s így nem várható semmiféle segélyt sem a bányászok szövetségétől, sem a „Trades Unions“ fötanácsától.

Nem maradt tehát hátra más, mint hogy

az elbocsátott mérnök szedje össze sátorfáját és távozzék. Így is tett. Zászló alatt — melyre a jelző: „Nem engedünk soha!“ volt ráhímezve — kísérték ki a vasúthoz. Az átutazó ezir-kusz zenekara egymásután játszotta el a hagyományos nótákat, melyeket a népies ovációknál mindenkor hallani lehet. Egy helybeli radikális felhasználta az alkalmat, hogy a választásokra való tekintettel hangulatot csináljon magának és beszédet tartott. Julien a waggon ajtajából néhány bucsuszt intézett a munkásokhoz. Azután fütttyentett a gőzsi, mire hangos „hip! hip! hurrah!“ volt a kisérők válasza.

Azután elnémult az üdvkiáltás és elvezett a semmiségbe s az ünnepezt szomorú lélekkel, rossz hangulatban hagyta el a küzdőteret. A „hős“ legyőzötten távozott, ahelyett, hogy diadalt aratott volna. A kocsiában egyedül volt egy öreg asszonnyal, ki egy kosár tojást vitt magával; kellemetlen harmadosztályú fülkéje volt. A vonat teljes gőzzel robogott keresztül a szomorú, előtött mezőkön. Helyzete ismét rosszra fordult és ismét azon kellett gondolkodni, hogyan javítsa rajta. Hány ilyen kimeneteli, vesztett csatából fog állni élete?

Hová forduljon Londonban? Anyjához? Anyját bizonyára bosszantani és feszélyezni fogja visszatérése. Nagyjában tudott róla, hogy Paulinenek valami esete volt: egy társnőjével való összekocczanás miatt, valami ostobaság miatt a kisasszony faképnél hagyta a színházat. Anyja tehát ugys kellemetlen hangulatban van bizonyára és siralmas prédikációkkal traktálná: „Minek is vagy olyan makacs, önféj? Hát nem egy pénzbe kerülne, ha udvarias volnál azzal az urral, kinek jogában van, hogy kitegye a szűrődet?... Ha az ember szegény és haladni akar, hát nem szabad olyan büszkének lennie!“... És így folytatná órákon keresztül, újra meg újra ismételve mindazokat a régi maximákat, a gyása szolgaság kellekeit: a türelmet, a megadát és a nyomorult komédiát a jó arczról a rossz játékhoz... S ha azt kérné anyjától, hogy tegyen érte valamit, hát azt válaszolná: „Reggel és este imádkozom érted...“ És aztán egy napon a derék Estéve atya új alkalmazást fedezne fel a számára, egy új rabszolgaságot találna ki... De ebből elege volt már, ebből az életből nem kér többet!

(Folytatása következik.)

A budapesti értéktőzsde hivatalos árjegyzései 1898. szeptember 10-én.

Állampapírok.		penz	ár			penz	ár			penz	ár			penz	ár
Aranyjárdék		120 35	121 35	4% egyenlő visszaf. 210 kor. . .		99	100	Magyar általános tkpénztár. . .		300	310	Első magy. gyapjú- és bíz. r.-t.		420	430
Koronáérték jár. adóment. 4% .		98 50	99	5% Aradi polg. tkptár. 40 évre .		100	100 50	Magy. orsz. központi tkpénztár.		800	805	Első magy. részvényserfőzde .		1300	1340
Koronáérték jár. adóment. 3 1/2% .		98	99	5% Erdélyi m. jelzáloghitelb. .		100	101	Pesti hazai első takarékpénztár.		8200	8250	Első magy. szállítási r.-t. . .		265	270
1890. évi államv. ar.-kölcsön 4% .		119 25	120 25	4 1/2% egyenlő		99 50	99 50	e) Biztosító társaságok.				Első magy. szállítási váll. . . .		140	150
1890. évi		100 50	101	4 1/2% Horv.-szlav. orsz. jelz.-b.		100 50	101 25	Bécsi biztosító társaság		245	250	Első magy. szállítóda r.-t. . . .		235	240
Vaskapu-kölcs. ar. adóment. . .		98 50	99	5% Nagybányai ált. takarékpénzt.		101	102	Bécsi élet- és jár.-bíz. intézet .		245	250	Első pesti apodium és csontol. .		135	140
1870. évi nyereség-kölcsön . . .		100 50	101 50	5% Nagybányai földhitelintézet .		100 50	101	Első magyar ált. bíz. társaság . .		3450	3500	Fiumei rizsh. és rizsekomp. gyár.		1475	1525
Magyar regale-kár. kötv.		101	101 5	5% Osztrák földhitelint. ny. k.		120 50	121 60	Fonciére pesti biztosító intézet .		115	120	Gschwindt-féle szeszgyár . . .		465	475
Horr.-Salavon		100 50	101 50	5% Temesvári első tkpénztár . .		100	101	Lloyd magyar viszontbiztosító t.		85	88	Kőbányai királyi serfőző r.-t. .		48	50
Magyar földterhelment. kötv. . .		98 50	97 40	4 1/2% egyenlő		99 25	100	Magyar jég és viszontbiztosító r.-t		70	72	Kőbányai polgári serfőző r.-t. .		85	88
Horr.-Szilavon		97	97					Nemz. baleset-munkabíz. r.-t.		143	148	Magyar cukoriparr.-t. B. eljogos		154 50	158
Tisza és szegedi nyer.-kölcs. .		140 75	141 75					Pannónia viszontbíz. intézet .		1035	1045	Magyar fém- és lámpaipar-gyár		133	135
Aranyjárdék, adom. osztr. . . .		121 50	122					a) Kalkulációk.				Magyar villamosági r.-t. . . .		13	13 50
Koronáérték járadék osztr. . . .		101 25	101 75					Concordia gőzmalom r.-t. . . .		300	310	Nemzetközi villamosági társ. .		322 25	325
Allamcsorgójegyek 1854. évből .		104 50	105 50	4 1/2% Adria m. kir. tengerhaj.-r.		100 50	101 50	Első budapesti gőzmalom r.-t. . .		710	715	Nemzetközi waggonkölcs. r.-t. .		620	628
1860. egész		140 75	141 75	4% Budapesti közúti vasp. r.-t.		98 40	99 40	Erzsébet gőzmalom társaság . .		287	290	Adria m. kir. teng. haj. r.-t. . .		218	219
1880. évből		150 50	150 50	4% Bpesti villamos városi vasút .		98 50	97 50	Luiza gőzmalom részv.-társaság .		170	172	Budapesti alkut-társulat . . .			
1884.		191 75	191 75	4% Kassa-od. vasút 1889. évből .		99	100	Pesti hengermalom-társaság . .		600	610	Budapesti közúti vaspálya . . .		382	385
6% Bolgár államv. zálogkölcs. .		110	111	4% egyenlő 1889. arany		120	121	Pesti mőhár és szűtő gőzm. r.-t.		230	235	Ugyanaz elv. jegy.		270	275
6% Szerbiai nyer.-kölcs. 100 fr. .		32	33	4% egyenlő 1891. ezüst		99	100	Pesti Victoria-gőzmalom		135	137	Budapesti villamos városi vasút		244	244 50
6% Budapesti 100. kölc. (földb.)		103	101	4% egyenlő 1891. arany		120	121	e) Bányák és tegyágyarak.				Bpest-újpest-r. palotai villam. .		70	75
6% Budapesti 100. kölc.		98	98 75	5% Magyar-gőzcserző vas. II. lík. .		101	103	Budapest-ész. brincki tegyágyár .		170	172	Első cs. k. szab. dunagőzh. társ.		461	465
6% Temes-bégarányi visszaf. t.		98 75	98 25	4% egyenlő ezüst		98 50	99 50	Egyesült téglá- és csermenty. r.-t.		94 75	95 75	Kassa-oderbergi vasút.		190	191
				4% Magyar ny. vasút 1874. kőb.		101	101	Északm. egyes. községk. és ipv.		143	145	Magyar-gőzcserzői vasút. . . .		217	218
				4% Magyar vas. elsőbb. kölc.		118 50	120 50	Felsőmagy. bányá és kőb. r.-t.		103	110	Magyar nyugati vasút.		211	212
								István tegyágyár részv.-társaság .		76	79	Máramarosi sóvasút als. részv.		95	95
								Kassa-somodi kőb. r.-t. id. elis.		22	23	Déli vasút		78	76
								Kőbányai gőztegyágyár-társulat .		740	745	Osztrák-magyar államvasút . .		552	552 50
								Kőszénbánya-és tegyágyár r.-t. .		337	339				
								Magyar aszfalt részv.-társaság . .		169	171				
								Magyar ált. közszénbánya r.-t. . .		621	626				
								Magyar kerámiat. gyár részv.-társ.		615	619				
								Sárgatárjani közszénbánya r.-t. .		280	283				
								Ujlaki tegyágyár és mészégő r.-t.							
								f) Vasművek és tegyágyarak.							
								Első magy. gazdasági tegyágyár . .		169	171				
								„Dannubius“ m. hajó-és tegyágyár.		96	97				
								Ganz és t. vasút- és tegyágyár . .		2200	2240				
								Nicholson tegyágyár		107	110				
								Rimamurány-szagt. vasút r.-t. . .		251	251				
								Schlick-féle vasút- és tegyágyár r.-t.		218	219				
								Weitzer J. gép- és tegyágyár r.-t.		238	240				
								g) Közlésközlő vállalatok							
								Athenaeum írod. és nyomd. r.-t.		300	300				
								Franklin-társulat		237	238				
								Kosmos-műintézet		90	95				
								Pallas írod. és nyomdai r.-t.		150	150				
								Pesti könyvnyomdász- és tár.		1300	1350				
								Általános waggonkölcs. társulat .		650	650				
								Budapesti ált. villamosági társ.		117 50	118				
								Első magyar bethőszelő r.-t. . .		148	148				

Szinháziműsorok.

	Nemzeti Színház	M. kir. Operaház	Vig. Színház	Művész Színház	Magyar Színház	Budai Színház	Kisfaludy Színház
Hétfő	Mukányi	—	A hálókocsik ellenőre	A fehér egér	Arany-lakodalom	A peleskei notárius	—
Kedd	A vasgyáros	—	A Prony-utezai ur	A két tacsó	A gésák	Rocambole	—
Szerda	Széchy Mária	—	Mozgó fényképek	A fehér egér	Arany-lakodalom	A zsidó honvéd.	—
Csütörtök	Mariana	—	A Prony-utezai ur	A fehér egér	—	Az össze-vissza fogadó	—
Péntek	A dolovai nábob lánya	—	A helyettes	Kalu rossza	Az áruló	Keresd a szíved	—
Szombat	Rejtett arc	—	A Prony-utezai ur	Boszorkányvár	Az áruló	Szép Heléna	—
Vasárnap d. u.	—	—	—	—	Arany-lakodalom	—	—
Este	A kaméliás hölgy	—	A hálókocsik ellenőre	Gyimesi vadvirág	Az Áruló	Angyal Bandi	—

Külföldre az 1897-iki és 1898-iki kiállításokra.

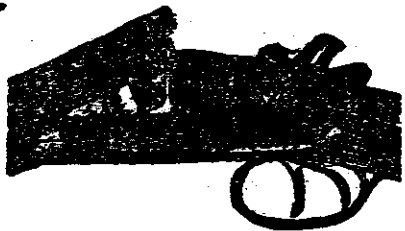
FÖLDES Y L.

pusztaművés

BUDAPEST,

Északi-kőről 3. sz. sz. sz. sz.
 Kétszövegű Lefaucheux vadászfegyver 15 frt,
 kétszövegű Lancaster 18 frt 50 kr., kétszövegű
 Lancaster kalas bűzött kulcsal 23 frt
 50 kr., kétszövegű Lancaster kalas bűzött
 kulcsal, patkó-szög damaszt (sövel) 4 frt
 kétszövegű Lancaster Pieper-féle 34 frt, két-
 szövegű Lancaster Pieper-féle finom patkó-szög
 damaszt (sövel) 2 frt, Greenough-szerű két-
 szövegű Lancaster finom damaszt (sövel) 59 frt
 Régi fegyverek, újakra kicseréltek.

Az összes vadászoríkok és fegyverekről szóló illusztrált árjegyzéket ingyen
 és bérmentve küldök.

3 tuczat

5 forintért

valódi francia

Gummi

vagy

Kábhólyagot

a legfinomabb minőségben szállít-
 lóba. Nagyban gummiáru rak-
 tára IX. ker., Üllői-ut 21. szám.
 Szétküldés titoktartás mellett
 utánvétellel, nem készpénzért
 a pénz visszautalítását.

BRUNA-kerékpárok.

Legjobb gyártmány csupán a legelső
 rendű angol és svéd aczélból, finom
 és gondos kidolgozással. Rendkívül
 könnyű és gyors,

különösen alkalmas me-
 redék utakon.

Legnagyobb jótállás

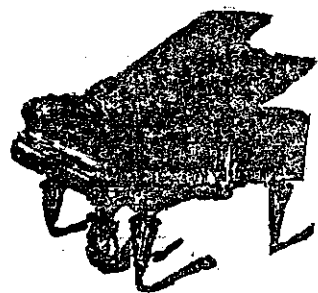
Kerékpáriskola és raktár:

Podmaniczky-utca 8.

Fiókraktár:

Schön E. Hugó, Dalszínház-utca 10.

Zongorák és pianinok

A világ első gyá-
 raiból, valamint sa-
 ját készítmények,
 melyek zeneműve-
 szek által a zene-
 gyöngyeinek nevez-
 tetek el, ez időben
 legszolidabban vásá-
 rolhatók. 724

Keresztély mintazongora termében

Budapest, Váci-körút 21. sz.

Ócska zongorák becsereitettnek és hangolások vala-
 mint javítások lelkiismeretesen eszközöltetnek.

Váci-körút 21. sz. (Ipar udvar).

MAJOR J. GYULA

és a

Magyar női karének-egyesület
 zeneakadémiája

VII., Akácfa-utca 63. sz., II. emelet.

Beiratások szeptember 1-től kezdve naponta.

Dr. Lanting Gusztáv

gyógyító intézete Gutenbrunn

Badenben Bécs mellett. (Telefonsz. 67.)

A kontinensen a legtekélyesebb és legnagyobb intéze-
 tek egyike. Teljesen újonnan épült és modernül be van
 rendezve. Tökéletes gyógyító eljárás, gyógyszer, és szén-
 savasfürdők, nap-, lég- és homokfürdők. Masszázs, testgyo-
 gítás és medikó-mechánika Zander-intézet, elektrothe-
 rapia (villamos fényfürdők, villamos kérekeses fürdők). Belső-
 és, pneumotikus kamara, ivó-helyi-étrendi kurák. Fango-
 keselés. Gyógyító eszközök még külön lakó betegeknek is
 rendelkezésre bocsátatnak. 1051

Egész éven át nyitva van. Prospektus kíváncsra ingyen.

INSTITUT LISTE

Bécs, V., Nicolsdorfergasse 8.
 Nagy leánynevelőintézet.

Lyceum szép kerttel, minden kényelemmel; kiváló
 tanerők, különös tekintettel a zenei oktatásra. Pen-
 sio 700 forint. Prospektus és volt növendékek
 szüleinek referenciái rendelkezésre állnak. Az intézet
 1898. október 1-én nyitja meg az új tanévet,
 mely egyszersmind 29. évfolyama.

Egy fog 1.50.

Fogak és fogsorok

tiz évi jótállással.

Papoknak, tanítókknak, hivatalnokoknak 40% engedmény.

Pontos és lelkiismeretes kiszolgálás.

KOSZTOLÁNYI ARTHUR
 fogspeciálista

Budapest, Kerepesi-ut 64. szám, II. emelet.

Megrendelhető:

1. Utánvétellel bérmentve.

2. Két forintos havi részletre a meg-

jelent 12 kötet egyszerre szállítva.

3. Egy forintos havi részletre egye-

löre 6 kötet szállítva, 10 részlet

lejtetése után további 6 kötet.

Mikszáth Kálmán

művel:

- I. A tekintetes vármegye.
- II. Az apró gentry és a nép.
- III. Nemzetes uraimék.
- IV. Pipacsok a buzában.
- V. Tavaszri rügyek.
- VI. Urak és parasztiok.
- VII. A két koldusdiák.
- VIII. Cleb és folyosó.
- IX. A beszélő kőntös.
- X. Perreye.
- XI. Lovagvárak, kis primás.
- XII. Katángy Menyhért levelei.

Mikszáth Kálmán

összegyűjtött munkái.

Olcsó egyöntetű diszkiadás
 12 kötetben

A gyűjtemény ára
 diszkötésben

36 frt

A kötetek fényesen vannak kiállítva, piros vagy
 barna kötésben.

Méltóztassék az alábbi rendelőlapon levágni és aláírva lapunk
 kiadóhivatalához beküldeni.

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvény-társaságnak Budapest. Megrendelem a t.
 Társaságtól az „Országos Hírlap” kiadóhivatala után.

MIKSZÁTH KÁLMÁN összegyűjtött munkáit
 12 diszkötésű kötetben 36 forintért.

a) Utánvétellel bérmentve.

b) 2 forintos havi részletfizetés mellett, a 12 kötet egyszerre való szállítást kívánva.

c) 1 forintos havi részletfizetés mellett, olyképen, hogy 6 kötet azonnal szállítassék, a további 6 kötet pedig 10 részlet kiizetése után.

Az első részlet utánvétellel szedendő be, a továbbiak 1898. hótól mindaddig fizetendőek a Társaság pénztárára Budapest, míg a más vételára töltésztve nincs. A részletfizetések be nem tartása esetén szíveskedjek a Társaság a esedékes összeget postai megbízás útján, a postaköltség hozzászámítása mellett beszedni. A részlet kiizetése esetén a részletfizetési kötvénynek megszűnik és a gyűjteménynek teljes vételára esedékes válik. A gyűjteménynek a befizetett részeket által még nem fedezett része a részvény-társaság tulajdona marad.

Lakhely

Név

Kelet

Állás

Legnagyobb raktár rajzszekőkben, rajz- és vízfestészeti szerekben Seehfehlner J. L.

(Kern és társa, Riefler, E. O. Richter és társától stb.)
Cs. és k. udvari papír-, rajz- és festészer-kereskedésében
Budapest, IV., Váci-utca 9.
B* árjegyzékem bárkinek ingyen és bérmentve megküldeték. 1364

Több kiállítás díjnyertével kitüntetve
Budapesti Jalousia és ablakredőnygyár
Justus Sándor és fia
Andrássy-ut 60. sz. Csengery-ú. sarkán
ajánlja
gördülő faredőnyeit
asztálpánttal vagy hordozóval összekötve.

szabadalmazott hengerverszerkezettel II
és minden szakra vágó gyártmányait. Árjegyzék vagy katalógus ingyen és bérmentve. Telefon 23-08.

4 arany-
18 ezüst-
érem.

80 dísz- és
elismert-
oklevél

KWIZDA - FLUID

**Kigyó-
védjegy**
régóta bevált diét.
csemege (be-
dörzsölésre) az
emberi izomzat
és inak edzésre
és erősítésére.
Ár:
egy üveglírt.

**Tourista-
fluid.**
Touristák, ke-
rékpárosok és
lovagok nagy
eredményrel
használnak na-
gyobb touroknál
erősítésre és ed-
zésre.
Ár: fél üveg
60 kr.

Valódi csak fenti védjeggyel kapható min-
den gyógyszerárban.
Főraktár
Kerületi-gyógyszertár, Korneuburg, Bécs mellett.

MOST Pollatschek-féle cipőraktár

VIII., Kerepesi-ut 23. sz.
Van szerencsém
a nagyszerű fővárosi és
vidéki vevőimet
tiszteltetve értesíteni, hogy a 18 év
a fennálló és legjobb hírnév-
nek örvendő
cipő-üzletemet IV., Károly-körút 4. sz. helyiségből
VIII., Kerepesi-ut 23. sz.
alá helyeztem. Midőn t. vevőimnek bizalmát továbbra kikérem,
legyekésem jövőben is az, hogy legjobb és legelőszöb árakkal
b. bizalmukat kiérdemhessem s remélem, hogy a tisztelt nagy-
számú vidéki vevőimet továbbra is minden tekintetben kielé-
gíteni fogom. Tel: 6. Tisztelettel!

POLLATSCHKEK E.
cipőraktár Budapest, VIII., Kerepesi-ut 23. szám.
Főközlét: VII., Csömöri-ut 6. sz.

10

forinttal

18-ad MILLIÓ koronát lehet nyerni

a m. kir. szab. osztálysorsjáték
a hó 14-től október 13-ig tartandó VI. és főhúzásánál, mely alkalommal
30 ezer nyeresemény
9 millió 550.000 korona készpénz sorsoltatik ki.

1/1 sorsjegy	80	frt.
1/2	40	"
1/4	20	"
1/8	10	"

Kapható
BEIFELD JÓZSEF
bank- és főelárusító üzletében
Budapest, Károly-körút I. szám
az összeg postautalványon való előzetes befizetése
vagy utóvétel mellett. 1376

Koh-i-noor

alegjobb eredeti angol alkat-
részekből, a legszállatosabb
és legelőszöb árakkal
kerékpárokat — melyek elő-
retérletköltséggel futók — ajánl
nagyban (kereskedőknek,
igen alkalmas) és egyenként
Dónes és Társa cég
Budapest, VI., Váci-utca 81.
Úgyanitt újonnan be-
rendezett amerikai keré-
pár-iskola, mely a székes
fővár s egyik a városát
alkotja. Vanszerelési és
iskola megtekintése a t. sz.
közönséget legelőszöb
meghívni.
Árjegyzék ingyen és bér-
mentve.

Hein János

műkertészet és fa-
iskola.
Budapest,
VII., Csömöri-ut 87. sz.
Telefon 62-78.
Különlegesség:
Parkok és kertek
tervezése és átalakítása.
Prospektusok ingyen és
bérmentve.

MUSZAKI IRODA Engelsmann Rezső

Magánmérnök
BUDAPEST
Múzeum-körút 15.
Elfogad
MUSZAKIMUNKÁK
kivitelet
TALÁLmányok
SZABADALMAK
Műszaki
kibőltözése
értékesítése

Kitüntetések: Budapest 1896.,
Berlin 1893., Czernovicz
1886. stb. Arany-
érem, érdem-
kereszt-
tel.

Angol sárgaréz-butorokat

styliszorú, finom és tartó: kiválóan készíti a
HAZAI ELSŐ SZAB. FÉM- és VASBUTOR-GYÁR.
Kochmann Lajos Budapest.
Központ és iroda: Rottenbiller-utca 9.

Angol
rézgyárak, angol
mosdók, angol éjjeli
szekrények, angol cónsoltók-
rök, angol függönytartók (carniss e)
Köpes árjegyzék kívánságra küldeték.

A legjobb
hangszereket
és hurokat
**REMÉNYI
MINÁLY**
a m. k. zene-
akadémia
szállítójánál
lehet beszerelni.
Bpest, Király-utca 42. sz.
Javítások kezesség mellett.
Köpes árjegyzék ingyen és
bérmentve.

Czerny-féle legújabb készítmény: OSAN

OSAN-szájvíz üvegekben á 88 kr.

A száj és fogak részére a legkitünőbb.
Antiseptikus, konzervatív, tisztító, kellemes, egészséges és
főhúzója jóval a legjobb, eddig ismeretes fogszereket,
OSAN-fogpor (Pulvör) dobozokban á 44 kr.

Törvényesen védett, lelkiismeretesen megvizsgált és va-
lódí minőségben kapható:
ANTON J. CZERNY, WIEN
XVIII., Carl Ludwigstrasse 6. (131.) Főraktár: I.,
Wallischgasse 5., a cs. kir. udvari opera közelében
Székhelye utóvétel árán felüli megrendelések csoma-
gozási költség nélkül és postadíjmentesen küldetnek.
Árjegyzék az összes nagyobb városokban ingyen és
bérmentve. Főraktár Budapest: I. József körút 17. sz. stb.

MIKSZÁTH KÁLMÁN Katángy-Naptár-a

1899-re,
melyet az ORSZÁGOS HIRLAP előfizetői ingyen fognak
megkapni,
hirdetések közlésére a legalkalmasabb.
Hirdetéseket elfogad:
az ORSZÁGOS HIRLAP kiadóhivatala
VIII. ker., József-körút 65. szám.

A szab. m. kir. osztálysorsjáték főelárusítója Budapest-Terézvárosi Bank- és Váltóüzlete

WEIL F.
Budapest, Andrássy-ut 7. szám,
ajánl a bekövekezendő utolsó főhúzásra, melynél a legszerencsésebb esetben
Egy MILLIÓ korona

1 jutalom	á 600.000 korona	3 nyerm.	á 20.000 kor.
1 nyeresemény	á 400.000	20	á 10.000
1	á 200.000	50	á 5.000
1	á 100.000	400	á 2.000
1	á 60.000	720	á 1.000
1	á 40.000	1800	á 500
2	á 30.000	27800	á 200

Összesen 30.000 nyeresemény 9.550.000 korona összeg-
ben jön döntésre.

Vételsorsjegy és pedig

szájt	fél	negyed	nyolcad
80 frt.	40 frt.	20 frt.	10 frt.

Húzás szeptember 14-től október 13-ig. Minél már csak kevés sors-
jegy van készletben, kérem a megrendelést azonnal eszközölni.

Nagy boltihelyiség
a József-körút legelőszöb helyén f.
6. november hó 1-ére kiadó.
Cím a kiadóhivatalban.

Ez év folyamán a nagy munka teljesen elkészül

65. Egyhírhedett kalandor.
66. Szabadság a hó alatt.
67/68. Szeretve mind a
vérpadig I/II.
69. Még egy csokrot.
70. Egy játékos, a ki nyer.
71/72. A kősei fehér asz-
szony I/II.
73. A három márványfej.
74/75. A kiskirályok. I/II.
76. A tengerszemű hölgy.
77/78. A lélekidomár I/II.
79. A gazdag szegények.
80. Rákóczy fia.
81/82. Fráter György I/II.
83. Péter Péter. — Asz-
szonyt kísér.
84. A cigánybáró. —
Minden poklónak ke-
resztül.
85. Nincsen ördög. — A
Magláy-család. — A
ki holtá után áll bosszut
86. A fekete vér. —
Lenczi fráter.
87. A két Trenk, Trenk
Frigyes.
88. Sárga rózsza. — A
Krao. — A három-
királyok csillaga.
89. Magneta. — Tégy jót.
90. De kár megvénálni.

A munkát megrendelni kívánó tisztelt olvasónak szíveskedjenek az alábbi rendeléslapot levágni és kitöltve lapunk kiadójatálához beküldeni.

Név és állás: _____ határon alólírl.

Meidinger töltő- és szabályozó-kályhák. Kaszánya-kályhák Siemang Ehrlich szabadalma szerint. Meidinger calotróferek cserépburkolattal, uj szerkezettel. **Központi légfűtések és szellőzők.**

Hirdetés.

étkezési és anyagjárandósági cikkek

szállítására pályázat hirdettetik.

A szállításra vonatkozó részletes feltételek a honvéd-menház parancsnokságnál betekinthesők; az 50 krosbélyeggel ellátott, magyar nyelven szerkesztett írásbeli ajánlatok a szállítani szándékoló cikkek után esedékes 50%-kal felérő bánatpénz csatolása mellett

**1898. évi október hó 3-án
déli 12 óráig**

a honvédelmi minisztérium segédhivatalai főigazgatójához benyújtandók.

Budapesten, 1898. évi szeptem-
ber hó.

Kindennemű ócska

ajtó k

ablakok

méret után, teljesen befalazásra

Παρασκευή Πάσχα!

Felsováry Géza

Makulatura-

paper

olcsón kapható

Bővebbet a kiadóban.

Melünk bemutatott színtalan megbízható
hiteles köszönetet folytán ezen negyed-
század óta fennálló rendelő-intézete legmele-
gebben ajánlható.

TITKOS BETEGSÉGEKET

**hunyásbetegségeket és sebeket, az énfertőző-
kórokozókat, az elgyengülést idéző, magam-
lással, a bajkór utókövetkezményeit, nőknél
fehértelet, barmennyire illőket is, vala-
mint mindazon női betegségeket, melyeknek
a megtartásához egyik főszerepe és bűrhetege-
ségeket gyógyít ul gyógymód szerint, biztos
sikerral, gyorsan és alaposan.**

Dr. GARAI ANTAL

Orvos-, sebész-, szemész- és szülésztudor v. cs. kir. oszt.-főorvos
Budapest, Belváros, IV. ker., Kigyó-utca 1. szám.
I. emelet. Bejárat a lépcsőnél.

Rendel naponta délelőtt 10 órától egész délután 4 óráig, este 7 óráig 8 óráig.
Díjazott levelekre legnagyobb figyelemmel válaszolhatik és gyógy-
szerekről is gondoskodva lesz.

Ugyanott megjelent és a szerzőnél: Dr. GARAI ANTAL-nál
megrendelhető:

== NÉPSZERŰ UTMUTATÓ. ==
Már a 12-ik kiadásban megjelent) a nemi betegségek és azok

sziszteru gyógykezeléséhez ezúttal könyv, volt ára 2 100 kr., most
 csak 90 kr. A könyv jól becsomagolva lesz elküldve, 1 frt be-
 küldése mellett bérmentve, vagy 90 kr utánvét mellett.

A könyv tartalma: I. Az ivarszervek leírása. II. A nemi élet ébredése. III. Az önfertőztetés és az éjjeli magömlések. IV. Fingcsőtakár (tripper) és húgycsőgyulladások. V. A bűzfajár (siphilis), VI.

A szabványos. VII. Elgyengült férfiak. VIII. Nem-magánélet. IX. Az ivarszervek megbetegedéseinek főtenyezője a prosztata.